

Libertatea persoanei

Sunt un om liber? Nu sunt? Și ce înseamnă a fi liber?

Intru în viață și îmi dau seama că nu am contribuit cu nimic la acest fapt. Eu nu sunt proiectul meu, ci al aceluia care a decis să fiu; sunt proiectul *altora*... Eu nu pot avea ca proiect propria mea înființare. Și nu pot avea acest proiect din simplul motiv că ar fi trebuit să îl am înainte de a fi, ceea ce este absurd.

Problema libertății *mele* cu privire la faptul de a intra sau nu în viață nu este pusă, așadar, de mine; proiectul și decizia nașterii mele nu îmi aparțin. Pentru mine, nașterea mea, intrarea mea în viață este un *dat*. Eu mă trezesc pur și simplu în faptul vieții, în ființă, în acest timp anume, în această parte de lume și abia din această postură dată eu pot pune problema libertății mele cu privire la orice act al meu, mai puțin cu privire la faptul intrării în viață, în existență.

1. Persoana, subiect al libertății. Proiectele persoanei

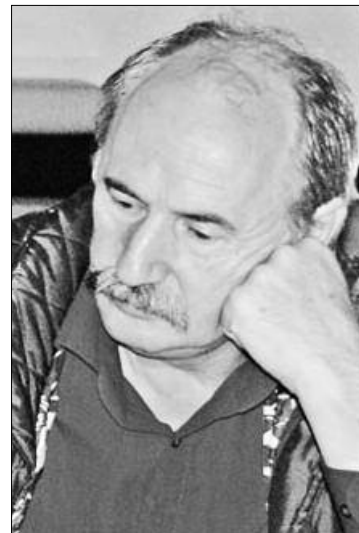
Eu pot pune problema libertății și pot fi în mod efectiv liber sau lipsit de libertate numai o dată cu faptul, *dat*, al vieții mele; și o dată cu condiția mea de *persoană*.

Ce înseamnă condiția de persoană? Condiția de persoană este configurarea în mine a dimensiunilor existențiale, așadar a *dimensiunii economice, culturale, etice, religioase și politice* a existenței. Condiția de persoană nu este un dat substanțial, așa cum este condiția biopsihică, ci este dobândirea de către această condiție a formelor, a tipologiei existențiale umane.

Problema libertății se pune *din postura de persoană* și ca libertate a *persoanei*. Subiectul libertății nu este individul, ci individul socializat, deci persoana. Ca persoane, noi avem în permanență un set de *proiecte* și tindem să fim întruparea propriilor proiecte, iar nu întruparea proiectelor altora. Proiectele pe care urmărim să le împlinim sunt în principal proiectele celor cinci dimensiuni existențiale prin care ne definim ca persoane. Proiectele noastre sunt, așadar, proiecte economice, etice, culturale, religioase, politice, deci *proiecte existențiale*. În cadrul acestora se înscriu cele mai firești proiecte: de a ne alcătui o familie, de a ne asigura cele necesare traiului, de a ne începe studiile superioare, de a ne manifesta cultural sau religios, de a ne dobândi drepturile ce ni se cuvin etc.

Persoana nu se poate manifesta ca persoană *liberă* decât prin executarea *propriilor proiecte existențiale*, proiecte care dau viață dimensiunilor sale existențiale, existenței. Prin proiectele mele eu tind să-mi fac viața, existența urmându-mi propria rațiune, sensibilitate și personalitate.

Posibilitatea de a-mi împlini proiectele cerute de condiția mea umană, deci de condiția de persoană, proiecte care poartă în același timp amprenta personalității și viziunii mele și se revărsă doar asupra mea, este tocmai *libertatea*. Altfel spus,

1). *Libertatea este posibilitatea persoanei de a-și executa proiectele existențiale, proiecte al căror obiect (destinatar) este ea însăși.*

2.0. Structura libertății

Libertatea pune în joc trei termeni:

- 1). persoana care acționează conform proiectului ei – *subiectul libertății (persoana-subiect)*,
- 2). *domeniul existențial* în care subiectul acționează, care este același cu domeniul existențial al proiectelor și, în fine,
- 3). *destinatarul* actelor, care este persoana asupra căreia acționează persoana-subiect.

Acești trei termeni constituie *structura actului liber*, iar despre ea vom discuta în continuare.

2.1. Persoana, subiect al libertății

Libertatea este, întotdeauna, a cuiva: a persoanei. Persoana este *subiectul* libertății, în sensul că ea însăși inițiază, gândește și desfășoară proiectele libertății sale. Ea face aceste lucruri, așadar, prin propria voință, iar nu la ordinul altor persoane sau instituții.

Posibilitatea persoanei de a-și executa proiectele existențiale este dată mai întâi de propriile *capacități*: de capacitatea (psihică) de a *iniția* un proiect, de a *construi mental un proiect de o anumită calitate* și de capacitatea (psihică și fizică) de a-l *executa*. În tripla ipostază, de inițiator, autoare și executantă a proiectelor sale, persoana are funcția de **subiect al libertății**. Cu persoana în postura de subiect al libertății avem *primul termen al actului liber*, al libertății.

Proiectele libertății sunt, de regulă, proiecte pe măsura capacităților mele. O slabă dotare psihică și fizică, un handicap îmi fac imposibilă execuția unor proiecte simple – a merge, a mă hrăni, a vorbi, a învăța. Dar eu pot avea și proiecte care mă determină să-mi depășesc capacitățile fizice și mentale, după cum pot avea proiecte imposibile – să mut munții, să mă întorc la anii mei tineri sau să învăț, cuvânt cu cuvânt, Biblia.

În afara capacității de a iniția și construi mintal eu însumi un proiect, pot să fiu o persoană cu handicap, pot să fiu o persoană neutră, neinteresată de anumite proiecte, după cum pot să fiu executantul – consimțit sau silit – al unui proiect ce nu-mi aparține, executantul proiectului altcuiva.

2.2. Domeniul libertății

Actele noastre libere se desfășoară în categoria, mare, a existenței, care este constituită din cele cinci domenii existențiale – domeniul economic, etic, cultural, religios și domeniul politic.

Proiectele libertății sunt în general proiecte și acte într-un domeniu existențial sau altul. În consecință, pot discuta despre libertatea de a-mi executa un proiect în aceste domenii, așadar, despre libertatea economică, etică, culturală, religioasă, sau despre libertatea politică.

Nu este lipsit de importanță să avem o privire clară asupra domeniilor (subdomeniilor) existențiale ale proiectelor și actelor noastre, pentru că putem fi foarte bine liberi într-un domeniu, dar lipsiți de libertate în altul. Astfel, eu pot avea libertatea de a munci, dar pot fi lipsit de o serie de alte libertăți: de libertatea de a fi răsplătit conform muncii depuse, de libertatea de a mă informa și comunica informație, de libertatea de a mă manifesta creativ în domeniul culturii etc.

Oricum, este de reținut faptul că libertatea persoanei se exercită în domeniile existenței și că exercitându-se în domeniile existenței, libertatea despre care discutăm este libertatea existențială. Existența, făcută de domeniile sale, constituie cel de al doilea termen al libertății.

2.3. Destinatarul libertății

Exercită în unul sau altul dintre domeniile existenței, libertatea se revărsa întotdeauna asupra cuiva. Libertatea mea este orientată: ea are un destinatar: propria persoană, o altă sau alte persoane, autoritatea politică conducătoare, bunurile și valorile create de om, natura.

În cazul în care am ca obiect autoritatea politică, bunurile, valorile sau natura, eu afectez în cele din urmă persoane, fie acestea persoane care reprezintă autoritatea politică, fie persoanele care posedă bunurile sau valorile asupra cărora acționez. Acțiunea mea asupra naturii – bunul tuturor – afectează, în final, tot persoanele, cel puțin. În toate cazurile, destinatarul, obiectul final al proiectelor și actelor mele, este persoana, fie că această persoană sunt eu sau celălalt (ceilalți).

Eu acționez, așadar, asupra mea sau a celorlalți. Îmi pot și le pot determina acestora, într-o oarecare măsură și într-un anumit domeniu, gândirea, proiectele, actele, existența. Cu aceste două obiecte-destinatar ale actelor mele, cu acești doi destinatari – eu și/sau celălalt – discut pe de o parte despre libertatea asupra mea, iar pe de altă parte despre libertatea asupra celuilalt.

Actul meu se poate revărsa asupra mea, a altuia (altora), a mea și a altuia (altora), iar în toți aceștia recunosc destinatarul (diferențiat) al proiectelor și actelor mele. Persoana-obiect, așadar destinatarul actelor mele, constituie cel de-al treilea termen al libertății.

Persoana în postura de subiect, domeniul existențial în care ea acționează și persoana-destinatar asupra căruia persoana-subiect acționează constituie cei trei termeni ai

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

libertății, ca libertate existențială. Altfel spus, libertatea este a unui subiect/persoane, se manifestă într-un anumit domeniu existențial și are un destinatar.

3. Calitatea proiectului și a actului. Funcțiile calitative ale persoanei

Indiferent asupra cui se revarsă, toate actele mele (nu neapărat cele libere) au, întotdeauna, o *calitate*. Astfel, ele pot fi „bune” sau „rele”, drepte sau nedrepte, eficiente sau ineficiente, valorice sau pseudovalorice, pozitive sau negative, după cum conduc fie spre *normalitatea și împlinirea* persoanei-destinatar, deci a persoanei asupra căreia acționez, fie spre *lezarea, degradarea sau distrugerea* acesteia. Dintre actele *negative* (și condamnabile) revărsate asupra celuilalt, pot aminti injuria, înșelăciunea, manipularea, jaful, maltratarea, violul, înrobirea (sclavajul), bătaia, crima. Față de celălalt, actele mele pot fi calificate și ca acte *neutre*, atunci când nu îl ating pe acesta, când nu îi determină în nici un fel viața, calitățile sau posibilitatea de a acționa.

În general, o persoană se poate manifesta *pozitiv sau negativ față de sine însăși*; și se poate manifesta *pozitiv, negativ sau neutru față de celălalt*. În raport cu destinatarul actelor în general, persoana poate avea, așadar, o *funcție* pozitivă, negativă sau neutră.

Calitatea actelor și a funcțiilor calitative ale persoanei-subiect se stabilește prin raportarea actelor în cauză la noțiunile de *bine, dreptate, eficiență, valoare, împlinire* care funcționează în epoca și civilizația în care se exercită actele. În lumea occidentală contemporană, care este compusă din națiuni și spații culturale diferite, aceste noțiuni au aproximativ aceleași înțeles.

4. Libertatea asupra celuilalt. Convenția responsabilă

Dacă noi căutăm un înțeles general al libertății persoanei, atunci acest înțeles trebuie să fie valabil atât pentru persoana care acționează asupra sa înseși cât și pentru persoanele străine asupra cărora aceasta acționează. Revărsarea actelor persoanei-subiect asupra celorlalți naște două reacții-atitude distincte:

a) Exercițarea asupra noastră a actelor *neutre și pozitive* ale altei persoane primește cel mai adesea, în condiții normale, *acordul* nostru (tacit sau exprimat), fie că preferăm să nu fim atinși de actele aproapelui (de actele pozitive sau negative ale acestuia), fie că noi consimțim să primim actele pozitive – binele și ceea ce este drept – din partea celuilalt.

b) Exercițarea asupra noastră a actelor *negative*, noi neavând nici o vină ce ar putea justifica asemenea acte, este respinsă și condamnată moral. Tendința noastră firească și legitimă este aceea de a *excluce proiectele, actele, libertățile negative* ale celui care acționează asupra noastră, de vreme ce acestea sunt nejustificate și improbabile.

Pentru a putea trăi împreună, deci în existența în care ne atingem unii pe alții prin actele noastre, nu putem decât *conveni să acționăm numai ca agenți neutri și/sau pozitivi unii față de alții*, în orice domeniu (subdomeniu) al existenței, așadar să ne înscriem actele care se revarsă asupra celorlalți în orizontul neutralității, al Binelui sau al Dreptății.

Pactul acesta de factură etică, juridică și politică prin care convenim ca să nu acționăm decât pozitiv sau neutru unii asupra altora, este *convenția responsabilă*. Convenția responsabilă îmi spune că eu am posibilitatea să acționez liber în mediul uman cu condiția ca actele mele să nu lezeze ființa și libertatea celorlalți, deci cu condiția ca ele să facă posibilă libertatea acestora.

Responsabilitatea este *norma* ce face ca însăși viața și libertatea în mediul social să fie posibile. Convenția responsabilă constituie totodată *mediul* libertății: eu acționez liber doar în acel mediu uman care acționează responsabil în raport cu mine, cu posibilitatea mea de a acționa liber. Libertatea existențială este, așadar, o libertate responsabilă.

5.0.0. Libertatea persoanei asupra ei înseși și a celuilalt: libertatea suverană și libertatea responsabilă

Persoana-subiect acționează pozitiv sau negativ asupra ei însăși și, acționând astfel, ea este *suverană* față de ea însăși și de propria existență.

Persoana-subiect care are drept destinatar ființa *altcuiva* și care acționează față de acesta *neutru sau pozitiv*, acționează în convenția responsabilă. Persoana care făptuiește în convenția responsabilă este persoana responsabilă, iar libertatea ei este *libertatea responsabilă*, așadar libertatea de a acționa asupra altuia fie pozitiv, fie neutru, actele negative fiind excluse.

Acestea fiind spuse, vom reține pe de o parte că proiectele (actele) mele libere pot avea un *dublu obiect (destinatar)* – eu sau celălalt, existența mea sau a celuilalt (celorlalți) –, iar pe de altă parte că proiectele (actele) mele au o *calitate* – ele sunt față de celălalt neutre sau pozitive, deci *responsabile*, în timp ce față de propria mea persoană sau existență ele sunt pozitive sau negative, deci *suverane*. În consecință, ca persoană *liberă* eu am pe de o parte funcția de persoană suverană, iar pe de altă parte funcția de persoană responsabilă. Cu aceste două funcții calitative, care vorbesc despre calitatea proiectelor și actelor mele raportate la cele două persoane asupra cărora acționez – eu și celălalt –, pot încerca, în fine, o definiție mai cuprinzătoare a libertății:

2). *Libertatea este posibilitatea persoanei de a-și executa proiectele existențiale în orice domeniu al existenței și de a acționa astfel suveran (pozitiv sau negativ) față de sine însăși (propria existență) și responsabil (pozitiv sau neutru) față de persoana (existența) altuia (altora).*

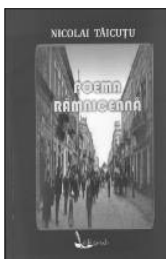
George VULTURESCU,
**Cronica pe
"Frontiera
Poesis" (II),**
Editura
Caiete silvane,
Zalău, 2012

Eugen EVU,
**Poeme
interminabile,**
Editura **Singur,**
Târgoviște,
2012

Nicolae HAVRILIUC,
**Atingerea de
aproapele tău,**
Editura **Verus,**
București, 2011

Nicolai TĂICUȚU,
**Poema
rămniceană,**
Editura
Edithgraph,
Buzău, 2012

Daniel DĂIAN,
**Țipătul
rotund,**
Editura
Grinta,
Cluj-Napoca,
2012

Petru PLOEANU,
**La apa
Râmniceului,
am șezut, am
plâns și m-am
bucurat,**
Editura
Edithgraph,
Buzău, 2012

5.1.0. Libertatea suverană

Am spus că actele *suverane*, acte al căror obiect sunt eu însumi, pot fi *pozitive* sau *negative*. În domeniile existențiale în care se exercită, pozitivitatea și negativitatea actelor au nume specifice. Astfel, actele *economice* pot fi *profitabile* sau *neprofitabile*; actele *comportamentale* pot fi *morale* sau *imorale*, actele *culturale* pot fi *spirituale* sau *pseudospirituale*, actele *social-politice* pot fi *drepte* sau *nedrepte*, în timp ce actele religioase pot fi *virtuoase* sau *păcătoase*. Și, în fine, raportate la ființa mea biopsihică, actele mele pot fi *întru sănătatea* ființei mele trupesti și mentale sau pot fi *împotriva sănătății* ființei.

Revărsate asupra mea, toate aceste acte au consecințe calitative asupra ființei mele. Astfel, eu pot deveni fie o persoană a *bunăstării*, fie o persoană *pauperă*, bunăstarea și sărăcia fiind posturile calitative ale *dimensiunii economice*. Pot deveni fie o persoană *morală*, fie o persoană *imorală*, înțelegând astfel că moralitatea și imoralitatea sunt posturile calitative ale *dimensiunii etice*. În dimensiunea *culturală* pot fi cu adevărat o *spiritualitate a timpului meu* sau doar o *pseudospiritualitate*, în timp ce consecința actelor mele asupra propriei condiții biopsihice este *sănătatea* sau *boala*. Ca *persoană politică*, eu pot acționa prin decizia politică *întru dobândirea drepturilor și libertăților mele*, după cum pot acționa *împotriva dobândirii acestora*.

Bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, sănătatea, virtutea religioasă, dreptatea sunt chipurile (și numele) **împlinirii** ființei (existenței) mele, în timp ce sărăcia, imoralitatea, lipsa de spirit, boala, păcătoșenia, nedreptatea sunt numele **neîmplinirii**, ale ratării, deci ale *mediocrității* sau *decadenței*.

Actele libere au, așadar, consecințe asupra ființei mele. Împlinirea, mediocritatea și decadența existențială constituie *posturile calitative* pe care le dobândește ființa, existența mea, ca urmare a manifestării mele ca persoană liberă, *suverană*. Și atunci, pot aproxima că

2.1.) *Libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a-și executa proiectele existențiale în orice domeniu al existenței sale, de a acționa, așadar, pozitiv sau negativ asupra sa înseși, de a face, în consecință, din existența sa în acel domeniu fie o existență împlinită, fie o existență mediocră, fie o existență decadentă.*

5.1.1. Libertatea de a ne împlini

Înspre care postură existențială dintre cele trei – împlinirea, decadența sau mediocritatea – mă îndrept sau ar fi de dorit să mă îndrept? Care postură merită mai degrabă să fie urmată?

Constatam, ceva mai înainte, că am cele mai firești proiecte: să îmi termin studiile, să-mi alcătuiesc o familie, să-mi asigur existența materială etc. Dar eu nu doresc să-mi finalizez oricum aceste proiecte. Eu vreau să-mi obțin diploma cu note cât mai mari, să-mi alcătuiesc o familie „perfectă”, să-mi câștig existența onorabil și așa mai departe. Toate aceste proiecte existențiale, deși presupun domenii diferite, au în comun faptul că tind să fie *performante*. Existența pe care o vizez, spre care *tind*, la care *aspir*, nu este orice existență, ci o *existență împlinită*: o existență împlinită chiar în domeniile ce o constituie. Împlinirea, care este numele comun pe care îl poartă bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, dreptatea, sănătatea și virtutea religioasă, constituie *obiectivul pozitiv* și totodată *sensul ființei mele*, ca sens al ființei umane în general.

Împlinirea este obiectivul nostru, fie că îl atingem sau nu, fie că suntem liberi sau nu. Nimeni, dintre cei lipsiți de libertate, nu a luptat pentru libertate și nu a făcut revoluții având ca țel o existență mediocră, ci tocmai vizând depășirea mediocrității la care lipsa de libertate îl condamnă. Sensul unei revoluții nu poate fi decât împlinirea persoanei. Firește, o revoluție poate fi *rataată*. Dar ratarea, nerealizarea obiectivului ei nu îi neagă nici sensul, nici posibilitatea împlinirii. Nereușita, eșecul divulgă fie incapacitatea revoluționarului de a-și atinge obiectivul, fie convertirea revoluției de către noua

putere spre obiective contrare obiectivelor inițiale. Experiența noastră în acest sens este pilduitoare, de vreme ce nomenclatura comunistă, înregimentată în noile partide, face în continuare legea și ia decizii politice.

Faptul că persoana urmărește în general împlinirea, că are acest obiectiv, arată că ea nu face din libertate un scop în sine. Față de împlinire, care mi se pare a fi valoarea fundamentală a omului, sensul ființei sale, libertatea este numai *calea* prin care ea se atinge.

5.1.2. Libertatea de a ne rata

Am spus ceva mai înainte că libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a acționa asupra ei înseși fie pozitiv, fie negativ. Acționând negativ, persoana poate ajunge la decadență, mediocritate sau își poate lua viața.

Libertate înseamnă și libertatea de a te rata. Libertatea ratării este oferită, gratis, de regimurile totalitare comuniste. În statele totalitare, sărace și implicit corupte, mediocritatea indivizilor este stimulată și chiar întreținută de puterea politică, pentru că existența pauperă material, moral și spiritual a indivizilor constituie o masă care poate fi manipulată ieftin și eficient, manipulare de pe urma căreia autoritatea politică profită din plin.

Dar ratarea – libertatea de a ne rata – nu se manifestă doar în mediile totalitare și paupere, ci și în democrație și opulență. Consumismul, ispitele existențiale și culturale sărace sunt căi tainice ale ratării. Democrația vinde și ea libertăți minore, libertăți sărace.

Lumea liberă, democrată este plină de proiecte și de libertăți care strică ființa, de libertăți care conduc la decadență și/sau mediocritate. Ratarea este întotdeauna la un pas de noi și parcă nu cere atât efort cât împlinirea.

Firește, lumea democrată este în esență o lume liberă și fără nicio îndoială că ea întreține un mediu al libertății care stimulează împlinirea și performanța persoanei, însă decizia spre o libertate sau alta, decizia spre împlinire, decadență sau ratare îi aparține întotdeauna persoanei, individului: el este acela care se îndreaptă fie

spre împlinire, fie spre viața pauperă, spre plăceri ușoare, cultură minoră, religiozitate convențională, acte reprobabile, către abandonul de sine etc. Aceste opțiuni contradictorii sunt determinate în primul rând de calitatea intelectuală și moral-umană a persoanei.

5.2.0. Libertatea suveran-responsabilă

Actul suveran, deci actul prin care persoana acționează pozitiv sau negativ asupra sa înseși, are tendința de a scuza și îndreptăți orice dictator, satrap sau nomenclaturist, care, urmărind realizarea proiectelor suverane sufocă în același timp libertatea celorlalți sau calcă pe cadavre. Actele persoanei suverane pot fi, așadar, acte negative pentru celălalt; și, fiind astfel, aceste acte nu pot fi calificare drept acte *libere*. – Acte libere sunt doar acelea care nu lezează ființa celuilalt, deci actele responsabile.

Suveranitatea mea este judecată întotdeauna de ceilalți, iar ea este acceptată sau respinsă de aceștia în funcție de atingerile – pozitive sau negative – pe care ea le aduce acestora. Atât eu cât și ceilalți nu putem acționa liber decât într-un mediu permisiv libertății, în convenția responsabilă, după cum am spus.

Eu nu pot fi liber și nu mă pot împlini decât într-un mediu uman responsabil, așadar într-un mediu în care ceilalți acționează responsabil față de mine. Responsabilitatea actelor celorlalți față de mine și responsabilitatea actelor mele față de ceilalți reprezintă *norma (condiția), limita și mediul* libertății noastre.

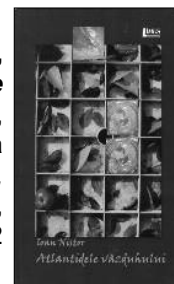
Virgil DIACONU

**Amelia STĂNESCU -
Couvertures de pluie/**

**Așternuturi
de ploaie,**
Editura
Brumar,
Timișoara,
2012

**Ioan NISTOR,
Atlantidele
văzduhului,**
Editura
Limes,
Cluj- Napoca,
2012

**Daniela
VARVARA,
A-
Editura
Sfântul Ierarh
Nicolae,
Brăila, 2012**

**Laurențiu-
Ciprian
TUDOR,
Capul cu
păsări,**
Editura
Arania, Brașov,
2010

**Manuela
Camelia
SAVA,
Taina
supremelor
ceasuri,**
Editura
Editgraph,
Buzău, 2012

**M.R. BACIU,
A.C. BĂLAN, R.
DUMITRACHE,
A.
HERGHELEGIU,
Din cele
patru zări,**
Editura Premier,
Ploiești, 2011

POEZIA POSTMODERNĂ

1. O parte a scriitorilor și a criticilor noștri a vorbit și continuă să vorbească despre poezia postmodernă sau postmodernistă. Cine sunt așa-numiții poeți postmoderni? Generația '80 în totalitate, o anumită fracțiune a ei – poeții *Cenacului de luni*, după cum crede Mircea Cărtărescu (vezi *Postmodernismul românesc*, 1999) –, poeții optzeciști și cei șizecești (Nicolae Manolescu, în vol. *Despre poezie*), poeții generațiilor sau valurilor poetice '80, '90 și 2000, așa cum susține Dumitru Chioaru în antologia *Noua poezie nouă* (2011)?

2. În volumul *Postmodernismul românesc*, Mircea Cărtărescu afirmă că „prin 1985 (...) optzecismul era deja epuizat ca formulă poetică” și că poezia optzecistă s-a salvat prin „angajamentul în lumea postmodernă”, prin „orientarea ei (...) către cultura de tip nord-american, astăzi un adevărat arhetip al postmodernității”, așadar prin sincronizare.

Credeți în sincronizare? Asigură de la sine modelul american sau cel occidental, în general, calitatea poeziei obținute „prin sincronizare”?

3. Cum definiți dv. așa-zisa poezie postmodernă din spațiul cultural românesc? Care sunt trăsăturile specifice, definitorii ale acesteia? Se regăsesc trăsăturile poeziei noastre postmoderne printre trăsăturile poeziei postmoderne americane (occidentale) de valoare?

4. Mircea Cărtărescu găsește că poezia postmodernă românească se trage/provine din *Cenacul de luni* și că ea are cinci poeți optzeciști-postmoderni de valoare (vezi *Postmodernismul românesc*), iar Nicolae Manolescu, în *Istoria critică a literaturii române...*, mizează pe 18 poeți postmoderni, dintre care 11 sunt tot din *Cenacul de luni*.

Provine poezia postmodernă românească în mod prioritar din *Cenacul de luni*, sau poeții postmoderni de luni

sunt doar cei oficiali? Dv. câți poeți performanți postmoderni credeți că avem? 5, 10, 100? Aveți curajul să ne dați câteva nume de poeți postmoderni valoroși?

5. Credeți că poezia optzecistă „este principalul (dacă nu singurul) sistem de referință”, „atât pentru cititorii avizați, cât și pentru cei mai tineri poeți”, așa cum spune Alexandru Mușina în *Antologia poeziei generației '80* (prefață la cea de-a doua ediție, 2002)? Adică, dacă ne raportăm la poezia modernă sau la cea postmodernă în general, suntem cumva pierduți pentru poezie?

6. Generația poetică optzecistă este „cea mai bogată și valoroasă generație poetică apărută în ultimii 45 de ani”, spune Al. Mușina în *Antologia poeziei generației '80* (Prefață, 1993). Ce rezonanță credeți că are poezia optzecistă sau optzecist-postmodernă în context contemporan universal?

7. În seminarul de la Stuttgart din anul 1991, numit *Sfârșitul postmodernismului: noi direcții*, s-a discutat despre epuizarea literaturii postmoderniste și despre nașterea unei noi literaturi.

Este postmodernismul occidental în criză? Este acesta deja o literatură a trecutului? Și cum vă apare dv. insistența/stăruința întru postmodernism a poezilor români, care după ce s-au sincronizat cu postmodernismul american cu trei decenii mai târziu, continuă să rămână în tranșeele postmoderne chiar și după ce steaua lui (se pare că) a apus?

8. Dacă nu credeți în poezia postmodernă, în ce poezie credeți totuși? Ce fel de poezie se face acum la noi? Care sunt notele ei definitorii și ce șanse are ea să se impună, dacă o raportați la poezia postmodernă oficială, adică la cea susținută azi de *Guvernul Literar Postmodern*?

Anchetă realizată de **Virgil DIACONU**

Gheorghe GRIGURCU

Postmodernismul, mai către noi

Cînd vine vorba de postmodernism, nu putem a nu ne aminti butada lui Umberto Eco, potrivit căreia dificultatea de a-l defini e de asemenea un fenomen... postmodern. Aidoma norului lui Polonius, interpretările ce i se oferă termenului adoptă forme atît de variate încît înregistrarea lor constituie o aventură în sine, angajînd într-un fel stînjenitor obiectul pe care se străduiesc a-l circumscrie. Un lucru ni se pare totuși cert: postmodernismul nu e, n-are cum să fie rupt de modernism, reprezentînd o etapă, să zicem, finală a acestuia,

o îmbrățișare a tuturor factorilor săi într-o sinteză care marchează fie un declin, fie o evoluție (au fost susținute, bineînțeles, ambele puncte de vedere). Noi am preferat a caracteriza postmodernismul drept un clasicism al

Ancheta *Cafenelei*

modernismului. L-am apreciat ca o asamblare firească a trăsăturilor unei perioade de mari, revoluționare inovații, ce-și face bilanțul la nivelul unei creații globale, al unei conștiințe integratoare. De aici însă s-ar putea ușor ajunge la senzația de oboseală, de epuizare. La angoasa unui ciclu finit...

Să aruncăm acum o privire pe solul românesc. Nu credem că ar fi interesantă, mai mult: nu credem că ar fi cu puțință într-un mod rezonabil împărțirea scriitorilor noștri în moderniști și postmoderniști. Ne aflăm într-o zonă a speculației oțioase, în care cea mai mare eroare ar fi - s-a și comis! - să identificăm valoarea cu postmodernismul și, în consecință, să-i depunctăm pe moderniști. E amuzant! Ceea ce contează azi, la noi, nu e canonul postmodernist *versus* canonul modernist, ci tabla axiologică a producțiilor literare de dinainte și de după 1989, în lumina libertății de opinie critică dobândită în prezent. Nimeni nu se gîndește în chip serios să conteste ceea ce s-a creat valoros sub regimul cenzurii și al dirijismului ideologic, prin împotrivire mai mult sau mai puțin fățișă („negativismul”, primejdia „demolării” sînt gogorițe eugensimionești, spasme ale conservatorismului amenințat de climatul democratic al dezbaterii). După cum nimeni n-ar putea accepta *tale quale*, fiind de bună-credință, judecățile, clasificările, ierarhiile stabilite într-o perioadă bolnavă, în care funcționau nu doar tabuizările, excluderile și marginalizările oficiale, ci și oportunitățile polimorfe, de la adularea nerușinată la mai subtilele acorduri cu cei „puternici” (las’ că nici în epoca postdecembristă nu lipsesc intelighenți care țin să intre pe sub pielea puterii!). Lucrurile trebuie clarificate pe acest plan elementar, al revizuirilor periodice, strict necesare. În raport cu ele, impactul postmodernismului cu modernismul ni se pare o chestiune secundară, de nu chiar una păguboasă, riscînd a abate atenția de la un obiectiv major, cel al judecării de valoare. E ca și cum, în loc de a-și trata pacienții, un medic s-ar apuca, în orele de serviciu, să joace șah...

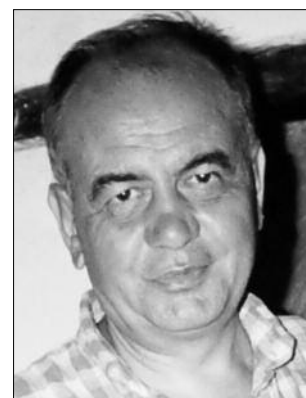
Dar în pofida fragilității sale conceptul de postmodernism continuă a-i atrage pe autorii noștri tineri, ca și cum ar fi un semn de distincție, un pașaport al succesului. Ținînd seama de împrejurarea că în Occident voga postmodernismului a apus (n-a avut oare loc, la Stuttgart, încă în 1991, o conferință numită *Sfîrșitul postmodernismului?*), n-am putea interpreta altfel un asemenea fenomen decît ca un snobism propriu unei mentalități provinciale (un confrate din Amarul Tîrg vorbește, cu un umor nu știm cît de intenționat, în orice caz real, despre metatranspostmodernism!). Orice s-ar zice, ne aflăm într-un moment prielnic producției poeticești. Lunar, săptămînal chiar, apar noi și noi exponenți ai acesteia, ceea ce ne face să ne amintim de perioada din jurul lui 1970, cînd pe porțile abia deschise ale liberalizării (și care în curînd aveau să se reînchidă treptat) s-au repezit sumedenie de tineri care abia încăpeau în paginile revistelor literare, de puțină vreme înmulțite. Însă mirajul n-a durat mult. Laurențiu Ulici a consemnat cu hărnicie și generozitate o mare parte a debuturilor de atunci, în cîteva volume intitulate *Prima verba*. Recitindu-le acum, ce vedem? Marea majoritate a numelor ce i se păreau regretatului critic promițătoare au dispărut ori se află într-o umbră groasă. Tolstoi cita un proverb rusesc care sună așa: „Dacă toate fetele sînt drăguțe, de unde apar atîtea neveste rele?”. Adaptîndu-l, ne-am putea întreba: Dacă sînt cu duimul atîția începători care scriu „frumos”, de unde atîția poeți ratați? Convinși fiind că din rîndul douămiiștilor tot mai numeroși (fie că-și zic postmoderniști ori ba) se vor confirma cîteva autori cu greutate, deocamdată ne-ar veni foarte greu să propunem o selecție, căci ne aflăm pe un teren mobil la extrem. Pentru o astfel de selecție e necesară o frămîntare în sînul promoției în cauză, care să-și fixeze un tipar stilistic, un profil distinct, dar, în primul rînd, prestația acelor reprezentanți ai săi al căror destin creator e în măsură a se detașa pe fundalul bogatei afirmări de grup la care asistăm cu interesul de care e capabil un veteran.

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

Marian Victor BUCIU

Reflecții despre postmodernism

I

Un bătrân romancier postmodernist american recunoaște agonia postmodernismului, dar nu și a romanului, care va supraviețui realității virtuale. Tehnologiile mediatice dețin influența. Psihologia, modul de a gândi al romancierului postmodernist depășesc chiar rapiditatea și sincretismul imaginilor TV, dinamica marcată a receptorului (cititorul învață ceva din condiția spectatorului), ajung la poetica interactivă computațională. Imaginea însăși e marcată de cuvânt. E naturală coexistența semnelor, într-o tradiție venerabilă. Realitatea virtuală, hiperrealitatea, a fost cu promptitudine tratată ca «text». Semiotica procedase la fel cu filmul, text și el. Cuvânt, realitate, aparență au ajuns să fie una. Cuvântul însuși a fost tăiat pe jumătate: e doar semnificativ. S-a retras Sensul din Lume și Limbaj... (Di)soluția postmodernistă: esența e doar aparență. Un triumf al farsei, așteptat de multe secole? H. Corbin recunoaște, cu o ezitare, în Sohrawardi, creatorul ontologiei interlunii imaginale, «între lumea sensibilă și lumea inteligibilă», receptată cu un organ localizabil în intervalul dintre simțuri și spirit. Iar explicația că *imaginalul* e ceva ce vine dinspre lume spre om, spre deosebire de *imaginar*, care vine dinspre om spre lume, face din om o ființă cu rol secund, dacă nu pasivă. O pasivitate nepotrivită cu inventivitatea lui. Se restructurează, își schimbă raporturile, «lumile» din Lumea aceasta tot mai periculos și fascinant de umană, dar nu avem aceleași tehnologii comunicaționale pe planetă. Mai sunt imens de multe cătune, cu limbaje și lumini de foc primordial, pe lângă metropolele conectate-n Satul Planetar. Și în(tre) ele există un sens.

II

În cronică sa, la vremea apariției cărții *Despre poezie*, ca și Radu Enescu, M. Iorgulescu îl contrazice pe N. Manolescu în afirmația că toată poezia de valoare de după 1960 e postmodernă. În 1999, îi va urma și M. Cărtărescu. Pentru M. Iorgulescu, postmodernism înseamnă retroproiecție literară, descoperirea literaturii ulterioare în cea anterioară. Organicitate, care este și călinesciană, așadar. Dar și lectură din prezent spre trecut (Valéry). A istoricului modernist, cum spune mereu Cărtărescu în 1999. Pentru M. Iorgulescu, acest mod de a citi nu înseamnă protocronism, la nivelul impus orizontului de receptare, cum sugeram eu, apoi era de acord D. Țepeneag. Postmodernismul fiind înțeles doar ca literatură a prezentului rescriind literatura trecutului, M. Iorgulescu, de fapt, nu poate primi un postmodernism involuntar,

neconștientizat, à la Mr. Jourdain. Premisa lui, raționalistă, e că există doar ce se conștientizează. N. Manolescu, de altminteri, împărtășește, în alte locuri, această opinie. Dar el, în cazul discutat aici, crede - și să ne întrebăm dacă, la rigoare, nu poate fi posibil - că există și ceea ce nu știm ori aflăm ulterior că există. Cu condiția de a fi probată existența în cauză. M. Iorgulescu și, mai târziu, M. Cărtărescu, descoperă doar un postmodernism ce-și conștientizează calea, adică metoda, cel neconștientizat la vreme, dar atestat ulterior, fiind susceptibil de mistificare. Altfel spus, potrivit lui M. Iorgulescu, susceptibil de protocronism, atunci când întreabă, în ultima propoziție a cronicii la cartea lui N. Manolescu: «Protocronismul se ia?!» Iată dovada că cei din «echipa» de critici de la «România literară» erau, uneori, unii față de ceilalți, nu știu cât și fiecare față de sine, foarte atenți să nu trădeze, fără voie, cauza etic-estetică. Aceeași (auto)suspiciune funcționează și la D. Țepeneag, în 1999, când acuză protocronismul *avant la lettre* - prin premisa că realitatea poate fi palpată și fără să-și fi produs conceptul - lui G. Călinescu și al celor care-i urmează metoda istoriei literaturii: clonarea în răspăr, retroactiv, a unor vestitori, (im...)plauzibili, ce desfid, în viziunea discreționară a receptării, statutul de inaugurator. Are, așadar, dreptate K. Verdery că disputa (anti)protocronismului românesc este, dacă mi se-ngăduie oximoronul, îngust totalitară. Antiprotocroniștii pot deveni uneori protocroniști, din motive și cu scopuri esențial diferite decât veritabilii protocroniști. Protocroniștii militanți mistificau cu «bună» știință și rea credință, în vreme ce protocroniștii-antiprotocroniști mistifică fără voie, dintr-o rea, altfel zis parțială, știință.

Uzura sau decesul poeziei moderniste nu mi se pare a fi concluzia eseului *Despre poezie*, cum dorește M. Iorgulescu. N. Manolescu crede că, în postmodernism, modernismul trece printr-o despărțire fără separare, printr-un fel de comic-melodramatic «adio dar rămân cu tine». Divorțul irevocabil e pronunțat de M. Cărtărescu, pentru care postmodernismul nu e recucerire a tradiției, prin întoarcere respectuoasă, ci ruptură. Prin urmare, diferență, în același spirit modernist al căutării înnoirii, peste Atlantic, pentru a localiza globalizarea literară. Nu cred apoi că doar avangardismul are o componentă etică importantă. Eticul e infuz pretutindeni. Uneori perfuzia etică poate chiar să ucidă esteticul, când acesta nu-l stăpânește.

Ancheta *Cafenelei*

Cronica lui M. Iorgulescu se intitula *Curs de poezie*: un curs care acceptă, nu doar în critica, istoria literaturii, dar și în «estetică» (poetică!) - în spiritul lui G. Călinescu, la o altă vârstă a culturii și stilului -, cu dificultate, didactica superior academică. Cronicarul recunoaște similitudinea cu *Principii de estetică*, cartea scrisă pornind de la contestarea esteticii și construind o poetică «involuntară».

Radu Enescu (*Aventura poeziei și maieutica poetică*), recunoaște dificultatea lecturii eseului, care e un «demers aporetic», socratic, ironic, dramatic, patetic, teoreticianul lămurindu-se că, în fond, nu s-a lămurit...

R. Enescu credea că N. Manolescu «schitează lineamentele unei autentice poetici *postmoderniste*». O poetică postmodernistă era pentru el raportabilă la estetica fenomenologică a lui Oskar Becker. Dar irealul, *paraontologicul*, *para existențialul*, aduse-n discuție, sunt concepte moderniste, categorii negative rămase ca atare, neconvertite la postmodernism, așa cum îl conceptualizează I. Hassan, urmat ca la carte de M. Cărtărescu. Oskar Becker poate fi invocat nu ca fenomenolog, ci ca logician. Dar nu ca autor al *Fundametelor Matematicii*, traduse și în limba română, nici al unei logici *deontice*. Oskar Becker poate fi reținut însă printr-un studiu de logică polivalentă, din 1930. Teza că propozițiile nu sunt doar adevărate sau false, are la origine ideea lui Aristotel despre «stările multiple ale Ființei», adoptată, în secolul al XII-lea, și de profesorul și episcopul Walter de Mortaigne.

R. Enescu recunoaște în postmodernism un fenomen ambiguu, crepuscular și auroral, tranzitoriu, nu unul autonom, cum susține M. Cărtărescu. Împreună cu Iorgulescu și, iată, Cărtărescu, el nu crede că postmodernismul trebuie întâmpinat, retroproiectiv, de la 1960. În articol, consideră că N. Stănescu epuizează, cu «măreție», modernismul, fără a-l depăși. E exact ceea ce va crede Cărtărescu. Dar poetul M. Cărtărescu e acum ignorat de Enescu, pentru care ««placa turnantă», care operează virajul spre post-modernism, o reprezintă Mircea Dinescu», atât de puțin postmodern după autorul *Postmodernismului românesc*. Recuperarea tradiției și originalitatea ar fi două condiții întrunite de Dinescu pentru a inaugura postmodernismul. Pentru R. Enescu, nici postmodernismul nu se poate sustrage condiției diferenței, înnoirii, împlinite de poeți nepereche, Dinescu fiind unul dintre aceștia. Pentru el, apolinic și nu dionisiacul Doinaș rămâne departe de postmodernismul «cam gregar și familiar».

Marian Papahagi (*Fragmente despre critică*, Dacia, 1994, 61-70) nu-l poate urma pe N. Manolescu în punctul inițial: o poetică ar putea fi configurată pornind de la poem, cu condiția ca poemul să fie conceptualizat, ceea ce nu s-a întâmplat încă. Nu-i scapă parazitarea ingrată a poeticilor lingvistice, dar, deși situat pe pozițiile lor, polemica e atenuată și chiar nesuținută. Vede însă bine că autorul eseului construiește o teorie speculativă a poeziei, preluând termeni cu sens extrapolat, dezvoltând noțiuni, deformând, reformând, adaptând... Îi recunoaște originalitatea în definirea expresiei poetice, ca adevăr de dincolo de exactitatea limbajului. Poezia

- mai mult ca act de cunoaștere decât de închipuire sau transfigurare. Existență, cunoaștere, valoare, etică - articulațiile filosofiei metafizice, sistemice - sunt definiții pentru conceptul de poezie al lui N. Manolescu. Cu ele nu s-ar fi putut întrezări paradigma postmodernismului: transfigurare, închipuire, artificiu ludic, agnosticism. Până la Cărtărescu, cel care o va considera incompletă și incorectă, Papahagi recunoaște tipologia istorică uzuală la N. Manolescu, în stabilirea «paradigmelor» poetice și în relația dintre ele. Enumerând paradigmele, M. Papahagi încheie cu «și» postmodernă, dar aici conjuncția nu devine și disjuncție, decât parțial, ea însemnând predominant incluziune. Nu contestă ideea că postmodernismul e doar un apendice al modernismului. M. Papahagi spune, stupefiant, că paradigmele nu sunt universale, ci locale, ele funcționând diferit de la o cultură la alta: ««modernismul» nu înseamnă nimic în absolut: el este altceva în Franța, altceva în Portugalia și altceva în România». Nu sunt deloc convins că diferența se naște de la sine. Atunci, totul ar fi simplu și anost. Mi se pare că e aici o mare eroare, care explică complexul înnoirii literaturii române, mereu mulțumită să localizeze, să adapteze: clasicism, romantism, simbolism, modernism, și iată, acum, postmodernism, toate românești. Încă nu avem conștiința că existăm într-o literatură fără frontiere, unde adevărata dispută este aceea pentru identitate prin creativitate și nu prin mimetism. Iluzia că etnicul face esteticul continuă și acum, prin neconștientizarea și neacceptarea competiției literare universale.

M. Cărtărescu (*Postmodernismul românesc*) îl consideră pe N. Manolescu critic postmodernist, înaintea lui Val Condurache și Dan-Silviu Boerescu. Deși notează că *critifiction* face doar Mircea Mihăeș în *De veghe în oglindă*. Se bazează poate pe rațiunea insuficientă că «ambiguitatea este o specialitate a criticii postmoderne», dar și moderne, trebuie adăugat, nu doar după W. Empson. Altfel, N. Manolescu face parte din garda apărătorilor esteticului, cărora M. Cărtărescu le reproșează că s-au apropiat cu mefiență și sfială de noile metode iar pentru teorie au manifestat pură oroare. El îl citează și îl urmează pe I. B. Lefter, care acuzase critica și teoria literară a Generației 60 că nu are concepte proprii. Nu-i lesne de spus ce concepte au propus Lefter și Cărtărescu, alergici la *antropocentrismul* - un concept - lui Mușina, care detestă postmodernismul, o preluare întârziată, nominalistă, din afară. Lefter, mai îngăduitor, numea totuși și două excepții de teoreticieni: Manolescu (*doric-ionic-corintic*) și E. Simion (*Întoarcerea autorului*). Aș mai adăuga la număr: Dimov, Țepeneag (*onirismul estetic structural*), E. Negrici (*expresivitatea involuntară*, tipologia *Sistematicii poeziei*), M. Zamfir (*stilistica diacronică*). Doctoralul militant al postmodernismului și, în egală măsură, al generației sale nepragmatice, de visători anarhici, inițial desincronizați, generație considerată implantatoare a mișcării postmoderne americane pe sol românesc, descoperă o falie severă între generații: «Poezii și prozatorii optzeciști au fost și reductibili teoreticieni literari...» Greu de spus ce-au teoretizat aceștia, dincolo de «implementare».

Ancheta *Cafenelei*

Mentorul Cenaclului de luni e detronat din calitatea sa, întrucât conducea o grupare pe care n-a înțeles-o. N-a observat ruptura postmodernismului de modernism, considerând noul curent un modernism mai tolerant și eclectic, continuând avangarda prin histrionism și ludic, existent în toată poezia valoroasă de după 1960, fără să-i descopere fața schimbată: biografică, realistă, orală, prozaizantă. Ce-i dă lui N. Manolescu cu o mână, îi retrace cu alta: criticul postmodernist are, ne spune, o concepție modernistă, evoluționistă, marcată de un «biologism spiritual».

M. Cărtărescu admite și el o relație între bătrâna și reîntinerita avangardă și postmodernismul cu față ascunsă ca a lunii: una de integrare a trecutului în prezent: «Când avangardele se integrează în lume, ele devin, de fapt, artă postmodernă.» Iar dacă integrarea poate părea altceva decât eclecticism, definirea epocii și artei postmoderne nu sare departe de acesta: e sfârșitul măreției artei și începutul haosului, hibridizării, al «unei arte halucinatorii complexe și sinergetice asemănătoare cu sincretismul originar».

M. Cărtărescu desparte postmodernismul de avangardă pe criteriu ideologic, politic: «deși unele forme concrete ale practicii artistice pot părea asemănătoare, prăpastia *ideologică* (sB) dintre neoavangarde și postmodernism devine imediat evidentă când discutăm atitudinea artistică a autorilor: neoavangardele reprezintă culminarea spiritului segregacionist, antiburghez, al culturii europene de după 1800, pe când postmodernismul este o *asumare* a democrației de tip burghez în aspectele sale tolerante și pluraliste. Negarea violentă a lumii așa cum e este înlocuită cu o fantastică remodelare.» Disputa e oarbă, fără premise și concluzii clare: reconsiderarea burghezului există și la Caius Dobrescu, emulul lui Mușina, ambii critici ai postmodernismului.

Despre postmodernism, Cărtărescu spune că nu e eclectic - ceea ce M. Călinescu admite totuși -, dar susține totodată că el păstrează trăsături moderne: «Puțini autori și puține opere întregi sunt pur postmoderne.» Privitor la modernism, acesta e resimțit de M. Cărtărescu ca un implant deopotrivă forțat și fortuit, fiind convins că s-a manifestat cu tărie «*rezistența* fondului poetic românesc la modernism».

Poezia e pentru M. Cărtărescu, care de data această își reprimă orice problematizare, limbaj: «kitsch-ul este singurul limbaj pe care omul modern mai este capabil să-l înțeleagă». Poezia modernă nu exprimă adevărul profund, încetează să mai cunoască, e dezarmată înaintea semnificării. Nici un comerț conceptual între Manolescu și Cărtărescu în privința acestei mărfi de lux și, iată, luxurie, care mai este încă poezia. *Kitsch*-ul rămâne nu una din cele cinci fețe ale modernității (M. Călinescu), ci, prin limbajul care ar defini-o, fața singulară. Nu este o eroare de alegere - de excludere și reducere -, dictată de dorința de a părea diferit?

Trăsăturile modernismului recunoscute și de Matei Călinescu (*Cinci fețe ale Modernității*): concept de criză, înnoire, discontinuitate, ruptură, sunt și trăsături ale postmodernismului la M. Cărtărescu. Avangarda, văzută ca parodie a modernității, anarhism estetic, anihilează

componenta etică. Noua Avangardă (anii 60) e postmodernistă (asimilare contestată de M. Cărtărescu), pluralistă, tolerantă, antiteleologică, antiaxiologică. Decadența nu e o structură, ci o direcție sau o tendință. «Il decadentismo» (Croce) recunoaște o conștiință a crizei. *Kitsch*-ul, inclus postmodernismului la M. Cărtărescu, ca producător de artificialitate, se impune prin repetiție, banalitate, trivialitate, «parodia catharsis-ului» (Adorno), reverie inautentică. El vine din romantism (H. Broch). Azi, «neo-kitsch»-ul exprimă gustul clasei de mijloc, ajunsă majoritară în era «comunicării în masă» (A. Moles). Postmodernismul, ignorat sau respins de multe autorități critice, își începe epoca pe la 1870, deși un anumit consens recunoaște că primul postmodernist e Heidegger. În literatura din S. U. A. e prezent de pe la 1940. Postmodernismul reprezintă o reacție la «tăcerea finală și la sterilitatea Avangardei». În 1977 M. Călinescu recunoscuse în postmodernism - termen inadecvat, însemnând: *după... azi* - un ultim avatar al avangardei. Deși ilustrează slăbirea gândirii (Vattimo), el înseamnă mult spirit critic. Postmodernismul nu e doar o convenție, ci o *convenționalitate* ajunsă «nedumerire existențială» (literatura perplexității - Borges). E semnul unei incertitudini radicale, insolubile, al unui «nihilism epistemologic». După abolirea realității, menține «realitatea», care nu e decât un «amalgam de interpretări și ficțiuni». E un eclecticism (ceea ce M. Cărtărescu nu recunoaște) rafinat, un hibrid de decadentism, *kitsch*, avangardă. Ca retorică a palinodiei sau a retractării, se afirmă printr-o revizuire continuă. Cele două dominante ipotetice: epistemologică (modernism) și ontologică (postmodernism), nu sunt ca niște vase incomunicante. Rămâne posibilă, cum crede McHale, pendularea de la postmodernism la modernism.

În România (post)comunistă - țară mai mult demarcată decât remarcată prin dublul pendul (inter)naționalist -, postmodernismul este la fel de contagios ca și protocronismul?

III

Într-o logică de tip teoretic, postmodernismul ar fi un fenomen de discontinuitate resimțită de conștiința avansată a creativității ca fiind necesară continuității. Conceptual, procedural, procesual, pe scurt: poetologic, înțelegem că totul conduce la o afundare și confuzie, că trăim în fapt într-un Babel terminologic și că luăm act de o bătălie a geo- sau topo-teoriilor cultural-artistice.

Un european are de ce să fie uimit când citește în americanul, cu nume oriental, Ihab Hassan, între determinațiile modernismului: *forma închisă* (el cunoscând *Opera aperta*, a lui U. Eco, fără ecou la Hassan), *finalitatea* (ambiguitatea derivată din ateologic o putea găsi și la W. Epton), *sinteza, prezența* (europeanul se va gândi firește la H. Friedrich și ontologia absenței), *delimitarea genurilor* (formaliștii știau de hibridizarea genurilor cu mult înainte de G. Genette), *semantica* (dar Valéry găsea sensul poetic modern ezitant, dacă nu facultativ), *selecția* (combinarea fiindu-i

Ancheta *Cafenelei*

indispensabilă, la E. Benveniste), *semnificatul* (dar și I. Barbu face o poezie privată de sens, un text poetic al semnificantului, fiind luat fie drept textualizant, fie drept [proto]postmodernist...), *lizibilitatea* (Noul Roman Francez e programatic ilizibil, scriptibil, deci postmodern?) etc.

Cât despre determinații așa-zis postmoderniste, potrivit aceluiași Hassan, poftim inadecvare între perspectiva americanului și a europeanului: *dadaism* (sustras avangardei), *forma deschisă* (am văzut că Eco o socotea modernistă – aici ar mai fi de adăugat și *opera imperfectă* a esteticianului Adorno), *hazard*, *anarhie* (transferate fără preaviz de la suprarealism), *tăcere* (avangardism), *procesualitate* și *participare* (lectorul modern nu [re]face și el procesul poetologic al autorului operei?), *deconstruire* (avangardă), *antiteză* (față de modernism, dar nici față de el în totalitate, însă cum rămâne cu sinteza de tip retro a poeticelor anterioare?!), *absență* (H. Friedrich este desantat aici), *(inter)text* (dar autarhia universului de cuvinte este conștientizată literar în Europa secolului XIX!), *semnificant* (prezent în modernism, nedominant în postmodernism) și așa mai departe, într-un orizont reflexiv-pragmatic cam tulbure, nu-i așa?

Este sigur că literatura română n-a inventat postmodernismul. Dimpotrivă, l-a admis cu mefiență și ostilitate. Tocmai de aceea cred că nici o năzbâtie naționalist-protocronistă a (in)culturii noastre, în pofida înclinațiilor sale manifest patologice spre cele mai elucubrante preeminente globaliste, nu cred că va susține vreodată existența unui postmodernism *originar* românesc.

Cum calea cea mai dreaptă și, în fapt, justificată, a originalității decurge din *originaritate*, nu avem nici un postmodernism original. Avem, însă, ca toate literaturile importatoare de doctrine și practici artistice, unul „original”, determinat de diferența de limbă literară și de percepere și pricepere creatoare a scriitorilor.

Un canon postmodernist nu a fost, nici teoretic, fixat, așa încât nu a fost realizat un postmodernism canonic, ci mai curând anticanonice, de- sau re-canonizant.

Dacă prin „canonic” trebuie să înțelegem „mimetic”, în sensul de: fără a emula în raport cu modelul, răspunsul ar fi afirmativ și argumentat cu exemple legate nu doar de un model, dar de mai multe. Și postmodernismul este proteic. Nu-l putem scruta doar ca pe o față a modernității, ori, mai cu seamă, a premodernității. Poetica literară postmodernistă are mai multe fețe. Am identificat anterior câteva dintre suprafețele figu(ră)rii postmoderniste care se aseamănă până la coincidență cu suprafețele figu(ră)rii (pre)moderne, aplicând, prin demers comparatist, o receptare teoretică suficient de amplă și comprehensivă.

Voi deziluziona vanitatea creatoare populară. Admit doar la limită, privitor la poeticile literare, determinarea etnică și chiar lingvistică. Privitor la ceea ce s-ar numi caracteristici distinctive ale postmodernismului românesc, eu le-aș spune

caracteristici, mai degrabă, instinctive și marcate de o incongruență care ne este tipică. Mărginite, și de aceea evident deficiente. Într-o măsură, mimetice iar în alta, automimetice. A doua măsură rămâne și mai puțin onorantă decât cea dintâi. Cred astfel, întrucât ele se limitează la tropismele creativității noastre literare, în fond nici acum suficient de (re)activate artistic, în relație cu (auto)referențialitatea, imaginarul, formalizarea stilistică și retorică. Trăsăturile acestea, anterior înșirate, există, scriitorul de limbă română le are în gena creatoare, dar ele capătă, nu știu cum, greu o ființă redusă. Asemenea „originalități” nu au forță distinctivă, dar cel mult disimulativ-integrativă.

Traduse în altă limbă, operele produse prin acțiunea lor nu marchează nimic poetologic. Ele pot interesa printr-un grad mic de exotism topologic, referențial, ori printr-un efect de cvasi-halou al imaginarului sau, mai exact, al „viziunii”. Așadar, prin „originalitate” (mimetism și ușoară straniețate), nu prin originalitate.

Faptul, destul de neplăcut, ce-i drept, se explică prin aceea că manevra (ori „manoevră”...) cu importurile, fie ele tehnologic-industriale ori tehnologic-artistice, devine întotdeauna moderată, dacă nu timidă. Pentru literatorul român, rămâne doar o utopie lamentabilă iluzia că poate miza pe remodelare și amâna proiectul urmat de execuția instituirii modelului.

Romanul postmodernist românesc este fie remodelat de reportaj ori jurnal (Nedelciu), fie de jurnal și vis (Cărtărescu), în timp ce romanul american postmodernist este autoreferențial și referențial, autoficțional (autobiografist) și utopic. Poezia românească (pretins) modernistă și postmodernistă este saturată ontologic de prezența unui realism fantezist (încă) ocolitor și frustrant, insuficient atât utopic cât și referențial.

Mai productivă ar fi miza pe dezintegrare decât aceea pe integrare. Un mod norocos de a fi pieziș, nu singur, tot solidar, pe calea abătută, alături de aceea mult bătută, iată calea scriitorului român, obligat, prin urmare, la oblicvitate. Poate aceasta ar fi șansa de a forța „originalitatea” să se metamorfozeze în originalitate ori originaritate.

Criticii veritabili nu sunt nemulțumiți atât de procedurile literare, cât de aplicarea acestora. Viața poeticilor majore este, de regulă, lungă. Din păcate, viața operelor, deseori, devine foarte scurtă, dacă ea nu ajunge să fie pur și simplu avortată.

A fost, desigur, oportun pentru literatura română că s-a nevoit a se ține la curent(e) cu schimbările și schimbările literare universale cele mai substanțiale și dinamice. Deziluzia literaturii scrise în limba română este că n-a generat cel puțin un vânticel oricât de modest și curat, o adiere pe(ste) (supra)fețele literare extinse, dacă un uragan îi rămâne străin sau utopic. Poeticile literare se înlănțuie și, după ce se istoricizează, ele nu încetează să se reactualizeze, menținând continuitatea în discontinuitate a literaturii, diacronia în sincronie.

Ancheta *Cafenelei*

Înnoirile, oricând de dorit, nu devin oricum posibile. Nu există modalități literare asazine, ci numai regeneratoare. Se nasc și unele modalități sinucigașe, în ceea ce s-a numit avangardă, care rămâne un fenomen în ansamblu tot resuscitant. Aceste acte literare nu contează, ele fiind lovite, cum se spune în jurisdicție, dar e valabil și în artă, de nulitate.

Reapropierea diferențelor de dinainte de postmodernism este tot un mod de a se diferenția. Toate poeticile semnificative lasă urme, mai profunde ori mai superficiale.

Șansa literaturii de a continua este aceea de a mai avea o cale, o metodă, extensibile mai ales prin aprofundarea existenței și limbajului. Înnoirea avangardist-modernistă nu este stopată de aprofundare, postmodernismul voindu-se o retorică a suprafețelor rizomatice. Antiteza tolerantă (cu accente mobile și furioase, căzând când pe un termen, când pe altul) verifică într-adevăr schizoidia postmodernistă, revendicată de I. Hassan.

În istorie, inovațiile, în mod paradoxal, succedă descoperirilor. Arta își așteaptă și își caută ora înnoirii în revoluțiile științelor, prin medierile epistemologiilor. Postmodernismul are deja o istorie, lasă în spate un travaliu, exercitat printr-un set de procedee, cu realul și textul. Modifică natura artistică a (auto)referinței și a retoricii literare, care rămâne operativă, putând fi reactivată în stare autonomă ori hibridă, integrativă.

Mă tem că postmodernismul literar lasă urme prea „adânci”, cu acces dificil spre ele, nu doar cititorului diletant, dar și aceluia oarecum profesionalizat. Dar nu sunt foarte sigur că nivelul învățământului nostru superior (în plus, provincial) de la „Litere” are darul de a verifica inaderența unor texte opacizate de intertextualitate, care au pariat pe transparență. Și când spun asta am în vedere opere executate postmodernist cu grad mediu de dificultate, ca *Insula* lui Ioan Groșan ori chiar *Levantul* lui M. Cărtărescu. *Orbitor*-ul aceluiași, luat des drept o emblemă a epicii postmoderniste autohtone, rămâne greu lizibil chiar pentru autorul său (vezi confesiunile din *Jurnal*). E un firesc paradox că distanțarea de cititori, reproșată modernștilor, devine o și mai mare îndepărtare, prin sofistica (dar și schematica!) procedeele stoarse maximalist (plagiat programatic, citat, pastişă, ironie, parodie).

Ce pot spune, intuitiv, teoretic, și fără risc predictiv pentru demersul critic (cum se știe, în mod dominant succesiv celui ficțional), ar fi că, după (aparenta) indiferență la diferență a postmodernismului, calea cunoașterii tehnice, științifice, artistice, literare ar putea fi sau o reală omogenizare „transdiferențială” sau o hibridizare accentuată, „prediferențială”. Literatura, operele literare, vor rămâne expresia autonomă, izbutită sau eșuată, a unor noi orientări în sensibilitate și cunoaștere, care le vor însoți și întări existența, după cum am mai spus, (dis)continuă, în sensul unei transformări fără pierderi esențiale.

Adrian SUCIU

E atîta lume deșteaptă și moartă prin poezia română contemporană încît...

Mă doare în c.. de Cărtărescu, Manolescu, Chioaru și mai nu știu care oameni deștepți pe care îi citați în onorabila dvs. anchetă. Cum posteritatea e cea mai mare curvă, eforturile unora de a și-o fixa în cadre conceptuale din timpul vieții, trăgînd tot felul de spușe pe turta lor, adesea indigestă, nu generează în ființa mea intens senzorială decît o compasiune pe care o sting cu un vin bun. Poeții care scriu istorii ale literaturii contemporane în care, evident, își desenează lor și prietenilor/ familiei/ amantelor/ tușărilor cîte un sertar, îi găsesc cu totul demni de dispreț și producțiunile lor în domeniu cu totul demne de coșul de gunoi. Accept, la rigoare, îndreptățirea criticilor de a se exprima asupra fenomenului, deși, în marea lor majoritate, aceștia sînt și ei niște gășcari

răpănoși, obsedați să coțaiască poetese bovarice și să-și lege numele, pentru posteritate, de vreun Eminescu de carton. De fapt, trăim o epocă a miturilor umflate cu pompa.

În ceea ce mă privește, sînt complet indiferent la elogiile criticii sau la indiferența ei și cred că primul semn de mediocritate a unui scriitor e alergătura după tinichele. Eu nu obosesc să spun să așteptăm să murim întîi ca să vedem dacă vreunul dintre noi are vreun loc în vreo istorie literară. În rest, e atîta lume deșteaptă și moartă prin poezia română contemporană încît mie unuia mi se face dor, uneori, de o prostie cu suflet. Sau de o proastă cu suflet.

Nicolae SILADE

Promovăm în afară poeți cunoscuți, nu valoroși, poeți de luni, nu de toate zilele

1-8. Spun unii savanți (geniali, zic eu) că toate sistemele noastre de măsură ar fi greșite, dacă ar fi să ne raportăm la întregul univers. În această idee, se poate spune că întreg sistemul nostru de gândire ar fi greșit. Toată gândirea noastră e temporală. Ne pierdem timpul cu analize, interpretări, comentarii, în loc să ne trăim singura viață pe care o avem.

Nu-mi prea dă mâna să-i critic pe critici, pentru simplul motiv că scriitorii pot exista fără ei, ei fără scriitori nu. Nu mă interesează ce spune un critic sau altul, nu mă interesează generațiile sau grupările literare, nici valorile poetice, nici noua poezie nouă, mă interesează doar să văd poezia acolo unde este. Și pot foarte bine să o văd în Epopeea lui

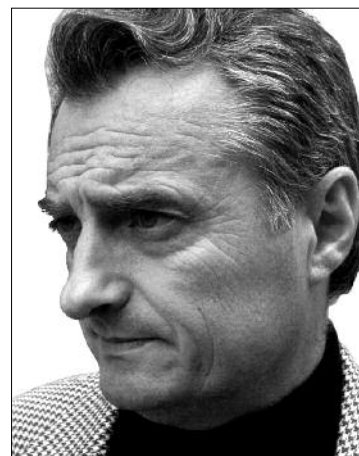
Ghilgameș, în Cântarea Cântărilor, în Divina Comedie, cum la fel de bine pot să o întâlnesc la un poet de azi de care nu a auzit nimeni sau în poeme de Withman, Eliot, Elytis, Montale. Vă dați seama că nu-l pot așeza pe Cărtărescu în această succintă înșuirire.

Adevărul este că avem poezie românească de valoare (o spun occidentalii care intră în contact cu ea), dar promovăm în afară poeți cunoscuți, nu valoroși, poeți de luni, nu de toate zilele. Valoarea însă nu poate fi ținută ascunsă, mai devreme sau mai târziu ea răzbate, mai devreme sau mai târziu va fi descoperită. Vom vedea atunci! Deocamdată, no comment!

Revista *Actualitatea literară*

Radu VOINESCU

Postmoderni și... postmoderniști. O diferență posibilă

1. Parcurgând întrebările anchetei de față, îmi dau seama că ea are un pronunțat caracter polemic. O polemică cu postmoderniștii noștri. Mi se pare însă că polemicile acestea nu prea mai au obiect, că ele țin de un trecut deja. Dacă dorim însă o dezbatere serioasă asupra trăsăturilor postmodernismului românesc poate că acum ar fi un moment bun, pentru că s-au mai stins și patimile, s-au așezat deja lucrurile altfel în literatura română, iar distanța ne îngăduie să evaluăm mai corect ce a fost bun și ce a fost rău în privința acestui curent care a beneficiat de o susținere atât de furtunoasă și de un *lobbying* atât de tenace și agresiv.

S-au dus, din fericire, vremurile când unii dintre scriitorii și unii dintre criticii noștri nu vedeau și nu înțelegeau altceva decât postmodernism. Lasă că mai sunt câțiva care nu au evoluat, rămânând fixați în gândirea care le-a înfrumusețat și le-a inflammat tinerețea. Dar ei sunt puțini, foarte puțini. Și nu mai au atâta putere de influență încât să deturneze judecăți estetice, impunând un tipar de evaluare care nu are nimic comun cu literatura vie. Asta e însă altă problemă, așa încât, să revenim!

Este normal să se vorbească încă despre postmodernism în măsura în care sunt opere și autori care îndreptățesc la astfel de clasificări. De fapt, în loc de „așa-zisul postmodernism”, cum formulează ancheta „Cafenelei literare”, este mai nimerit să vorbim, eventual, iar asta din rațiuni ținând de o serie de clarificări conceptuale ce nu s-au așezat suficient, în termeni de „ceea ce se numește postmodernism”. Spunând asta, mă gândesc și la fraza cu care începe cartea Lindei Hutcheon, *Poetica postmodernismului*: „Studiul de față – spunea ea – nu apără și nici nu denigrează *întreprinderea* culturală pe care părem hotărâți s-o denumim postmodernism”. În ce mă privește, într-o discuție aplicată asupra fenomenului, nu consider necesar – deși nu am fost și nu sunt un partizan al curentului –, să adopt o atitudine absolut negatoare. Că ne place sau că nu, postmodernismul românesc există. Că avem sau am avut un postmodernism inspirat și un altul de proastă

Ancheta *Cafenelei*

inspirație, uzând nepermis de manieră și făcând ca prin asta, într-o anumită epocă, o serie de autori netaleantați sau mai puțin taleantați să treacă drept scriitori este tot atât de adevărat.

Prin urmare, prefer să vorbesc, în momentul de față și în cadrul acestei discuții, despre postmodernismul „bun” și nu despre cel care s-a dovedit doar o rețetă întrebuințată după priceperi mai slabe.

Probabil că pentru cei care scriu exclusiv poezie sau proză se mai justifică atitudini de respingere sau, din contra, partizane, dar asta mai ales în perioadele de ascensiune, de impunere a unui curent. Trecând însă atâtă timp peste postmodernismul nostru și peste postmodernism în general, văd mai potrivit să adoptăm o poziție cât mai echilibrată și mai nepărtinitoare. După cum sună întrebările „Cafenelei...”, aici pare că e vorba mai ales de un război împotriva postmodernismului. De război m-am războit și eu, de ce să nu zic, de asta am și scris, atunci când curentul era religie dominantă la noi, o carte postmodernistă, *Erezii pioase*, o carte care a dorit să arate că s-ar putea scrie literatură postmodernistă și cu un fond mai sensibil, să zicem, uzând copios, în același timp, de o sumedenie de scheme și convenții narative.

Cine sunt poeții postmoderni? Foarte mulți. Unii au ieșit din cadrul „mișcării” de la începuturi și merg de mulți ani pe cont propriu. De fapt, majoritatea optzeciștilor nu mai sunt azi postmoderniști în înțelesul deplin al cuvântului, fapt ce se înscrie perfect în ordinea lucrurilor. Care e înțelesul deplin? Păi, ar trebui să revedem definiția din „evanghelia” lui Ihab Hassan, considerațiile lui Lyotard și ale lui Rorty, ale lui David Harvey, Hutcheon, tocmai amintită, și așa mai departe, care fac delimitări răspicate uneori. Și cât se poate de lămuritoare pentru un concept ce rămâne, totuși, pentru teoreticienii neangajați, unul controversat încă. Nu le reiau, cred că oricine se angajează într-o asemenea dezbateră le cunoaște. Dar pentru că am ajuns aici, să încercăm să ne gândim că, de fapt, postmodern e una, iar postmodernist e altceva. Un poet poate fi postmodern, dar nu e obligatoriu să fie postmodernist. Este o disociere pe care o propun *ad-hoc*, pentru a-mi motiva opiniile pe care le voi expune mai departe.

2. Teoreticianul Mircea Cărtărescu e departe de a fi la înălțimea poetului și prozatorului Mircea Cărtărescu, așa încât opiniile lui – care au deja o anumită vechime, de altfel, ceea ce e important în această ecuație – se cuvin luate mai mult cu titlu de inventar, altminteri, să nu uităm că el propune o seamă de filiații și de conexiuni extrem de interesante. Dar în cazul în speță, al optzecismului, s-ar putea să aibă dreptate. Și asta dacă nu suprapunem optzecismul peste postmodernism. Că veni vorba, postmoderniștii noștri au început ca textualiști, abia la vreo doi-trei ani s-au gândit să adopte orientarea postmodernistă și denotația respectivă. Textualismul, de altfel, suprapunându-se și el peste postmodernism, fiind, mai degrabă, o latură, o trăsătură a lui. De fapt, postmodernismul, ca mentalitate social-artistică, este (sau ar trebui să fie, conform orientărilor programatice ale corifeilor lui), foarte lax și foarte primitiv, întrucât acceptă, ba chiar cultivă diferența, multitudinea de orientări, pluralitatea estetică, nu ține cont de grila de valori clasică, ignoră, deliberat sau din instinct canoanele, deși folosește pe scară largă citatul, înclinația către

livresc fiind foarte accentuată uneori, se orientează către formal și nu către uman, se practică deriziunea, fragmentaritatea, deconstrucția, este infuzat cu elemente din ceea ce se cheamă *popular culture*, cultură urbană, cum am zice cu un termen, totuși, mai limitativ. Nu în ultimul rând, sunt de adăugat intertextualitatea și autoreferențialitatea, dozate în fel și chip în paradigma pastişei și a parodiei. Detașarea ironică face parte integrantă din postmodernism, de aceea au apărut ca atât de înguști și, în fond, atât de puțin postmoderni, militanții foarte zeloși ai curentului la noi, aceia pentru care un autor ori era postmodernist, ori nu exista.

Acești fundamentalisti au putut să inducă, la un moment dat, prin obstinția lor, prin grila exclusivistă cu care tratau literatura, împărțind-o în postmodernistă, pe de-o parte, și istorie literară nulă și neavenită, pe de alta, o imagine distorsionată asupra realității literare, dar au făcut-o trădând înseși bibliile postmodernismului. Erau adepții unui cult straniu, având în centul adorației textul și numai textul. Or, teoreticienii postmodernismului, cei din Occident, susțineau că nu se poate trage o linie fermă de demarcație între modernism și postmodernism, unul derivând organic din celălalt. Cercetând prin librării, biblioteci și publicații de prin alte părți am putut, de altminteri, să constat un lucru pe care, de aici, de acasă, în atmosfera integristă promovată de unele reviste literare și de către unii directori de opinie, critici și scriitori, îl întrezăream doar, și anume că postmodernismul era, în anii '90, nimic mai mult decât un curent, o orientare printre altele în literatura vestică și chiar în artele plastice de acolo. Unul dintre multele. Iar dezbaterile din spațiul occidental în privința importanței și extensiilor postmodernismului nu depășeau cadrul de bun simț al efectivei realizări, adică al punerii în operă, și asta, repet, printre celelalte orientări. Nicidecum nu se vădea înverșunarea doctrinară de la noi.

Cu timpul, talibanii postmodernismului s-au potolit, iar postmodernismul a dobândit astăzi o autenticitate mai voioasă și mai luminoasă. Citiți-l pe Radu Vancu sau pe tânărul Andrei Zbîrnea, acesta din urmă încadrabil unui romantism cu profunde irizări postmoderniste! Nu în ultimul rând, literatura aceasta a început să se impregneze de uman, lucru pentru care, personal, militez de douăzeci de ani. Asta s-a petrecut însă mai mult în logica evenimentelor decât în urma unor acte de război, cu toate că, să nu uităm, un moment de cotitură privind intrarea în normalitate l-a constituit ruptura de la „Observator cultural” și renunțarea, din partea revistei, la politica totalitar-postmodernistă.

În privința sincronizării, m-am pronunțat în alte contexte. Aici pot să adaug doar că nu a fost un lucru rău această sincronizare ce mi se pare, iarăși, incriminată încă din întrebare. Nu a fost bine că s-au absolutizat unele lucruri, dar și în asta poate că a intervenit, spre mai bune clarificări și delimitări, o undă de distanțare din partea celor care nu au împărțit ideile respective, prea puțin numeroși, însă, ori, mai bine, prea puțin influenți, ceea ce nu a mai fost bine. Postmodernismului românesc i-ar fi prins bine controversă mult mai serioasă și mai puțin monolog solipsist.

3. „Așa-zisa poezie postmodernă”? Dar chiar există, cum am spus, o poezie postmodernistă la noi. Și încă de valoare.

Ancheta *Cafenelei*

Luați-l nu numai pe Cărtărescu, ci și pe Traian T. Coșovei, pe George Vulturescu, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, Ion Stratan, Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Iustin Panța, Emilian Galaicu Păun, Dumitru Crudu, iar lista e departe de a se încheia. Până la poezia americană „de valoare”, pe care, mărturisesc, nu o cunosc atât de bine și care nu se identifică, așa cum sugerează întrebuițarea parantezei în întrebare, cu poezia occidentală în ansamblul ei, cred că poezia noastră postmodernistă are o serie de trăsături care o definesc. Altfel cum am recunoaște-o?! E o simplă chestiune de gnoseologie și de axiologie, până la urmă. Aș sublinia încă o dată, după cele enunțate în răspunsul la întrebarea anterioară, orientarea preponderentă către text și nu către om. Dacă i-am reproșat ceva constant poeziei noastre postmoderniste de până acum vreo cinci ani a fost tocmai lipsa de umanism (în sens estetic, sper că se înțelege). Or, postmodernismul se poate uni cu umanismul, așa cum am demonstrat, sper, destul de convingător. Privilegierea formei în detrimentul mesajului a fost interesantă ca opțiune, făcând parte din arsenalul așa-zicând experimentalist al curentului (notați asta la trăsăturile postmodernismului). În subsidiar, intuiesc însă că întrebarea dumneavoastră bate în altă parte, adică: are valoare poezia noastră postmodernistă? Desigur că are, cum am afirmat în debutul acestui paragraf. A reperat cineva în vreo literatură a lumii ceva comparabil cu *Levantul* lui Mircea Cărtărescu?

4. Da, postmodernismul românesc provine prioritar din Cenaclul de luni, că ne place sau nu de Manolescu sau de tinerii poeți de atunci, scriitorii cu greutate (unii), de azi. Dar nu neapărat. Liviu Ioan Stoiciu nu cred că e un produs al Cenaclului de luni. Cum nici Ioan Mureșan. În altă ordine de idei, nu e obligatoriu ca un poet în devenire să fi frecventat asiduu Cenaclul de luni. Nu trebuie uitat că, de pildă, ziarul „Scânteia tineretului” a avut, pentru o perioadă suficient de mare ca să lase urme, o pagină consacrată textelor și dezbaterilor din Cenaclu. Oare nu poate asta să influențeze mentalitatea timpului, în condițiile în care ziarul apărea în vreo milion de exemplare și ajungea peste tot în țară? Dar că veni din nou vorba, credeți că postmodernismul s-a născut în 1980? Marian Popa publica în acel an, dar este lesne de presupus că romanul fusese scris cu vreu an sau doi înainte, *Călătorie sprâncenată*, care este de un frapant postmodernism. Ce să zicem de elementele de autoreferențialitate, de roman al romanului din *La Medeleni* sau de romanul *Scrinului negru*. Chiar și *Caietele Princepelui*, ale huliului Barbu se înscriu tot într-o paradigmă postmodernistă, prin aceea că arătau, nudă, proto-materia romanului care îi adusese și glorie și rușine (cam nemeritată, aceasta din urmă, cum s-a dovedit strict în acest caz). Literatura noastră postmodernistă nu s-a născut *ex nihilo* și nici doar ca o consecință a sincronizării.

După cum postmodernismul nu se încheie cu optzeciștii. Poeți care se revendică de la Cristian Popescu sunt, până la urmă, postmoderni. Generația de azi are postmodernii ei. Radu Vancu, pe care l-am menționat deja, este un poet profund postmodern, care reușește să umanizeze postmodernismul poetic. Apoi, avem orientarea către fantasy sau către SF, care face parte din postmodernism și ea, texte infuzate cu elemente

de realism magic, tratate, însă, într-o manieră mai rece, mai artificială. Care este de sorginte postmodernistă. Dacă ne gândim bine, la nivel social, economic, politic, nu am ieșit pe deplin, încă, din modernitate, într-un anume fel, dar ne aflăm și în plină postmodernitate (Ce bine era dacă i se găsea un nume, pentru că acest „post-”, poate implica și un fel de stagnare, și nu știu dacă este cazul! Poate în afară de literatură, pentru că o literatură care nu merge alături de om stagnează, în fond).

5. Da' de unde! Cum să fie poezia optzecistă principalul sistem de referință? Optzecismul a fost un curent, dacă pot să zic așa, o orientare literară. Care avea, nu-i vorbă, avantajul noutății, al situației într-un fel de avangardă, dar sistemul de referință este literatura mainstream. În care și optzecismul încapă, laolaltă cu altele. Când postmoderniștii à *outrance* făceau zgomot și părea că au acaparat, că domină literatura română, mai scriau și mai publicau încă poeți din generații mai vechi, sau existau congeneri care cultivau alte stileme. Nu a vrut critica aservită curentului să ia aminte, dar literatura noastră și-a văzut de drumul ei. Breban a continuat să scrie, dacă ne referim la proză, pentru că inventariem și o proză postmodernistă, au apărut Dan Stanca, Alexandru Ecovoiu, Radu Aldulescu și alții. Apoi, întorcându-ne la poezie, au fost publicate volume de Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ștefan Aug. Doinaș, Șerban Foarță, Florența Albu, Adrian Popescu, Constanța Buzea, Ana Blandiana și câți!... și câți!...

6. Alexandru Mușina era încă tânăr atunci și s-a numărat, dacă îmi amintesc bine, printre cei care făceau parte dintre nicadorii curentului. Cu timpul, el și-a schimbat atitudinea, ajungând să conteste chiar postmodernismul românesc în ansamblul său, pe motiv că – asta e o idee marxistă, ca, de altfel, și o bună parte a caracteristicilor care în Occident i se atribuie postmodernismului, dar pontifii postmodernismului nostru au ignorat-o din necunoaștere și inapetență pentru filosofie sau din calcul ideologic, un calcul care a ținut de condițiile specifice în perioada dictaturii la noi și din aceea postdecembristă – societatea românească nu a ajuns să trăiască în postmodernism, că se situează, tehnologic, în urma celei occidentale. Mușina uita, el, care are un gust special al paradoxului, că formele spirituale nu țin întotdeauna seama de „baza materială” (asta e tot marxism, dar adus cu picioarele pe pământ) și, pe urmă, România a trecut repede la noile forme și formule tehnologice și economice ale timpului. Mulți se vor arăta mirați aflând că țara noastră a fost printre primele patru în lume care au trecut la tehnologia 3G, într-o vreme când Franța, de pildă, nici nu știa ce e asta. Iar când ei treceau, cu mare fală la 3G, noi avem deja 3G+, pregătindu-ne pentru 4G. În timp ce Internetul cu bandă largă era loc comun la noi, la ei banda pentru utilizatorii casnici fiind rămasă la un stadiu tehnologic inferior. Ca să vezi! Evident că asta nu anulează discrepanțele, decalajele de tot felul, Franța este a doua economie a Europei, invoc aici exemplul pentru a arăta cât de paradoxale pot fi evoluțiile tehnologice și sociale în zilele noastre.

7. Nu știu nimic despre acest, din câte înțeleg, faimos seminar de la Stuttgart. Dar era prematur să se vorbească atunci despre sfârșitul postmodernismului. Nu ar fi prima dată

când se discută despre sfârșitul a ceva (cam tot pe atunci le intrase unora în cap că vine sfârșitul cărții, ba că și al poeziei și așa mai departe) numai pentru că inițiatorii unor astfel de manifestări au mentalitate de redactori de tabloid și nu văd, de obicei, mai departe decât un simplu activist cultural. Ca și unii dintre participanți, stâlpi ai unor astfel de manifestări internaționale cu ștaif, dar cam găunoase în formulă și mediocre în conținut.

Poezia postmodernistă nu e în criză. Sau, dacă, doriți, din perspectiva a ceea ce am afirmat până acum, este într-o tranziție către o paradigmă cu adevărat postmodernă, reintegrându-se în fluxul mare al literaturii tocmai prin întoarcerea la om și la problemele lui.

8. „Dacă nu credeți în poezia postmodernă, în ce poezie credeți, totuși?”, mă întrebați. Dar nu am denunțat în nici un caz poezia postmodernistă, mai ales că am comentat, de-a lungul a mai bine de două decenii, destule volume de poezie postmodernistă. Și nici pe cea postmodernă (atrag atenția încă o dată că am introdus disocieri terminologice, nu cu pretenția de valabilitate absolută, dar măcar ca imbold pentru o rediscuție a temelor), pe care o apreciez foarte mult. Ați citit, nu mă îndoiesc, un poet pe nume Ion Zubașcu. Îi cunoașteți, sper, pe Ionel Ciupureanu sau pe Petru M. Haș. Dar pe Eugenia Țarălungă? Sau pe Simona-Grazia Dima? Sau pe Ruxandra Cesereanu? Ori pe Gheorghe Izbășescu? Ce să mai spun de Octavian Soviany, pe care îl apreciez în mod particular și ca prozator postmodern! În calitate de critic literar nu pot să împart poezia decât în bună și proastă. În calitate de poet, practic propria mea formulă, care nu e legată de postmodernism, dar nici nu se așează împotriva lui. În calitate de cititor de poezie de când mă știu, nu privilegiez nici un curent, nici un gen, nici o specie. Clasică, romantică,

simbolistă, expresionistă, suprarealistă, pictopoezie, neoavangardistă (cred, de pildă, că Nicolae Tzone ar merita mai multă atenție din partea criticii), minimalistă (și aici ar fi de dat nume, de la Nicolae Prelipeanu la Robert Șerban)... Recunosc faptul că, spre deosebire de alți critici literari, comentez cu plăcere poezia în formă fixă care se practică azi (Ei bine, se mai scriu sonete și rondeluri, dacă vreți să știți, și încă de un nivel remarcabil. Cunoașteți sonetele lui Vasile Preda? Dar pe cele ale Valeriei Manta? Nu zic dacă le-ați citit pe acestea din urmă, pentru că le-ați publicat în revistă, întreb dacă le cunoașteți?).

Ce poezie se scrie azi? După cum am arătat mai înainte, în opinia mea, se scrie tot mai mult poezie postmodernă și mai puțin postmodernistă. E o formulare – revin cu ideea disocierilor – care aș vrea să nu fie luată drept una de tip heraclitic! Adică nu vreau să trimită la referințe obscure. Oricine se gândește puțin sper că își va da seama că poezia postmodernă renunță la unele dintre notele postmodernismului, și anume la textualismul și la intertextualitatea *à tout prix*, goale de conținut, pentru a le da substanță și noimă poetică. Ba chiar morală (în ordinea artei, se înțelege, nu în aceea a vreunei etici anume).

Cât despre „Guvernul Literar Postmodern”, despre care spuneți, dacă a existat și a funcționat cumva, el și-a pierdut mult din putere, nu mai împarte dregătorii și alte onoruri, nu mai impune legi ale aprecierii valorice în materie de poezie. Ceea ce nu înseamnă că un spirit de coterie nu plutește peste unele jurizări și premieri în breasla literară. Dar asta nu are cum să se schimbe, pentru că nu ține de postmodernism. Se pare că așa funcționează dintotdeauna omul, chiar și în ipostaza de *homo poeticus*.

Gheorghe IZBĂȘESCU

Sub același soare pot coexista poeți diferiți

1. Revista *Cafeneaua literară* din Pitești văd că reia tema *poeziei postmoderne* (desigur, românești) în această anchetă. După ce, tot la Pitești, în 2010, a avut loc primul Colocviu Național „Generația ‘80 la maturitate”, cu participarea multor autori optzeciști (poeți, prozatori, critici literari) din aproape toate zonele țării, la care au dezbătut „fenomenul” din multiple unghiuri de vedere. Oare, mai era nevoie de o nouă anchetă pe această temă? Cred că da! Pentru că, din tot ce s-a scris până azi, despre respectivul subiect (inclusiv volumul lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, care e, oricum, cam depășit), nu putem spune că s-a realizat o imagine istorico-literară adevărată a acestui nou

curent (important în cultura noastră), atât înainte de 1989, cât și după.

La ce mă refer, mai exact? În multe orașe de pe suprafața țării, într-o lungă perioadă, scriitori și instituții au avut inițiativa organizării unor dezbateri cu rezultate remarcabile a acestui fenomen pentru a-i sublinia originalitatea în

Ancheta Cafenelei

construcția sa revelatoare. Iar cei care au scris texte și cărți nu s-au implicat și în cercetarea științifică a acestor manifestări naționale în care participanții au reliefat substanța vie și mișcătoare, „filmul” acestui nou curent. Concret, mă gândesc la: Colocviile de Poezie de la Tg. Neamț și Piatra Neamț, Colocviile de Poezie de la Sighișoara, Dezbaterile revistei *Vatra* de la Tg. Mureș și chiar la festivalurile Zilelor revistei *Poesis* de la Satu Mare, „Moștenirea Văcăreștilor” de la Târgoviște, Concursul „Gheorghe Pituț” de la Beiuș, „Unde ne sunt visătorii” de la Petroșani și încă altele. Nici ședințele ASPRO (atâta timp cât Asociația mai exista) n-au fost străine de acest delicat și controversat subiect. Deoarece actanții principali, martori oculari, au fost aici optzeciști.

Dacă fenomenul *junimist* (ieșean și bucureștean) a avut norocul unor cărți scrise (*amintiri*) de către membrii celebrului cenaclu, postmoderniștii încă au rămas datori în acest sens.

De curând, criticul piteștean Nicolae Oprea (în *Prefața* antologiei mele, *Jocurile minții*, Ed. Dacia XXI, 2011, pag. 7), din alt punct de vedere, parcă încearcă să repună adevărul în drepturile sale, afirmând: „Dacă nu cădea regimul comunist, generația optzecistă era menită să fie una realmente sacrificată. Cu excepțiile favorizate de forța grupărilor studențești omogene din București, Cluj și Iași - *Cenacul de Luni*, *Echinox*, *Alma mater* -, majoritatea optzeciștilor debutează cu silită întârziere, mulți după evenimentele din 1989 (...)”. Astfel, „s-a creat o situație nefirească în dinamica literaturii contemporane, un decalaj anormal; dar nu e locul aici de a discuta pe această temă” (ceea ce înseamnă că N.O. va reveni la acest subiect, probabil, în alt articol). În spiritul acestor idei cred că vine și importanta Antologie a lui Dumitru Chioaru, *Noua poezie nouă* (Ed. Limes, 2011), care cuprinde valurile poetice ‘80, ‘90 și 2000, pentru prima oară cu autori români din Basarabia și diaspora (și, desigur, și cu cele două volume de analiză: *Developări în perspectivă. Generația poetică ‘80 în portrete critice*, 2004 și *Noi developări în perspectivă*, 2010).

2-3. În vol. *Postmodernismul românesc*, Mircea Cărtărescu a afirmat că „prin 1985 (...) optzecismul era deja epuizat ca formulă poetică”. Fals! Însuși M.C. și-a publicat capodopera sa postmodernă, *Levantul*, mult mai târziu. Majoritatea optzeciștilor și-au publicat cărțile importante după 1989. Alții chiar au debutat editorial după Revoluție. Un mare poet ca Ion Mureșan a tipărit doar trei cărți de versuri. Primele două erau expresioniste. Ultima, *Cartea Alcool* (2011), personal, cred că abia aceasta e postmodernă. Dar la fel de valoroasă, ca primele două.

E adevărat că la început lunediții bucureșteni au fost influențați de poezia nord-americană. Însă cărțile lor cred că aparțin postmodernismului românesc. Pentru că autorii lor s-au inspirat dintr-o realitate autohtonă, și nu americană.

Sincronizarea lovinesciană e doar o teorie. Bună, la ce? Să-l întrebăm (desigur, în eternitate!) pe marele Bacovia. A pornit și el de la simbolismul francez. Și unde a ajuns? Știm cu toții: opera sa e *bacoviană*. Așa și postmodernismul românesc, arzând etapele și-a construit originalitatea. Fie dintr-un realism al străzii, accentuat, călcând cu tălpile până la genunchi, deci plutind mai puțin, fie dintr-o vedere aproape

avangardistă. Uneori chiar cu elemente onirico-moderniste. Dar, orice s-ar spune, un curent nou, valoros. Doar intertextualitatea ironică a avut falii păguboase, dând apă la moară plagiatorilor.

4. Oplul cărtărescian despre „postmodernismul românesc” este o analiză pertinentă a postmodernismului „în general”. Dar nu al celui românesc. Sigur, cu partizanatul lunedist. Dar nu-i de-ajuns. Că valurile spumegate, generaționiste, sunt mult mai cuprinzătoare.

Dacă am „curajul” să dau câteva nume de poeți postmoderni valoroși? De ce să n-am? Uite: M. Cărtărescu, Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov, Ioan Es. Pop, Aurel Pantea, Marta Petreu, Mariana Marin. Și câți alții.

5-6. Dragă Virgil Diaconu, văd că-mi pui pe tapet *Antologia poeziei generației ‘80* de Alexandru Mușina, în cele două ediții (cea din 1993 și cea din 2002). Eu n-am decât ediția din 1993, deci la ea mă voi referi. De ce te-ai speriat tu de această antologie, în care nu ești și te simți cumva, „pierdut pentru poezie”, nefiind postmodern? Alături de poezia postmodernă mai există și o altă poezie, care poate fi valoroasă și n-ar fi de mirare ca mâine, din brazda asta, să răsară un mare poet.

Sigur, A.M. este și el un fel de M.Cărtărescu, ce vede doar ce el vrea să vadă. Și nimic altceva. Dar tu trebuia să pui pe tapet, alături de antologie și felul cum ea a fost analizată în revista *Vatra*. Ai cărei redactori, deși îi erau prieteni, totuși i-au reproșat absența multor optzeciști, la care el nu aderă.

Dar, în fond, antologia lui A.M. este o antologie bună. Cu observația că fiecare antologator e subiectiv. La un târg de carte din București, cu câțiva ani în urmă, A.M. mi-a propus, prietenește, să fac eu o antologie de poezie postmodernistă. Și (zâmbea el) „sunt sigur că tu și zburătorii tăi veți figura acolo, lângă alții, iar pe mine mă vei uita”. „Vom mai vedea!” - i-am răspuns eu, tot zâmbind.

Așa că, dragă Virgil, nu te mai speria de ce spune A.M. Exagerează și el, să i se vadă mai bine profilul în țară. Și nu te mai gândești la contextul contemporan universal al generației ‘80. E o chestie a viitorului și nu a prezentului.

Alături de postmodernism, sigur, mai există și alte formule lirice, care, probabil, se vor impune. Depinde doar de talentul acestora. Sub același soare pot coexista poeți diferiți.

7-8. Zici că la seminarul de la Stuttgart, din 1991, s-a decretat „sfârșitul postmodernismului”? Adică, au zis teoreticienii (criticii). Dar cine sunt ăștia, mă, de dau ei ordine scriitorilor? Au reînviat, cumva, zeii? Mai zici că *steaua postmodernismului românesc* a apus. De unde, naiba, ai aflat tu, că eu nu știu. Uite, în 2010 și 2011, au apărut trei cărți, excepționale, de poezie: *Cartea Alcool*, *Pe prag (Vale-Deal)* și *Unelte de dormit*. Poate și *Motocicleta de lemn* (a patra). Și toate patru sunt postmoderne. Au apărut ele ilegal, cumva? Au fâșnit, cumva, pe furiș, fără să le observe poliția? Și mai pui și întrebarea: „Dacă nu credeți în poezia postmodernă...?” Păi, eu cred. Deoarece Dumitru Chioaru a scris în vol. *Developări în perspectivă* că antologia mea, *Melodrama Realului* (Ed. Vinea, 2003) este o „Odisee” *postmodernă*. Și eu nu-l contrazic. Deși mai cred și în alte formule literare (expresionism, avangardism și etc.,etc.)

Ion CRISTOFOR

Un scriitor autentic trebuie să se sincronizeze cu sine însuși, cu Dumnezeu și cu neamul său

1. Că se vorbește despre poezia „postmodernă” e foarte bine. Miezul problemei e ce anume înțelegem prin acest concept, destul de ambiguu și destul de fluid. În marsupiul lui, fiecare critic își injectează propria filosofie. Încât îmi vine să întreb: în comparație cu poeții din grote, cu cei care au desenat frescele de la Lascaux, Homer nu o fi și el un poet postmodern?

2. Un scriitor autentic trebuie să se „sincronizeze” cu sine însuși, cu Dumnezeu și cu neamul său. Modul acesta de a privi mereu peste gard (spre modelul american sau spre cel occidental) mi se pare mărunț și provincial, snob până în vârful unghiilor. Pentru mine e mult mai important dacă un om de pe strada mea moare de foame decât ce modă literară se poartă la Paris sau la New York.

3. Nu mi-am propus niciodată să definesc așa-zisa poezie postmodernă din spațiul românesc. E treaba criticilor și teoreticienilor, să-și inventeze parcelele de concepte, să stabilească afinități și conexiuni dintre poezia noastră și cea americană sau occidentală. Aș face doar observația că nu numai economia s-a mondializat, ci și spațiul literar. Pur și simplu, ograda noastră a dispărut peste noapte. Astăzi, privești pe ecranul calculatorului răsăritul de soare din Hawaii sau apusul de soare de la Paris.

4. Că Mircea Cărtărescu consideră că poezia postmodernă s-a născut într-o luni, în prima zi a unei săptămâni dâmbovițene, asta nu e motiv de îngrijorare. E dreptul lui, cu atât mai mult cu cât are argumentele sale. Că mizează pe 18 poeți din care 11 provin din *Cenaclul de luni*, e iarăși dreptul Domniei sale. În materie de poezie, fiecare mizează exact pe bidiviul care-i place. Că uneori timpul ne arată că am mizat pe o mârțoagă nu pe un cal de rasă, asta face parte din ironia istoriei din totdeauna. Să nu uităm că literatura e prin excelență un teritoriu al subiectivității.

Cum nu cred prea mult în acest concept al postmodernismului, la ce bun să stabilesc un clasament? Cred

însă că poți găsi în România, la ora de față, peste 20-30 de poeți demni de Premiul Nobel. Poeți postmoderni sau nu.

6. Cred, ca și Alexandru Mușina, că generația poetică optzecistă este una „bogată și valoroasă”. Cu observația că fiecare are propria scară de valori. Aș adăuga, fără să jignesc pe cineva, că tribalismul și spiritul de haită au încă mare trecere în cultura noastră.

Dacă are sau nu poezia optzecistă o rezonanță în context universal, e greu de spus. E posibil. Dar eu m-aș bucura dacă ar avea o reală audiență, în primul rând, pe plan național.

7. Sunt împotriva generalizărilor de orice fel. Dacă postmodernismul românesc rămâne în tranșeele lui chiar și după ce steaua lui a apus, asta înseamnă fie că se simte foarte bine acolo, fie că îi pasă prea puțin de steaua lui. Să nu ne îngrijorăm. Literatura nu se mai scrie în tranșee, nici la lumina vreunei stele, ci la calculator și la becul electric. Dar și pixul sau creionul sunt la fel de bune. Te poți și scărpinga cu ele.

8. Cred într-un singur fel de poezie: în poezia bună. Ce fel de poezie se face acum la noi? Ca și acum 20 sau 50 de ani, se scrie poezie bună, mediocră, genială, erotică, pornografică, banală, plictisitoare, textualistă, cu rimă sau fără rimă, cu har sau fără har. Despre poezia postmodernă „oficială” eu, sincer, n-am auzit. Nu mă interesează ce poezie promovează guvernul sau președintele. Nici măcar la cine dau ei medalii de bună purtare. În general, cred că guvernele și băncile nu promovează deloc poezia. La București, la Pekin sau la Stockholm, guvernele au alte priorități decât literatura. Ca dovadă că domnul președinte încă n-a reușit să dovedească toată proza lui Cărtărescu și să treacă la poezia lui postmodernă. Poate în mandatul viitor. Iar dacă ne gândim la unul ca Igaș, succesorul lui Octavian Goga ca ministru de interne, ăsta n-a ajuns încă nici la Cârlova cu instrucția. Noi să fim noi sănătoși. Și mai ales să nu practicăm „branconajul” de idei, foarte la modă în ziua de azi.

CLUBUL

Cafeneaua literară

76 ■ septembrie 2012

■ Florian STANCIU

■ Silvia PETRE GRIGORE

■ Ștefan Dumitru AFRIMESCU

Apare sub îngrijirea lui Virgil DIACONU

Florian STANCIU

* * *

ACEIA care
aceștia cum
aceia aceștia
ei între ei neasemenea
aceia de-a-ndoasele
aceștia de-a dreptul
aceia țipete hăului
aceștia rostiri mute
aceia cu spanga la șold
tropotiri cadențate pe drum
aceștia cu unealta în mâini
străjuiri în zarea grădinii
aceia haite sub prapuri stacojii
aceștia drept flamuri albastru zilei
aceia cu ochiri hulpave
boldite spre sălașele altora
aceștia căutături tăcute
înaripe în cuiburi de baștină
pe când tu nelipsit
singur tu hărăzit
pururea prins între
aceia care și
aceștia cum

* * *

ERA pe când
de ea bășneau
și de ea murmurau
de fatoma stacojie

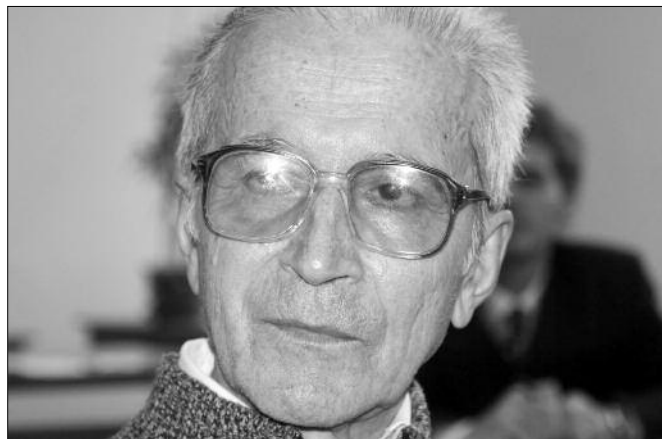
ce anume prăsea
dincotro z bucnea
iazma ceea
stafia ceea

numai de-acolo
negreșit dintr-acolo
din răsărituri joase
din ținuturi beznatice

și cum ea râvnea
și cum adulmeca
tot alte zări
tot alte așezări

adulatorii închinătorii
fantomei stacojii
pâlpâiau pe la porți
flamuri stacojii

și strigau hăuleau
că iazma se-nstăpânea

prin lumile toate
prin ungherele toate

și de ea momeau
că e pajiștea raiului
dar iazma clocea
gropnița iadului

de când cu ea
cu fatoma stacojie
aripi se dezaripeau
ceasuri se-nnegurau

de-acum copacul
acasă în crânguri
nemașimțindu-se
în crânguri acasă

și câmpeanul
acasă în câmpuri
nemașimțindu-se
în câmpuri acasă

vampiric fatoma
sălașe pălea
și prapuri morții
pe la porți anina

a spaimă se-alegea
a năpastă se năpustea
stafia stacojie
ce din răsărituri venea.

Paradisul himeric

Anume ce le rosteai
unor liote de vorbari,
fluieră-vânt: să vădească
semne, chipuri, testimonii
de-ale aceluia paradis

de care hăuleau delirant
că e rânduie să-nflorească
(în nemaivăzută luminare)
de nimeni vreodată umbrită
aci în țarinile noastre
sub ceruri pururi albăstrii.

Depăneau drumuri, detunau
pe la porți acei flecari,
strânsură de pripas
și profeți năimiți slugărind
sub steaguri stacojii
țesute într-un răsărit
făr' de soare. A spaimă,
amuțire și-nfricoșare,
ei trăgeau din ascunziș
și fulgerau la vedere
arma ucigașă, dogmei
(mult însetată de sânge)
să-i încropească un trup
cu raiuri plăsmuite și
prisosuri de-a valma
pentru așezările toate
și toate unherele.

2.

Lăuntric focul. Glasuri
săltau involburat întrebând -
aceia care bâiguie de
niscăiva zări noi
unde vor să ne zvârle?
Ei, tagma cea zorită,
ne smulg din mâini
aprig, cu anasâna,
mult-puțina strânsură,
ne trag de sub călcâie
pământuri bătute, răzbătute
șesuri, crânguri, costișe.

Se momea de-un bine
gata să se reverse
asupra noastră, de veci
nevoia s-o 'ngroape
Anapoda unghiul
când oarece
e năzărit a fi
deopotrivă al tuturor
și al unuia singur

3.

Nume
de mult statornicite
în câmp și pe dealuri
după temeiul
pietrelor de hotar. Auzeai
de pruniștea lui Vladu,
de nucetul lui Stancu,
de țarina lui Onete

și de-atâtea încă...
tot nume și locuri,
trâmbe-trâmbe vecine
și larg despăturite
pe întinsuri. Pe-acolo
îi zăreai, îi întrezăreai
prin anotimpuri
pe oamenii pământului
cuibărind în brazde
nisipișul semințelor
veghind molcomit, răbdător
încolțirea, creșterea, năboiul
din vară al plantelor
marea cea verde prin care
arar de mai deslușeai
veșminte albe, vele
sticlind în arșiță. Nicidecum
uitate acele pământuri,
nici vremea vremuindu-le
cohorte sumbre de nori
de peste zări mănate
năpustiri fulgerări când
adumbrită lumina-n
luciu ferestrelor și
în adâncul ochilor.

4.

Muzici și geometrii în
spațiul câmpiei, vetre
unui cerc nețărmarit
a cărui margine
se strămută înaripată
dintr-o depărtare-n alta:
e streășina cerului,
la reazemul pe geana pământului,
scânteiază ca-ntr-o șiroire de ape.
Pe-aici când te-abați
ești centrul acelu rotund,
sub tălpi... ierbăria...
deasupra... văzduhul,
o semisferă cu pereți povârniți,
întinsul te despresură
de strânsori și orbiri, iar clipa
pe toate le-ngemănează;
cele de mai ieri
și cele de-acum te ajung
în aceleași și mereu alte
rostiri. Clinchetul carelor
pe drumuri îndepărtându-se
clatină și stufos sporește
liniștea din câmpuri.
Mașinile sosiră mai la urmă:
ele înfulecă zorit distanțele,
stărnesc huiete, stridentă
și întru gloria vârstei mecanice
își semnează trecerea cu
învârtejite steaguri de colb.

5.

Cauți puțința
de-a prăvăli
în hăul uitării
pe niscăi urzitori de
reștriști (nărăvit trăitori
în nordul beznatic și
în răsăritul stacojiu) –
din palate viziuni
ei se holbau hămesiți
cu jinduire ferine
mijite peste zări
la sălaşuri străine
tocmai bune de rapt
de-ale lor ordii
fragil gândul
(cel de care
o voce aparte suind
zice că el singur
în atâtea temeieri
nici barem lui însuși
nu își e de-ajuns)
și săgetat de priveliști
de-ale locului,
chipuri, rânduiele frânte,
sfărâmate-n creștere
de uitații, neuitații
făptași de calamități.

6.

Împăcați...
cum și neîmpăcați în ei înșiși
pământeni din câmpuri
cumpănind trecerea, viețuirea
mereu între bucurie, mâhnire
rostind firea locului
și pe străbunii țărani. Carte
de-nvățătură fiindu-le
rotundul câmpiei. Cele foi
de întors, întinsul cu
cenușia țărână. Drept rânduri,
brazdele vălurind miriade,
matrice, leagăn nalt săltând
în soare roadele, ierbăria.
Odată (la cutremur de vreme
adus pe trăsnet de arme
dintr-un răsărit crâncen îmbeznat)
când rânduiele din vechime
erau sfâșiate, zdrumicate
iar ei, cei din câmpuri,
descumpăniți foarte
porneau duium pe drumul
spre oraș. De-acum
alergări, trudnice rătăciri
și tot mai în urmă pierdute
(zidite doar în cuget, inimă)
pragul, curtea, cerul de-acasă.

7.

Pe largul câmpiei,
tăblie oblu așternută
și țârmurită de poala cerului,
s-a ghemuit pustia. Vântul
nu vâlurește grâne-n creștere,
nu freamătă asurzitor
în curgere prin pădurea
lanurilor de porumb. Chipuri,
strigăte, cuvinte de-ale unor
semănători, culegători
nu deslușești nicăieri;
câmpenii de altădată
abia de mai răsar
în aduceri-aminte. Și cât
ai vrea să îi vezi aieva
pe cele loturi, tarlale
de ei prin ani frământate
iar acum robite de mărcini,
buruienșuri. Amiaza
se cerne stins-leșioasă
peste întinsuri, iar vântoasele
se-aleargă rânduri-rânduri,
glăsuiesc auind în ecouri
(feluri de vaiere, prevestiri)
își sfâșie straietele
în teribili ghimpi ai măceșilor,
în frunzele-nspinate ale ciulinilor.
Când la capătul verii,
ce rod se alege
din cele pământuri:
nelipsit unul singur... nimicul.

Silvia PETRE-GRIGORE

Și vara trece...

Privirea mea prin iarba înaltă trece
și peste cerul stătut.
Vara îmi aleargă prin sânge,
obosește și trece...

Mă tăvăleşte căldura
prin mătasea mâinii tale
iar vara mă trăiește în suspin,
îmi sprijină leșinul și trece...

Măinile mele a disperare se agață
de grumazul calului alb al deșertului
tropotul îmi frânge inima
apoi calcă pe rană și trece...

Vara trece pe străzile vechi
cu mine ofrandă la picioare,
mă adună din deznădejde și rugă,
mă spală în spuma mării și trece...

Sufletul meu trece vara în amintire.
Vara cu tine, vara cu trifoi...

Trecerea e lamă de cuțit
pe extazul sufletului meu
ars de privirea ta în flăcări...

Și vara trece...

Doar îngerul...

Am rămas goală printre crizanteme...
Ar trebui să-mi fie frig.
E toamnă, e noapte, e târziu.
O alee de piatră îmi răcește pașii greoi
iar vântul perfid îmi înțeapă sânii.
Cuțitul înfipt în tâmpla dreaptă
e la fel de ascuțit ca râsul tău la plecare...
În gara mea, trenul nu mai oprește de atunci,
doar îngerul se arată din când în când
și înjură întunericul de lumină.

81. Din alcov

Acum locuiesc într-o salcie pletoasă
și diminețile sunt altfel.
Cafeaua e mai aromată iar ploile sunt calde
și vin spre seară, la ora îmbăierii.
Din când în când,
bărbați care-mi amintesc de tine
se cațără până la alcov.
Îi tratez cu muzică bună și dansuri lascive
iar la sfârșit, cu șerbet descântat.

La plecare, fiecare uită câte ceva
unul glasul, unul bătăile inimii, unul visările...
Se întorc mereu,
de fiecare dată cu privirile din ce în ce mai fierbinți
iar salcia intră în extaz, martoră la desfrâu.
Viața mea a rămas în iarbă...
Sufletul îmi este veșnicia unei sălcii...

Tu vei rămâne aici până când...

Zilele și nopțile îmi sunt înscrise în tulburarea ochilor
și în desăvârșita tăcere
a urnei cu cenușa minunii care-am fost, lângă tine.
Primesc mereu daruri pe care nu le mai aștept.
Dimineața mai primesc în dar o zi,
seara mai primesc în dar o noapte,
însă tot fiica amintirii rămân.
Povestea mea e scrisă într-un ecou
ce răspunde inimii tale...
Te rugasem să nu mă mai strigi,
Mi-e greu să tresar la fiecare chemare, mi-e frig!
Lasă-mă pe drumul meu cu urmele pașilor desculți
ai îngerilor ce ne-au părăsit.
Voi pleca să-i caut și să le port de grijă.
Sunt datoare zării cenușii
ce ne-a ocrotit neștiutoarea fericire.
Tu vei rămâne aici, până când...

Amintire

A venit fără să știu
și mi-a lăsat un sărut pe o ramură înflorită.
Eu îl așteptam în fiecare seară
cu vara în suflet și cu stele în păr.
În acordurile pianului
mă dezbrăcam cu grijă de zodie
și mă preumblam prin salon.
ca din nebăgare de seamă...

Lăsam geamul deschis
spre deliciul fluturului nopții.
Îl mângâiam în vis cu nemurire
iar în cer, cu mare zarvă,
îngerii pregăteau pentru noi măsura de ceai.

Trăiesc pe furiș

La marginea lumii
cineva îmi scrie amintirile pe zarea cețoasă
în timp ce eu, în vacarmul cetății,
trăiesc pe furiș și-mi leg rănile cu uitare.
Tu te întrupezi în fiecare zi
în bijutierul de la colțul străzii
știind că eu iubesc cerceii
și sărutările de după urechi.
La marginea lumii cineva trage sforile nemuririi,
îi pune cercei și-i spune povești
cu bijutieri și femei care trăiesc pe furiș.

În vacarmul cetății,
nemurirea se cumpără cu zâmbete.

Peisaj înstelat

Aducerile aminte
se încălesc printre stelele fierbinți
desfătând cerul nopții...
Tu erai auriu și gol
iar puterea îți curgea prin vene
ca o lavă de foc.
Eu îți adusesem o carafă cu vin
să-ți stingi focul
iar tu m-ai oprit lângă inima ta
să-ți fii jumătate și taină.
Steaua ce ne-a găzduit extazul
a fost înscăunată regina nemuririi
iar cerul o iubește în fiecare noapte
până ce leșină în brațele dimineții
ca să se răcorească.

Nicăieri

După ce am aruncat cu pietre în sus
cerul s-a surpat la picioarele mele,
într-o dimineață despletită.
M-am trezit deasupra unui cântec
pe care, de obicei, îl azeam dinspre înălțimi.
Tu nu căzusei din surparea cerului
sau poate că eu nu te mai puteam vedea
și-am tresărit de teamă că te-aș putea strivi
sub șovăiala pașilor mei.
Călcam pe cer cu patimă dulce
apoi, m-am dezbrăcat de cuvinte și am plâns.
Înaltul era sângeriu
și nu știam la care margine a zării să te aflui...
Știam doar că cineva ar fi trebuit să mă întâmpine,
să mă topească din priviri

și să-mi întindă pielea trandafirică
în loc de unt pe pâine,
să fiu hrană universului și apoi să renasc
în memoria luminii...
Și lumina s-a arătat, însă tu nu erai nicăieri!

Tu...

Fără tine n-aș putea iubi cerul.
Îngerii nici nu m-ar recunoaște...
Ești linia vieții din palma mea rănită
pe care o întind spre vindecare
fiecărui anotimp, de fiecare dată cu umilință.
Ești singura vină a sufletului
zvârcolit printre nori
în căutarea perechii eterne.
Mă rog de fiecare adiere
să-ți dea de veste că floarea cea albă
am prins-o în părul unui înger cuminte.

În lanul de trifoi cu patru foi

Mă culcasem în lanul de trifoi cu patru foi.
Nu mai țin minte ce zi era, dar era cu tine...
Te așteptam pe ramurile copacilor înverziți
să vii din închipuiri cerești
și să-mi spui că vara se risipește
în părul meu și-n brațele tale.
Într-un târziu, vara s-a zvârcolit pe tâmpile noastre
și s-a prelin în lanul de trifoi cu patru foi
cu norocul nostru în gânduri...

Căutare

Mă duc să dau o fugă
până la steaua cea stingheră
ce m-a rugat să-i spun o poveste.
Să mă îmbrac în crinolină?
Să-i spun despre noi?
În noaptea asta pot să fac orice!
Mă bântuie miracolul zborului spre stele.
Într-o zi voi locui aici!
Cerul întunecat îmi aprinde ochii
să vadă brazii pământului respirând a dragoste.
Oamenii nu se mai caută între ei
dar se iubesc din vârful brazilor
până la colțul stelei.

Demult...

Demult, foarte demult,
mi-a spus că sunt altfel decât toate celelalte,
că sunt născută din aburii dimineții
și din zâmbetul curcubeului.
Eu l-am crezut și m-am așezat lângă tristețea lui.
Am călătorit împreună cu inimile bătând laolaltă,
încât unii nici n-au observat că suntem doi,
pădurea nici atât!

Cămașa mea de noapte l-a învăluit toată viața.
Cămașa primelor mângâieri...
Trebuia să nu-ți fi tulburat trecerea, i-am spus,
trebuia să nici nu fi fost!
Însă glasul meu argintiu îi îndulcise deja auzul
și doar un cântec a mai putut zice.
Demult, foarte demult,
el era altfel decât toți ceilalți,
era născut pentru mine din măreția văzduhului
și din ecoul mării.

Tărâmul de catifea

Nu mai cred demult în trandafiri...
Umblu cu ei cu băgare de seamă,
le cunosc pe dinafară spinii.
Din când în când le ofer câte un deget
și apoi ascult îndelung susurul sângelui spre jertfă.
Nu mai vreau să văd pe nimeni atunci,
ci vreau doar să mă vadă Domnul!
Mă arăt de după petalele de catifea și mă resemnez...
Din ochii Domnului, raze de lumină se răsfrâng
și spinii dau în flăcări!
Pașii mei calcă pe rădăcini,
iar petalele în suferință, spun rugăciuni...
Din cenușă de trandafiri îmi fac veșmânt
pentru tărâmul de catifea.

De ce nu citești?

De ce nu citești? –
întrebă îngerul cu tristețe...
De la un timp,
cuvintele trec pe lângă tine fără să le vezi...
Poate că vor să-ți spună ceva important
despre o întâlnire la care trebuie să mergi
într-o dimineață de vară.
Poate că firul de iarbă urmărește
să te dea în vileag pământului.
Atunci, greierii vor fi scribi
la curtea întunericului,
în care oasele își lasă poveștile.
De ce nu citești?
De vei citi, vei fi căutat de lumină
prin gânduri, prin bătaile de aripă, prin clipiri...
Dacă tot visezi să prinzi ziua de mâna,
să ai pregătită și o romaniță să-i dai în dar!

Vei fi fără pereche!

Poate nu e prea lung drumul
dintre cele două împărății...
De-o fi cu iarbă, cu piatră sau cu foc
îl voi trece desculță, albă și sidefată.
Tu vei fi când înainte, când înapoi,
vei fi râzând, vei fi plângând, vei fi...
Zeița sticloasă îmi va zâmbi duios
iar anotimpul va fi străveziu.

Voi vedea aurul, smirna și tămâia
la marginea pământului, la picioarele zării...
Marea va fi departe
și corabia de ceață va pluti pentru tine.
Vei fi fără pereche!

Un gând păgân

Lama cuțitului se așează la masă
lângă grumazul meu
și îngerul râde!
Păcatul dă târcoale istoriei...
Voi fi o piramidă la marginea mării,
iar sabia va rugini în otravă.
Legenda deja mă bântuie...
Drumul spre catedrala sufletului meu
e jucat în picioare de soldați argintii,
în bătălia dintre faptă și gând.

Agonie

Nimic nu se mai aude în întuneric.
Doar degetele tremurânde
se agață de copacii goi și de spini.
Doar durerea mai este prezentă...
Vederea face exerciții de imaginație
și în delirul ei, tu ești desfătat
precum zeul care aduce ploaia.
Tu ai culoarea ploii, mai ales ochii,
ai trupul gol, de culoarea ceții...
Dansezi lasciv și o mângâi cu atingeri de cenușă
pe femeia care nu mai știe nimic...
După extaz, te îmbraci în curcubeu
și-i întorci spatele.
Nimic nu se mai aude în întuneric.
Doar degetele tremurânde
se agață de copacii goi și de spini.

O clipă

Poate nu e târziu să vii la marginea zării,
la procesiunea clipei ce-a fost.
Nu mai am rochia aceea lila, cu danteluțe,
am uitat-o în baldachin în graba ultimului sărut...
Doar o clipă mi-a trebuit
să ajung din nou pe străzile reci,
singură și plină de mister...
Doar o clipă gândul mi-a șoptit
să sar de pe podul înalt!
Știam atunci că în cădere,
de frică, voi învăța să zbor...
Și zbor!!!
Zbor spre marginea zării care plânge...
Poate nu e în zadar să vii
la procesiunea clipei ce-a fost.

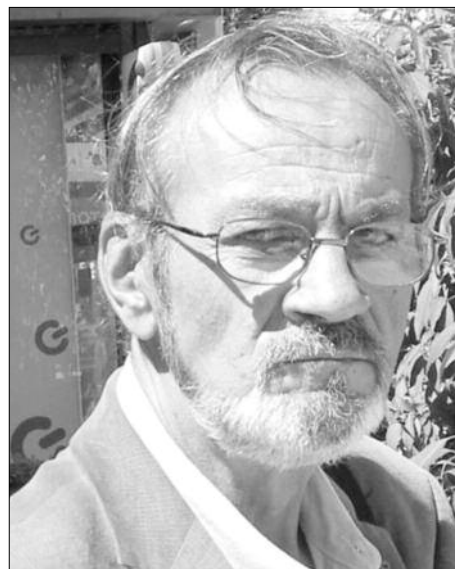
Ștefan Dumitru AFRIMESCU

Și ea care veghea stelele crude,
veghea cerul să nu se spargă
înainte ca eu să optez
între a fi... și-a... nu fi încă.
Mai știu că la ceasul acela
bolțile-i erau în nemișcare,
râurile duceau de mână un copil
plângând până spre izvoare,
iar sub tinere astre
viața mai dădea încă buzna în viață.
E-adevărat, erau și alte timpuri!

Apoi am ațipit și veghea însăși ațipise.
Era târziu și-n stele, când m-am trezit,
până și aerul încărunțise, poate de-atâta așteptare,
ce să mai vorbim de lume, eram în lumea asta,
dar lumea mea era cu mult în urmă
sau cine știe cât de înainte,
în cer era o vale și pe pământ un munte.
Viața mea? – nici nu mai știu,
era în mine sau fugise?!
De fapt, mergeam alături, fiecare umbra celuilalt.

Și tu, tu care erai vis doar
sau pur și simplu închipuire,
contur de carne și de sânge,
demult, violat numai de îngeri sau de zei,
însă, vezi bine, violat, tu, care acum erai salvarea mea,
deși erai la răndu-ți de salvat,
tu vei fi de-acum și veghetor și veghe,
altfel, se va face iar târziu,
în viață se va face frig, în jur pustiu, și-n noi deșert,
iar noi vom căpăta înfățișarea a două pietre,
uitate una în cealaltă și-amândouă ajunse
depozite de liniști, statui ale degringoladei,
e-adevărat, însă statui, ei și...?!
Glorificând pe cine?

De-aceea, ți-am arătat, mai întâi,
cum cerul se năștea primăvara în iarbă.
Apoi, cum râul acela a devenit somnul unui copil.
Nu se știe cine va fi venit primul pe lume, râul sau el,
pentru că, între timp, au încărunțit amândoi,
a rămas unul și-a plecat celălalt.
Ți-am arătat, mai apoi, într-un apus,

corabia pe care am urcat.
Corabia s-a-ntors, eu însă mai navighez și-acum
în alte mări, pe alte corăbii, sub altfel de pavilioane,
am să ți le-arăt pe toate într-o zi, atunci,
când ne vom iubi fără dorința zilei de mâine,
fără niciun fel de urmași, nici iluștri, nici șterși,
întorcându-ne mereu în viață, la locul faptelor,
adică, acolo unde n-am reușit să rămânem.

Și, pentru că întotdeauna mai rămâne câte ceva,
desigur, cât vom mai crede și-n adevărul acesta,
ne vom întoarce la corabia pe care am urcat,
pentru a face cu ea ultimul drum, fără nicio escală,
vom călători pe o mare de timp, sub pavilion alb,
pe sub ceruri străine, fără țărături și fără cuvinte.

Ce va urma, va fi o nerostire a adevărului
în fața fricii de-adevăr,
pentru că din tăceri și spaime
au fost dăltuite bolțile cerului, iar cerul,
cerul fu ridicat din neliniști și-ndoieli,
îndoieli pe care lumea și le-a urcat mai sus,
nemaifiind în lume loc, pentru ca, mai apoi,
nemaifiind nici timp, cu timpul,
să coboare totul și să urce lumea.

Până atunci, noaptea continuă să descrească,
dezbrăcându-se de întuneric pe câte o stea,
în iarbă zorii mai dau încă naștere zilei,
pentru ca lumea să poată pleca

să își linșeze visele avute peste noapte,
apoi, aceeași oameni încep să-și caute pâinea,
oameni cu chipuri brutale, disperate, fericiți,
sau doar mulțumiți că mai există totuși
nemulțumiți că mai sunt încă,
iar alții adorm cu moartea în suflete
și cu un cântec despre viață pe buze.
Apoi, ziua poate începe să scadă,
noaptea se-mbracă iarăși în stele,
ce hlamidă frumoasă este întunericul
și ce vise o mai fi având lumea?!

Ascultă noaptea femeie, și auzi-o cum geme,
cum strigă după cei plecați sau, poate,
la cei care stau gata să vină pe lume.
Ascultă-i strigătul și mângâie-i rănile rămase deschise,
și nu uita, sunt și rănile lumii,
chiar dacă lumii acesteia nu i-a păsat niciodată de noi,
mângâie-i rănile și-adoarme-o.

Pentru că, deocamdată, sufletul mi-e zugrăvit și nu gol,
pictat în toate culorile pe care le-au avut pasiunile unora
pentru dezastrele lui! Și aceasta, pentru ca la sfârșit
să se-aleagă cu puțină ură și-aceea escamotată,
cu și mai multă indiferență
și cu un munte de greață.
Sufletul mi-e zugrăvit și nu gol, deocamdată,
zugrăvit în toate culorile
acestui paradis și infern la un loc.

Și apoi, în zadar, vântul își bate joc de culori.
Spun în zadar, pentru că, totuși,
cea mai puțină culoare rămâne culoarea însăși.
Asta vine la fel ca atunci, când din întâmplare
dai peste o pereche de îndrăgostiți
și nu prea multa lor apropiere te-ar orbi,
ci apropierea însăși.

Și cum să nu mai fii?
Stai și te întrebi aproape uimit
de ce-ți poate trece prin gând,
sfârșind prin a recunoaște aproape,
e adevărat, puțin uluit,
asemenea cuvintelor de câte pot exprima.

Deși e așa de mult de când cineva,
(nici astăzi nu se știe cine), a închis
eternitatea îndărătul unor ziduri...

E așa de mult de atunci,
că am și uitat-o cum arată.
Și-o mai aduce aminte cineva?
-Mmmmda! E ca un murmur,
pe care, dacă apuci să i-l auzi,
e ca și cum ți-ai fi terminat de scris ultimul vers
la ultimul poem, din ultima carte la care lucrezi,
și-atunci, nu-ți mai rămâne decât să taci și să aștepti.
Să aștepti, să înflorească în tine cuvintele.
Și când îți vei fi terminat așteptarea
să-ncepi să te-ntrebi, desigur,
dacă mai ai timp și de întrebări precum,
ce ți-a fost viața?

Și tot tu să-ți răspunzi:
n-am știut decât să tac și să aștept.
Am dat un „cunoscut” pe alt necunoscut
și tot n-am înțeles, apoi destinul...
destinul nu mi-a surâs decât o dată,
și atunci eram plecat, restul...
restu-l găsiți în poemele mele, apucate încă nescrise.

Și nu mai am timp,
pentru că toți cei care mi-au fost alături până mai ieri,
au plecat să-și caute țara, femeia, destinul.
Eu, eu ce mai aștept?!

Se va însera în curând
și iarăși voi începe să mă adâncesc în stele
urmând, cu bruma de sânge,
care mi-a mai rămas, să colorez cerul,
pentru că la noapte, am uitat să vă spun,
pe retina ochilor mei, la noapte, vor fi tipărite sloganuri,
de către un înger plângând.
Ce vă holbați? Poate nu veți mai simți gerul,
atunci când, spre zori, voi înălța cort
chiar pe linia orizontului,
lîngă somnul mării, foarte aproape
de muțenia stelelor.

Pentru că, sărmană lume, ajunsă azi cea mai săracă lume,
încotro mai duc drumurile tale?
Și mâine, încotro vor mai duce, mâine?
Lume dintr-o dată ajunsă rezervor de tăceri și lașități,
prost învățate la școlile înalte ale estului.
Pentru că cel mai bine ai știut
să pricepi greu, să minți frumos și să uiți repede!
Să suferi cât toate celelalte lumi
și să înduri cât toate la un loc.

Suferind, însă,
ai crezut că nu mai aveai cum te și îndobitoci.
Aceasta nu-i nimic, a venit pe urmă,
atunci, când, vlăguită cum ai fost,
a trebuit să te-adaptezi altei ordini mondiale,
altor religii, globalizării și să acumulezi,
în loc de bunăstare,
noi rezerve de așteptări și lașități, abjecții...
Și cât de abjectă ne-a fost existența!
Cât de abject a fost și mai este încă totul!

Pentru că lumea n-a învățat nimic, niciodată,
iar din tot ce-a știut cel mai bine,
n-a știut decât să se continue,
ceea ce nu e deloc puțin, deși ... gândind un alt timp,
se putea regândi pe sine,
întorcându-se mereu acolo... de unde-a plecat
și nu de unde n-a putut să rămână:
în curaj, în lumină, în adevăr,
în bruma de demnitate, în puținele libertăți,
în și mai puțină iubire, și nu în frică,
în obediență sau lașități, într-o viață și un timp
pe care lumea să nu și le mai recunoască
și să fugă înapoi, adică în somn, în sine.
Vreodată, poate cu timpul, se va regăsi!

Vegetală lumea, vegetală,
noaptea trecută, a fost adus pământ tânăr
pentru florile ofilite din sufletele noastre
moarte poate prea devreme.

Se va desprimăvăra în curând,
poate și-n sufletele albite de-așteptare,
și-atunci se va ieși la muncile câmpului din oameni,
ajunși niște deșerturi, deșertăciuni,
și... deșertăciune-i totul!

Totuși, viața continuă, lumea la fel.
Ne continuăm unii pe alții.
Ei și?! Soarele poate să mai răsăre
încă o mie sau două de ani!
Eu însă, nu mai pot nici răsări,
dar nici apune această lume!.

Azi, când pentru cei mai mulți,
mai există doar azi! Azi așadar,
de unde mai pot lua atâta curaj,
de unde să mai am atâta forță, când
până și țărâna a început să-mi latre
singură pe oase în nopțile mele
albe și lungi, cât istoria?!

Și măcar de-ai ști la cine latră!
La nopțile mele blonde ca nebunia,
la oasele albite de-atâta așteptare,
de-atâta purtat, albite de frică,
aproape calcinate, de-atâta dezgust?!

Acum știu ce înseamnă lătratul de lup al țărâniei,
la fel fiorul din oase.
Mi-e frică! Mi-e frică, și-a frică miroase!
Miroase a nebunie și-a gratii, a-ndepărtare de lume și-a
dislocare de spații, miroase
a pierdere de nume, a
mari schimbări în lume,
a sfârșit și-a canal, miroase a urlet carnal.

Ce-a fost apoi? Tăcere!
Doar cerul mai vibra asemeni
unei plasmă și noi ce lunecam
în steaua căzătoare, tot înspre... dincolo.
Până și spațiul se învârtea
pe propriile-i axe, înspre-n afară
însă, avortând totul.

Doar timpul rămăsese el însuși,
făcând la randu-i vizibile eforturi
de-a nu se prăbuși în sine.
Rămânea destul de calm, deși...
Sub ochii lui se producea sfârșitul!
Iar noi, duși dincolo, în odaia
cealaltă a lumii, de unde nimeni
nu s-a mai întors, noi... așteptăm!

Noi, care zăcând în proprii-ne umbre,
săpăm pe întuneric, în adâncime timpul,
pentru că am uitat să vă spun, noi nu
putem străluci altfel, decât în timp
și numai pe întuneric!

Apoi, gata, se poate-nnopta.
Mie unul mi-ajunge.
Dați ordine ca viața să-mi stea
sau să-mi treacă-n altcineva...
Și-așa ne luptarăm destul, (nu-i așa!?),
cu moartea, cu viața, cu timpul,
cu veacul acesta absurd!

Deci, nu puteți spune c-am fi fost
niște lași. Am făcut fiecare ce s-a
putut. Acum, fără stăpân, fără odihnă,
fără de...fără și cu gloria adăstându-mi
prin cine mai știe ce cârciumi sau
așteptându-mă încă, de-atâtea ori călător,
fără să fi ajuns niciodată unde eram
așteptat, voi pleca totuși dintr-un infern,
în infernul altei roze!

Și tu, suflete călător, hotărăște-te,
vii, pleci sau rămăi?! Hotărăște-te
și nu mai tot pune-ntrebări, nu te mai tot îndoii.
Suntem mai bătrâni ca ploile
și... mai singuri ca niciodată!

Și totuși, pe toți va trebui să vă uit,
cel puțin cu tot atâtea de fără nesaț,
pe cât v-am iubit Va trebui să plec
așadar, chiar dacă aș mai vrea să rămân.
Va trebui să vă uit și să plec sau să crăp!

Să plec așa cum am plecat pe rând din toate,
Și asemenea celui care pleacă din el însuși
înspre altcineva (sau spre nicăieri?!):.

Din depărtarea aceea promit să nu mă mai întorc.
Și-ar trebui să fiți fericiți, iar tu timp, monstruos
și absurd, îndelung și amar, în depărtarea aceea
nu vei mai avea nici-un preț, poți să te-neci sau
să dispari în cealaltă depărtare, din care-am plecat.

Nimic din lumea aceasta, nici din cealaltă.
Nimic, afară de mine, venit de-o dată sau
pe rând, din toate celelalte lumi...

Și voi pleca, dar tocmai pentru asta
nu-mi pregățiți plecarea, și pentru
că fiecare pleacă singur, eu voi pleca...
cu totul, căci mai trebuiești cuiva?!

Va trebui, deci, să plec în curând, poate chiar
în clipa ce vine sau în cea care trece, iar tu clipă,
vei fi singura, care mă vei petrece până-n ținutul
acela, vei fi singura care mă vei urma
eliberându-mă de vis!

Acolo, prin neștiute tărâmurii
îmi voi căuta amintirile sau
voi cânta lumea de-aci, în
bibliile ierbii de-acolo!

Și ploile acelu ținut vor fi singurele,
ce-mi vor aminti de unde-am plecat.
Ploile doar și gustul rămas încă pe...
limbă, îmi vor aduce aminte că
pentru ultima dată v-am fost om.

Și ploile acelu ținut vor fi singurele,
ce-mi vor aminti de unde-am plecat.
Ploile doar și gustul rămas încă pe...
limbă, îmi vor aduce aminte că
pentru ultima dată v-am fost om.

Mai am, desigur că mai am,
acest fel de a trăi, al omului!
Dar, mai am și gustul de lut
al țărâni, rămas încă pe limbă.
Cu timpul însă ploile îmi vor
spăla sufletul meu de străin
și-mi vor toci amintirile despre
voi. Exact, ploile acelu ținut
vor face toate acestea, fără un...
prea mare efort, decât al...
căderii și-atât!

Ce târziu se făcuse în lumea de-acolo
și cât de bătrână-i devenise țărâna!
La sânu-i căzut au supt atâtea veacuri,
cate doar țărâna le-ar fi putut
încape și uita!

Acolo, o lume tot mai tulbure
își căuta prin hrubele vieții
începutul, copilăria, în timp
ce sămanța îi era purtată încă
de vânt, spre neștiute încă
depărtări, spre nebănuite cețuri.

Îndrăgisem o depărtare, și era cine?
Acum depărtarea aceea mă cere,
Regatul acela mă vrea, iar Ea,
aproape că m-ar ceda pentru-un regat!
Și eu ce mă visam pur sânge!

Dumnezeule, mă mai gândești?
Acum venii să-ți spun, că n-am
de ce să mai rămân, că voi pleca.
Pentru că mă cer ochii altei depărtări.
Știu că e absurd, dar asta e!
În lumea asta nu este loc
pentru-amândoi, Tu nu vrei
să abdică, eu nu vreau să primesc.
E trist desigur, dar e mai bine așa!

Apoi, Tu vrei să mă supun
hazardului, mâniei Tale, în
timp ce eu nu mă pot supune
decât unei dorințe, derutei
începutului, spasme ancestrale.
Nu știi Doamne pe-altcineva,
care să-mi acorde legile începutului
pentru că, doar atunci m-aș mai
supune și unor dogme ale Tale?!

Știu, vei spune că de-abia plecat în ținutul
acestei depărtări, că și vreau să ridic pe ruinele
lumii abandonate, o alta, care încă nu există.
Da, și ce vezi rău în asta?
Tu, care le vezi pe toate, de ce taci
și-n adâncimea înțelepciunii tale, de ce
nu recunoști că suntem fiecare necesari?!

Și deodată e noapte, se face
singurătate în jur și eu stau
singur pe inima Pământului

sfâșiată de dor.
Stau și veghez...

Dar nu mă voi bucura de-aceea
Sfășiere, deși, gândind un alt
timp, mă cutremur la câte
voi mai avea de făcut.
Și cum să nu-mi fie...
Mi-e frică, desigur că-mi este.
Mai sunt încă om și mai am
atâtea vieți de dat!

Și-atât de puține știu despre
ce voi găsi în depărtarea aceea!
Da, dar, nu mai puține decât
am știut despre viața de-aici
sau despre cealaltă, de dincolo.
Oricum, de viață voi avea
trebuință, de garnituri întregi
de cisterne cu viață!

Lumea aceea va avea propriul ei leagăn
la rândul ei, putând fi leagăn altor lumi.
O voi isca din sine, o voi copilări un timp,
apoi, cu durerea celui care n-a avut nici
copilărie, nici adolescență, o voi maturiza.

* Poemele fac parte din volumul
Quantica sau *Dincolo de dincolo*, în curs de apariție.

Dorințele

„Omul este alcătuit în lumea aceasta în întregime din dorință; iar după cum îi este dorința, așa este și hotărârea lui; și după cum îi este hotărârea, așa săvârșește el fapta; și după cum își săvârșește fapta, așa îi este și destinul.”

Brihadaranyaca Upanishad

De vreo jumătate de oră stăteam pe bancă alături de Maestru și priveam lumea ce trecea în ambele sensuri prin fața noastră.

Deodată Maestru mă întrebă:

- Vezi tu lumea aceasta pestriță: femei, bărbați, tineri, bătrâni, bogați, cerșetori, studenți, oameni ai străzii, știi ce au ei în comun?

Văzând că mă gândesc prea mult, răspunse tot el:

- Dorințele care îi macină fără osebire. Toți își doresc ceva. Nu există unul lipsit de dorințe.

O carte tradusă în numeroase limbi numită „Panciatantra” sau „Cele cinci cărți ale înțelepciunii”, glăsuiește astfel: Omul când îmbătrânește, îi îmbătrânește părul, omul când îmbătrânește îi îmbătrânesc dinții, ochii și urechile îi îmbătrânesc, numai dorința îi rămâneveșnic tânără.

- Crezi că nu există om fără dorințe?

- Sunt sigur, altfel n-ar fi om. Friedrich Nietzsche a spus: „Omul fără nevoi, iată zeul”. Nu se poate, fiecare având nevoie de ceva, vrea, dorește.

- Chiar și arhimiliardarii, care dispunând de atâția bani își pot satisface orice dorință?

- Da, și ei își doresc te miri ce, care nu poate fi cumpărat. Dorința nu se satură vreodată, seamănă cu oceanul. Înghite atâtea fluvii, dar nu se umple niciodată. Chiar dacă nu s-a descoperit încă, în ADN-ul omului trebuie să existe o genă a dorinței.

Problema fundamentală a vieții fiecăruia este natura ei nesatisfăcătoare. Se întâmplă lucruri pe care nu le dorim, iar lucrurile pe care le dorim nu se întâmplă. Tot ce am nu-mi place, iar tot ce-mi place nu am.

Orice om de pe pământ se regăsește în situația de mai sus. Totul se datorește mecanismului zămislirii dorinței: dorim numai ce nu avem.

- E logic, dacă îmi trebuie ceva, este firesc să-l doresc.

- Te înșeli, lucrurile nu stau așa. Tu spui că dorești ceva pentru că îți trebuie. Dar cum se face că după ce am obținut ce „ne-a trebuit” nu mai apreciem ce avem. După ce dorința este satisfăcută, bucuria obținerii nu va dura prea mult. În scurt timp dorința se va orienta către altceva, evident pe care nu-l avem.

Ce am obținut și avem nu mai poate constitui obiectul dorinței, dar poate redeveni dacă îl pierdem. Deci acel „îmi doresc pentru că îmi trebuie” nu are acoperire. Adică îmi trebuie când nu-l am, după ce-l am nu-mi mai trebuie, iar dacă-l pierd, din nou îmi trebuie.

Vânătorul simte că trăiește când aleargă după vânat. După ce îl împușcă, prada nu-l mai mulțumește și caută alt vânat. Se pare că cea mai frumoasă parte este lupta pentru împlinirea unei dorințe, te ține în formă, te mobilizează, îți ascute simțurile, iar realizarea dorinței înseamnă detensionare, demobilizare etc.

De aceea apreciem mai mult ce obținem mai greu, după o lungă și anevoioasă strădanie, care transformă obiectul dorinței împlinite într-un prețios trofeu. Femeile știu acest lucru și acționează în consecință. Însă rezultatul nu este întotdeauna cel scontat. Dacă rezistă prea mult, s-ar putea ca

asediul să fie considerat prea lung și atacul să fie orientat spre redute mai facile. De asemenea, o capitulare după o lungă rezistență ridică valoarea trofeului, dar nu garantează că după obținere va mai constitui obiectul dorinței pentru multă vreme.

Acum șase secole înțeleptul taoist Chang San-feng spunea: „atunci când înțelepciunea controlează dorința, trăiești o viață lungă, atunci când dorința depășește înțelepciunea, mori repede”. Alegerea ne aparține.

Dorința și frica sunt strâns legate. Dorim fericirea și ne cuprinde teama că fericirea nu va veni sau nu va dura. Întreaga noastră viață este un șir lung de frustrări. Este rezultatul faptului că noi nu cunoaștem realitatea ci proiecția dorințelor noastre asupra ei.

Buddha a văzut că toți oamenii suferă. El, fiu de rajah, care avea tot ce-și putea dori un om, a renunțat la tot și a pornit să găsească o cale pentru ca oamenii să scape de suferință.

După multe încercări și practici în care era să-și piardă viața, a ajuns la suprema revelație: suferința omenirii are o singură și puternică rădăcină – dorința.

- Am înțeles acest lucru, dar nu sunt de acord că noi nu vedem realitatea ci proiecția noastră asupra ei.

- Da? Atunci explică-mi de ce când iubești o persoană o percepi într-un anumit mod. Dacă o vei urî, percepția ta se va schimba radical. Însă nu este exclus să o iubești din nou și iar o vei percepe altfel. Dar nu vedem realitatea, că persoana este aceeași. Așadar persoana devine un ecran al proiecțiilor noastre în continuă schimbare și asta este ceea ce vedem, nu realitatea.

- De ce afirmi că odată împlinită dorința, obiectul sau subiectul ei nu mai prezintă interes. Marile iubiri din literatura universală te contrazic.

- Marile iubiri? Dacă Romeo și Julieta s-ar fi căsătorit, după trei ani erau la divorț. Da, iubirile neîmplinite sunt trainice, durează veșnic. Petrarca a scris cele mai frumoase sonete pentru Laura, iubita lui intangibilă. Schopenhauer, cel mai pesimist dintre filozofi, a spus: „Dacă Petrarca și-ar fi împlinit iubirea n-ar mai fi cântat, asemenea pasării după ce-și depune ouăle în cuib”.

Și să mai știi un lucru, pasiunile foarte mari nu durează mult. Sunt ca o lumânare aprinsă la ambele capete. Va lumina de două ori mai puternic, dar viața i se va reduce la jumătate.

Seneca, în „Epistole către Licilius”, afirmă:

„Puțini oameni sunt supuși robiei, cei mai mulți își pun ei înșiși lanțurile”. Este vorba de robia și lanțurile dorinței. Credința absurdă că ni se vor îndeplini nenumăratele dorințe seamănă cu pedalarea până la epuizare pe o bicicletă de apartament, care nu duce nicăieri.

De fapt suferința este biletul de intrare la spectacolul vieții.

- Dar în toate poveștile se spune că au trăit fericiți până la adânci bătrâneți. Și poveștile nu se schimbă niciodată.

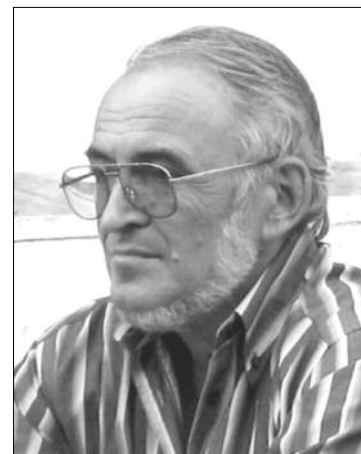
- Ești sigur? În multe povești se spune că împăratul când dădea o poruncă unui supus îi zicea: așa să faci că altfel unde-ți stau picioarele acolo îți va sta și capul. În ziua de azi șeful îi spune tinerei angajate: unde-ți stă capul îți vor sta și picioarele. Știe șeful altă poveste?

Așa era Maestru!

Discuția despre dorințe mi-a adus aminte de câteva rânduri scrise cu ceva timp în urmă.

Alexandru Șerban BUCESCU

Ana Bantoș: dialogul intercultural

Riguros informată, consecvent și temeinic preocupată de soarta literaturii române din Republica Moldova, arie culturală înstrăinată, periferică, acuzând „complexul Ithaka” și „un destin golgotean”, purtând blamul asincronismului și al unor fictive „granițe lingvistice”, funcționând, așadar, ca literatură paralelă, fără șansa referențialului românesc, dar cunoscând, spectaculos, în ultimele două decenii, procesul de regenerare a românismului, d-na Ana Bantoș survolează peisajul literar interriversan, interesată, deopotrivă, și de deschiderea spre universalism. Recunoscând actualitatea și oportunitatea evaluărilor/reevaluărilor literaturii postbelice (îndeosebi), vom sublinia din capul locului importanța temei și reușita demersului. Fiindcă volumul *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia postbelică* (Casa Limbii

exil”. De unde imperativul edificării unui spațiu cultural comun.

Fixând, într-un prim capitol, reperele istorico-literare și „negreșit, cele teoretice, asigurând blindajul metodologic al investigației, d-na Ana Bantoș precizează că „deschiderea” a fost un proces anevoios și sinuos. În plus, izolarea literaturii pruto-nistrene (refuzând oficial-propagandistic matca românității), dar, compensativ, „raporturile speciale” cu folclorul, literatura clasică și abundența traducerilor, o îndreptățesc pe autoare să identifice trei forme de criză identitară: cea întreținută de subiectul impersonal (atentând la vocația comunitară), imixtiuni politice prin ideologizarea literaturii și, în fine, grava criză etnică, nerecunoscând identitatea românească. Evident, peisajul cultural basarabean (cercetat lacunar din acest unghi) oferă un context specific și „trăsături inconfundabile”, precizează prompt autoarea. Mai departe, domnia sa discută, desfășurând un bogat evantai argumentativ, despre asumarea valorilor tradiționale („orizontul intern”). Firește, punând în ecuație raportul tradiție/modernitate/postmodernitate, dialogul intercultural, elogiul universalismului, eforturile de deprovincializare, abordarea sacrului, perspectiva protocronistă etc. Autoarea nu putea evita „antiteza monstruoasă” (în termenii lui Theodor Codreanu) a războiului tradiționaliștilor cu modernii, a mesianismului de tip pașoptist (cf. A. Marino), dar nici „lectura” acelor realități culturale prin grila unor contribuții mai proaspete (David Harvey, A. Compagnon), atrase de discontinuitate, „creație distructivă” etc. Și pledând, inevitabil, pentru resuscitarea spiritului critic, neuitând de febrilitatea interbelică a generației lui Eliade și a interesului pentru valorile folclorice ale unui Petru Ștefănică. O importanță aparte prezintă efortul definirii de sine sub semnul sacrului într-o epocă sigilată de un benefic „dezgheț hrușciovist”. În pofida paradigmei colectiviste, a bruiajului ideologic, asistăm la o interiorizare a viziunii, cultura fiind înțeleasă ca memorie. În acest chip, recuperarea memoriei a îngăduit un „univers alternativ” subliniază autoarea: explozia prozei ruraliste, religia Mamei la Gr. Vieru (ca repliere) sau religia Tatălului (la Liviu Damian, în numele depășirii limitelor), exploatarea prozastică a genofondului moralității (I. Druță), circulația unor productive motive lirice (lacrima, frunza, izvorul, piatra etc.) pe unda „comunicării liturgice” fără a uita, desigur, de obeza literatură rozacee (maculatura ideologică).

Române *Nichita Stănescu*, Chișinău, 2010) purcede la „descrierea situației” și identificarea problemelor, inventariază raporturile cu tradiția și „reflexele” modernismului, insistând pe deschiderea spre dialogul cu alte culturi și literaturi. Cum prea bine se știe, literatura română din spațiul basarabean a oscilat între orientarea (închiderea) etnocentrică și apetența dialogului, împlinit „prin salturi” (nota M. Cimpoi), între regionalismul agresiv, specific și conștiința integrativă, acutizând spiritul critic. Ideologia moldovenismului fundamentalist a impus limbii române statutul vitreg de „personaj tragic”, Basarabia fiind o țară „în

Lupta cu orizontul închis, reafirmarea autenticului, regăsirea identității etc. sunt teme care, inevitabil, fac apel la reactivarea conștiinței critice, aducând în discuție repere estetice și morale în actul evaluativ, firește în contextul renașterii naționale. S-a scris puțin, observă caustic Ana Bantoș, despre modernizarea literaturii basarabene. Ea are în vedere saltul de la evocare la meditație (cazul lui Liviu Damian, vizitat de „îngândurare”), rafinarea limbajului, tentația intelectualismului (V. Teleucă), „starea fracturată a conștiinței mitice”, ieșirea din sentimentul periferializării, sfidând „împrejmuirea” (cazul lui Ion Vatamanu, interesat de poezia americană). La această intensificare a dialogului au jucat un rol important „vectorul baltic” și, cum am amintit, abundența traducerilor în spațiul sovietic.

În privința „angajării” în universalitate, câteva comentarii adiacente din unghi sociologic, nu sunt de prisos. Astăzi, în plină modernitate globală (geomodernitate, ar spune Mircea Malița, convins că liantul funcțional ar fi tocmai proiectul civilizator), culturile asigură specificul, diferența. Faza civilizațiilor s-a încheiat, avertiza R. Aron. Dincolo de confuzia semantică și fără a pătrunde în hățișul atâtor controverse (privind polaritatea culturi/ civilizație), este limpede că alerta identitară la care asistăm vrea să protejeze patrimoniul cultural, primejduit de tăvălugul globalizării. De unde și ideea *securității culturale*. Fiindcă agresiva cultură media (o cultură insidioasă, de extensie planetară, nota E. Morin) este o cultură *medie*. Or, devenind general-accesibilă, cultura s-a „revărsat” asupra societății. Devenind piață, mediul cultural s-a extins incredibil, dar, pe de altă parte, după bătălia istorică (văzută de mulți analiști ca un succes definitiv), câștigată de Occident, provocând colapsul comunismului se cuvine să observăm că etaloanele occidentale sunt *în curs de universalizare*. Evident, ansamblul mediatic – devenind un invincibil mecanism ideologic – promovează în forță această cultură. Mass-media, s-a spus, au devenit *arena vieții sociale* și judecătorul ei „public”. În era comunicării, *satul planetar* suportă această globalizare mediatică. Atotputernicia media este indiscutabilă, devenind cele mai importante instrumente de manipulare. Ca vital canal de comunicare socială, mass-media se conștientizează pe sine ca forță, controlând fluxul informațional, arogându-și rolul de „mână invizibilă”.

Negreșit, nu împărtășim opinia că literatura română ar fi o literatură majoră. Dealtminteri, nici nu credem că ar exista literaturi majore și minore ci doar culturi puternice și „slabe” (evident, pe suportul forței mediatice, penetrând McLumea). Or, fiind un popor „moale”, fără apetit imperialist și având o literatură poetocentrică (fără prea mari șanse la export) ne iluzionăm că ne-ar mângâia raza interesului celorlalți. Dar ne întrebăm: o literatură „puternică” își ajunge sieși, se poate restrânge la grija de a-și contempla propriul buric? Cum specialiștii ne avertizează că singura cultură universală este *cultura media*, culturile mici, suportând presiunea globalizării, acuză și handicapul limbii. Fiindcă, să nu uităm, există valori de rang universal și valori de circulație internațională.

În acest sens merită să stăruim asupra unor recomandări

pe care le formulează inspirat d-na Bantoș. Se impune în regim de urgență redefinirea unor termeni pe suportul extinderii cercetărilor comparatiste și, din această „perspectivă renovată”, revizuirea programelor universitare. Nu mai puțin importantă ar fi racordarea peisajului literar basarabean la cel general românesc (cunoscut lacunar), promovarea valorilor în diaspora (P. Goma, de pildă), intensificarea preocupărilor de traducere și difuzare, prin inițierea unor proiecte de cercetare. Încât capitolul ultim al lucrării, consacrat literaturii sub semnul pluricentrismului înglobează și dezvoltă acest buchet teoretic (și problematic!), vehiculând și limpezind termeni precum intertextualitate, globalizare, postmodernism etc. și disociind (contravenind părerii îndătinată) criza literaturilor din Est de modelul occidental. Sunt formulate observații percutante asupra conflictelor generaționale și „asaltului optzecist”, asupra europenității ca paradigmă, denunțând, în replică, filantropismul unei critici care, adeseori, a îngăduit confuzia valorilor. Sunt apoi și afirmații riscante care ar merita aprofundate și nuanțate. Au fost, oare, mai intense în Basarabia preocupările de înscriere pe „traseul poeziei moderne?” Conceptul de protocronism, lansat de E. Papu, s-ar cuveni analizat contextual; manevrat propagandistic în plin marasm dictatorial, el a fost anexat misticismului naționalist, fiind taxat – retroactiv – drept un „monstru ceaușist”. Ceea ce falsifică grosolan sensul inițial și intențiile comparatiste ale celor care au aderat, îmbrățișând termenul și participând la polemicile iscate în anii ‘80.

Concluziv, afirmăm că interesanta cercetare inițiată de doamna Ana Bantoș ar merita o dezbatere amplă, confirmând o linie exegetică în expansiune, pledând pentru reintegrarea fenomenului literar basarabean în organicitatea complexă a literaturii române. Firește, suportând – vorba lui M. Cimpoi – „examenul de integrare”.

Adrian Dinu RACHIERU

Vladimir Streinu - criticul de gust

„Omul care a prețuit într-atât valorile estetice, încât le-a încorporat, oarecum, în propria sa ființă, stilizându-i și firea și graiul, îmi amintește acele porți sculptate cu evlavie, ale unor adevărate curți domnești risipite prin satele noastre, căci Vladimir Streinu avea, mai presus de orice, o demnitate stilistică. Această aristocratică pecete o purtau atât graiul cât și scrisul său.”

Nicolae Balotă

Vladimir Streinu este negreșit unul dintre criticii noștri literari cei mai aplicați și mai eleganți, dicțiunea ideilor sale, logica fără fisură a demonstrațiilor analitice, fraza fluidă, plăcerea inducției permanent supravegheate, intuiția uluitoare, limpiditatea limbajului și originalitatea metodei de abordare a geografiei textului fiind la el absolut remarcabile. Cu toate acestea, cel mai calificat critic de poezie pe care literatura română l-a avut poate vreodată continuă să rămână într-un nemeritat con de umbră, fiind, din păcate, foarte rar editat și, încă și mai rar, moștenirea sa literară cercetată cum se cuvine. Paradoxal, să nu ne sfiim să observăm și acest amănunt: în amfiteatrele universitare, lângă magiștrii speculației, se bucură preponderent de o mai mare priză citatul călinescian impresionist decât frumosul adagio ciceronian al autorului *clasicilor noștri*.

Centenarul nașterii lui Vladimir Streinu situat chiar în zorii acestui mileniu (2002) și de la care unii au sperat un reviriment al interesului pentru opera criticului nu s-a ridicat deloc la înălțimea așteptărilor. În afara unei monografii oneste care lămurește câteva aspecte privitoare, în special, la debut sau legate de anii de detenție în regimul comunist ai criticului, a unei „*Vieți*” datorate, în 2005, mult prea puțin vizibilului Vasile Fălcescu, în rest, voci îndeobște fără autoritate clamând în deșert propria nevrednicie... Să sperie oare într-atât ștaiful profesionalist al criticului pe tinerii învățăcei? Să refuze, la sfârșitul istoriei, sensibilitatea postmodernă, *de facto*, valorile clasate ori canonice? Să fie frumusețea autarhică a scrisului acestui calofil o încercare peste puterile apărătorilor de serviciu ai relativismului și minimalismului de ultima oră? Numai cine nu cunoaște intersul viu al lui Vladimir Streinu pentru poeziile lui Edgar Allan Poe, Paul Valéry și Mateiu Caragiale (!) - nu e cazul să intru în amănunte - numai aceia purced, cred eu, în fond, pe cărările operei sale complet debusolați. Altfel, demersul scriitoricesc al criticului este un superb exercitiu de libertate spirituală și gust.

Postum, dintre toate cărțile lui Vladimir Streinu, *Clasicii noștri* (1943) este singura care s-a bucurat de un interes editorial mai susținut. Sub comuniști, a fost tipărită în 1969 de Editura Tineretului; după revoluție, în două rânduri până acum, de Editura Elion, în 2002 și de Editura Ideea

Europeană, în 2008. În prefața la ultima ediție semnată de universitarul Daniela Petroșel se susține că textul, „la 65 de ani de la data publicării încă atrage prin forța artistică a discursului, dar și prin pertinenta și claritatea notațiilor”, ceea ce i-ar conferi, în pofida clasicizării lui în timp, acea actualitate situată dincolo de modificarea gustului literar și artistic care îngroapă adesea cărți și autori. În genere, D. P. are dreptate, dar oare disocierile, considerațiile și analizele din studiile lui Vladimir Streinu despre Hortensia Papadat Bengescu, despre Liviu Rebreanu, despre Mihail Sadoveanu, despre Tudor Arghezi, despre Mateiu Caragiale și, de ce nu? despre Ioan Al. Brătescu-Voinești nu sunt ele tot atât de actuale? Oare nu sunt toți acești scriitori clasicii noștri? Nu au beneficiat ei de același constant interes al criticului în tot timpul vieții sale? Nu stau cu aceeași îndreptățire Rebreanu, Arghezi și Sadoveanu chiar printre marii clasicii? Fără discuții inutile, chiar dacă nu voi fi pe placul unora, trebuie să spun că notorietatea în timp a *Clasicilor...* lui Streinu (o „culegere” de cinci studii despre Eminescu, Creangă, Coșbuc, Odobescu și Titu Maiorescu) se datorește în parte și meandrelor întâmplării tot pe atât cât se datorește superstiției editorului de oriunde și oricând, cum că titlul vinde și face jumătate din carte. Parafrazându-l pe Valéry, voi afirma și eu pe cât posibil, la fel de ironic, că un titlu bun poate fi conferit la aproape orice confecție... Nu e, desigur, cazul în speță, dar Valéry știa ce spune ...

Cine va consulta ediția din 1943 a *Clasicilor...* va remarca un fapt concludent: Vladimir Streinu nu-și însoțește cartea de niciun adjuvant metatextual. Ca și cum totul ar fi definitiv lămurit și fixat în mintea generațiilor succesive de cititori și învățăcei, autorul nu găsește de cuviință să încredințeze tiparului nicio considerație despre sensul clasicismului, nu face nicio remarcă, măcar în treacăt, în materia studiilor, despre variile accepții ale termenului; nu se fixează, se pare, la nicio definiție a conceptului, pare, la un moment dat, că „uită” geografia cadrului istoric tranzitoriu în care se formează și evoluează ca scriitori, în ordinea sumarului, Odobescu, Maiorescu, Eminescu, Creangă și Coșbuc. Fie și numai pentru atât, pentru mine este mai mult decât evident că Vladimir Streinu nu și-a gândit din capul locului cartea printr-o grilă conceptuală de lectură oarecare (spre exemplu, *clasicism versus modernism*) și nu și-a ales pe

Cabinetul de stampe

baza unor criterii prestabilite subiecției studiilor. Patriot, istoric și tradiționalist, Al. I. Odobescu, căruia îi face cinstea de a-l situa în fruntea studiilor, este „un clasic prin structură”, decretează el. Că este astfel, scrie fără fasoane criticul, ne-o spune *expressis verbis* fără înconjur Odobescu însuși, făcând elogiul dreptei măsurii, al bunului gust și al bunului simț! Mai la vale, când vine vorba despre idealul estetic al lui Maiorescu, chiar dacă e conștient că nu o dată omul de gust îl contrazice pe teoretician, Vladimir Streinu nu ezită să asocieze acest deziderat al demersului criticului cu *opera sănătoasă* („după Goethe, care identificase ideea de *clasic* cu aceea de *sănătos*”), icoană a bunului simț și a echilibrului formei cu fondul. Exprimată tranșant, în alt registru de ocurențe, nu ideologia dă tărie unei cariere critice, ci *gustul*, „facultatea aceea (tot atât de rară ca și talentul) de a intui valorile artistice oricât de felurite ar fi ele, facultate care singură ar trebui să autorizeze ierarhizările pe care, mai ales, le fac însă cercetători fără gust”, concluzionează el.

Deloc tributar, cum se poate ușor constata, prejudecăților teoretice, în ceea ce privește abordarea *clasicilor*, Vladimir Streinu nu se găsește nicio clipă în situația magistrului său oficiind în tranziție, anume de a-și acomoda convingerile organice și deci anterioare cu constatările practice de cititor cărora să încerce a le da o justificare teoretică.

Fără nicio îndoială, *Clasicii noștri* reunesc o sumă de cercetări, efectuate cam într-o perioadă de circa 7-8 ani (scrie, aproximativ, între anii 1935-1942), în afara oricărui proiect programatic având ca punct de plecare declarat sensurile și valențele clasicismului. În ordinea publicării, survenind imediat după *Pagini de critică literară* (1938), dar documentate și puse pe hârtie cam în același timp, textele din *Clasicii noștri* constituie de fapt primul suport analitic al prefigurării concepției și întregului sistem critic a lui Vladimir Streinu. Modelul eșafodajului ideologic și etic al lui Vladimir Streinu rămâne de departe prestația în materie a lui Titu Maiorescu. Cu deosebirea că pentru emul primează întotdeauna gustul. Dincolo de această *faculté maitresse*, de valoarea estetică și artistică intrinsece operei supuse infailibilității critice a judecății de valoare, după părerea celui mai important critic post-maiorescian, nimic nu ar trebui să distorsioneze profesiunea criticului când ea răspunde unui comandament euristic și unui ideal superior de educație publică. Iată, de altminteri, cum înțelegea în deceniul patru al secolului trecut noul venit să dea expresie imperativului propriei vocații critice și să exercite în absolut o magistratură a onestității exemplare și a imparțialității față de sine în primul rând, având viu în minte exemplul lui Titu Maiorescu, pentru el, criticul exemplar. „Numim «exemplar» pe criticul neabătut de la exercițiul bunului gust și al dreptei judecăți de nicio împrejurare subiectivă. Vocația critică se declară chiar în puțința acelei libertăți contrazisă în ascuns, dar totuși necontrariată în aparență, fiind de aceea un triumf continuu asupra pornirilor personale.

Imparțiali față de alții, al căror proces, străin de noi, am fi chemați să-l judecăm putem fi mulți, dacă nu cu toții,

imparțial însă față de sine, intrând el însuși ca parte în procesul, pe care trebuie cu toate acestea să-l judece, este numai criticul exemplar.

La cine altul, de la noi, ne-am putea gândi, scriind ceea ce scriem, decât la Titu Maiorescu ?”

Investind critica literară, ca și Titu Maiorescu, cu un important rol cultural, în stare să înrăurească spiritul colectiv prin ideile de bine, de adevăr și frumos, Vladimir Streinu s-a opus cu fermitate și consecvent acelor metode de abordare a literaturii străine spiritului propriilor legi și principii estetice ale operei. Exegetul nostru a fost un adversar neîmpăcat al imixtiunii „metodelor” sociologice îngălate de tratare a literaturii, s-a exprimat energic, ori de câte ori s-a ivit prilejul, împotriva abordării istorist-vulgare a operei literare, a semnalat polemic păcatele biografismului, nepotrivirile și contratrietățile dintre viața scriitorului și opera sa. Se poate spune fără teama de a greși că Vladimir Streinu a refuzat orice metodă de analiză străină unicității și timbrului specific operei literare, că a militat și s-a străduit să deceleze pe cât posibil, în scrisul marilor artiști ai cuvântului, cum observa la aniversarea a 85 de ani de la nașterea lui Mateiu Cragiale, „sunetul, gustul sau culoarea originalității artistice, care ni se semnalează de fiecare dată prin refuzul de a se lăsa cunoscută intelectual”. Aparținând acelei restrânse categorii de scriitori care au făcut din artificio și fabricație materia naturală a creației lor, scria în 1938 despre Mateiu, metoda scriitorului stă în misterul absolut în care își învâluie povestirea și din care, *chiar teoretic vorbind* (s.n.), face izvorul oricărei frumuseți artistice. Orice metodă de analiză care nu consună realității monadice a operei, în concepția lui Vladimir Streinu, este o metodă artificială, situată în afara operei. De altminteri, subliniază criticul, orice metodă are numai valoarea celui care o practică. În pofida multelor deficiențe, de pildă „impresionismul critic” al lui Perpessiciu, „în care erudiția nu veștejește impresia, iar jocul impresiei nu superficializează critica” - insolita formulă a personalității acestui fin om de litere - este o metodă care găsește la Vladimir Streinu adevărată adeziune pentru analiza liniei generale a scrisului lui Mateiu Cragiale. Criticând sever biografismul care a caracterizat comemorarea centenarului din 1937 (!) al lui Ion Creangă, Vladimir Streinu ne-a lăsat unul dintre cele mai fascinante studii despre opera humuleșteanului. Un studiu exclusiv literar, unic în felul său, ale cărui concluzii, citez, atrag atenția și pun în lumină opera acestui mare scriitor: „homerismul viziunii, adică facultatea rapsodică, adică epicism și oralitate...”

Puțin citit, din păcate, chiar și după '89, la cei 110 zece ani de la naștere cât s-au împlinit anul acesta, Vladimir Streinu (1902-1970) este înainte de toate o lecție de gust și de cultură temeinică de la care nicio generație nu trebuie să absenteze.

Ștefan Ion GHILIMESCU

PHILIPPA LAWRENCE

PHILIPPA LAWRENCE a crescut în Devon, Herefordshire, Dorset și Bristol. A urmat cursuri de Design Vestimentar și de regie, după care a lucrat în teatru și televiziune. După ce și-a pierdut vocea, a început să recite și să scrie poezie din nou, ca o formă de terapie, alăturându-se Second Light Network, Poetry pf și la proiectul de traducere

Poetry PRO. Philippa a fost reprezentant al The Society of Women Writers and Journalists' Poetry și a finanțat un concurs anual de poezie la școala unde a învățat ea. În 2009, Buff Press i-a publicat aclamatul pamflet de 48 de pagini, *From Memory's Wardrobe* (Din armoarul memoriei).

Ori mă scufund ori înot

din Kingfishers, Kingfishers 2011

Ar trebui oare să încerc să înot, mereu spre amonte împotriva curentului, să-mi concentrez toată energia asupra unei înaintări încete, și nu doar să calc apa sau să fiu trasă înapoi de unde am venit.

Sau ar trebui oare să renunț, să mă las dusă de val, să accept obstacolele Vieții, să cedez în fața curentului nemilos în fața capriciilor contradictorii și să primesc îmbrățișarea apei purificatoare.

Curentul mă îndeamnă, ca pe Ofelia, să mă alătur florilor din apă, să-mi îmbin părul cu algele încâlcite ale apei adormite prerafaelice, cu o salcie care să mă plângă doar cu rosmarin pentru amintire.

O zeiță autumnală pentru Keats

din Kingfishers, Kingfishers 2011

Părul ridicat ușor de o adiere, costiță lungă și roșcată, pre-preratafaelită, valuri luxuriante se desfac în a sa cădere, soarele tomnatic săgetează slab o licărire aurită, încoronat cu o cunună de margarete africane. O rochie desăvârșită din lână, evidențiază nuanța florilor, îi mângâie pielea de alabastru, deloc atinsă de soarele de vară, dar purificată în roua dimineților. Gene dese îi umbresc ochii castanii; buze rozalii etalează într-un zâmbet dinții fără cusur, în timp ce ea îi oferea o mânuță albă întinsă.

Rază de lumină

din Lifelines, Kingfisher 2010

O rază de lumină străpunge, prin fereastra înaltă cu arcadă, întunecimea măreței săli de piatră

într-o baltă lucitoare de pe masa lustruită, din lemn de stejar, prinsă într-un vas spoit; praful și vietățile minuscule își fac loc, dansând în jos prin raza albă și opacă de lumină răzleață, presărată cu ținte schimbătoare de mișcare și destinație pentru a hrăni sufletul din vasul debordant de lumină.

Privind la stele

pentru John, prezentată la Spitalul Județean din Salisbury și înregistrat pentru Radio în 2010

John a studiat stelele când era mic: așa mici cum erau, el era stăpânul cerului. El știa numele fiecăreia: accentuate de pe pajiștea luminată de lună precum niște licurici, întâlniți doar în a sa grădină de pe strada lungă, stelele erau proiectate prin împunsături strălucitoare de ac.

Pe poarta sa de lemn, pe care scrisese John, cuvintele în latină ardeau în continuare: „Dacă Raiul există pe pământ, atunci aici este.” Prin muzică a câștigat acest petic din Dorset, astfel că era și normal ca o privighetoare să-i cânte – îmi doresc să-i fi sugerat ca el să-i fi ținut hangul la violă.

Traducere de **Cătălina BODOLAN**
MTTLC, Universitatea București

Aceste poeme sunt traduse în cadrul Proiectului Internațional Poetry PRO, coordonat de Lidia Vianu, Director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan - Universitatea București, <http://mttlc.ro>

Simt o mare dorință...

...de liniște și aer rece. Întrezăresc o amintire nu prea îndepărtată, însoțită de speranța unei călătorii în țările mele interioare, care, văzute pe dinafară, ar avea veșmântul, eleganța și culoarea unei mici mănăstiri, alipite de poalele unei păduri de fagi.

Retrasă de la șosea, ocrotită de ruinele vechilor chilii și ale zidurilor de incintă, mănăstirea se odihnește în adâncul altor timpuri. Vorbesc despre ea ca despre propria mea ficțiune, în mod deliberat, numai că această fărâmă de paradis există la 26 de kilometri de Pitești, în satul Valea Mănăstirii.

Ctitorie a lui Radu Paisie Voievod, începută în 1512, această străveche zidire a fost de-a lungul timpului ruinată, reclădită, îngrijită, din nou distrusă, părăsită și iarăși reînființată.

Binecuvântată a fost ziua în care am descoperit acest cuib al Domnului. Privirea mi s-a oprit asupra zborului portocaliu al unui fluture, în deschizătura porților vechi de la intrare. Un soare văratic, printre copaci, pâlăia limpede. Pe alea cu piatră de prund, pașii mei se înfundau în perfectă cadență cu tulburătoarea bătaie de toacă. Dincolo de zidurile bisericii, un călugăr citea în adâncul cărților deschise spre limpezirea și înclinarea frunților noastre. Am traversat tinda, apoi naosul, ținându-mi răsuflarea, poticnindu-mă pe vechile pardoseli de cărămidă. Pe *cărarea* care urca la Domnul, am

cerut ajutor. Zborul meu era greoi, mă ascundeam și mă îngropam în fața Celui ce aștepta să mă găsească...

Nimic nu tulbura liniștea prelinsă în abside. Nici măcar foșnetul straielor părintelui-stareț Daniil, a cărui apariție în biserică semăna mai mult cu o alunecare de velur. O *cale* vestitoare de lumină, înaintea pregătirii inimii pentru rugăciune. Aerul era nemișcat și în pieptul meu izbeau trâmbițe. Viața toată, cu truda și rătăcirile ei, se pierdea în limpezimea unei certitudini: chipul Domnului desenat copilărește, curat și tânăr ca un pui de brad.

Întâmpinată de surâsul părintelui-stareț, lacrima mea și-a încheiat cursul. Deasupra porților vechi, fluturile lumina a vară și a liniște, a rânduială cu toate frumoasele ei înțeleșuri.

Liliana RUS

Poezia la Râmnicu Sărat

Zilele Râmnicului au fost serbate anul acesta de scriitorii râmniceni sâmbătă, 18 august, în Complexul Brâncovenesc al orașului. Manifestarea „Râmnicul – deschideri culturale” a adunat, sub excelența organizare a poetei Valeria Manta Tăicuțu și a poetului Nicolai Tăicuțu, peste o sută de scriitori din toată țara.

În program au fost cuprinse lansările de carte ale scriitorilor Petrance Ploeanu, Nicolai Tăicuțu, Valeriu Sofronie, Mioara Bagna, Victoria Milescu, Iulian Moreanu, Florin Dochia, Marian Ruscu, Manuela Camelia Sava și prezentarea revistelor de cultură participante la eveniment – „Spații culturale” (Rm. Sărat), „Cafeneaua literară” (Pitești), „Revista nouă” (Câmpina), „Oglinda literară” (Focșani), „Fereastra” (Mizil).

Podiumul poezilor a fost onorat de versurile și poeziile participanților. Între ei, trei tinere, foarte tinere mânătoare ale condeiului, aduse la pachet de Gheorghe Neagu, de la Focșani. S-ar spune că poezia merge mai departe. Sau că ar fi să meargă...

Pentru reușita evenimentului, organizatorii – Primăria Râmnicu Sărat, Consiliul Municipal Local, Muzeul Municipal, Asociația Culturală „Valman”, Biblioteca Municipală, Centrul Cultural „Florica Cristoforeanu”, Librăria „Olimp” – merită felicitări.

C. L.

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

Nicolae Prelipceanu: portret sumar al unui necunoscut de altădată

Volumul-antologie al lui Nicolae Prelipceanu, *portret sumar al unui necunoscut de altădată* (apărut la Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, în Colecția OPERA OMNIA – Poezie contemporană) oferă panorama poeziei autorului, publicată între 2006 și 1968, iar ordinea aceasta, deloc întâmplătoare, prin care se dezvăluie mai întâi prezentul și apoi rădăcinile lui, poate fi citită și ca un ecou al versurilor eminesciene, *Vrei*

viitorul a-l cunoaște, te întoarce spre trecut sau Viitorul și trecutul/ Sunt a filei două fețe, adevăr exprimat fie și prin faptul că de-a lungul celor treizeci și opt de ani de creație din care sunt selectate poemele, opera poetului este consecventă în privința investigării sinelui, în primul rând.

Selecția de versuri din 2006 reliefează, de la început, un eu dezabuzat care, asemenea multora, remarcă zădărnicia existenței sau, mai degrabă, a cunoașterii, de vreme ce *doar o zi după alta/ doar un șir de minciuni/ ca să le-aud/ nici n-ar fi trebuit să mă nasc*. Resemnarea este sentimentul care se observă în atitudinea pe care o dezvăluie eul liric în fața actelor vieții, de pildă când un fapt mărunț – omorârea furnicilor din baie și din bucătărie – îi naște întrebarea: *oare ce gust va avea carnea mea/ în gura lui Dumnezeu/ oare cât de mult trebuie sufletul perpelit/ ca să fie gustos/ mă-ntreb*.

Existența proprie, la fel cu a tuturor în datele ei esențiale, este sursa liricii reflexive a lui Nicolae Prelipceanu, în care, de aceea, sunt reliefate toposurile gândirii omului, în general: *lumea a început cu noi și sunt sigur/ cu noi se va și sfârși* – tendința aceasta de acaparare a oligarhiei temporale, care exprimă, ironic, aspirația motivată, dar, totodată, utopică a omului de a-și îngenunchea cel mai teribil inamic, fiind în antiteză cu o realitate a cărei cruzime se manifestă prin

aneantizarea oricărei tentative de sustragere din ea. Presentimentul, uneori destul de precoce, al finalului este o consecință a unei asemenea perspective ontologice: *nu mai e mult și am să devin/ încă o literă pe care n-o știe nimeni*.

Invazia banalităților cotidianului în spațiul prezervat al insului, altoit precoce cu frica (*frica mi-a fost sădită în corp de la început/ nici n-au așteptat anotimpul prielnic*) determină o reacție firească în ordinea viețuirii: *nu-i de mirare că-n cele din urmă/ simțurile se atrofiază/ mintea acceptă demența/ și se retrage-n tăcere/ într-un fir subțire de salivă/ ce curge singur în colțul gurii încremenite*.

Nuanța elegiacă a poemelor, oricât e atenuată prin nota ironică, este evidentă în aproape toate creațiile din 2006, în care fiecare imagine a concretului devine prilej de aplecare reflexivă asupra vieții cu laturile ei profunde, de o gravitate ineluctabilă, între care singurătatea, al cărei traseu îl configurează într-un poem (*singurătatea începe*) unde, referindu-se, din nou, la presentimentul morții, coroborată cu zădărnicia, amintește de eminescianul motiv al *vieții ca vis*, a cărui amprentă este evidentă: *trecător în ceață fiind/ îți vine să zici că ești*.

Imaginarul liric din volumul-antologie al lui N. Prelipceanu este o sinteză de trăire nemijlocită, în imediat, și de livresc, cu participarea oniricului – indus de experiențe ale copilăriei și ale adolescenței –, dar și cu aportul intertextualității, din care se coagulează o poezie-confesiune, având mai ales rol cathartic.

În acest context, *hamlet, iosif brodski, djaghilev, traian filip, leopold bloom, ezra pound* etc. nu sunt simple fonetisme cu care poetul să-și pavoazeze poemele, ci, mai degrabă, mărci de suflet, nume ale propriilor trăiri, martori exponențiali ai unor impulsuri care înglobează, concomitent, generalul și particularul.

Așa cum am amintit deja, o trăsătură a stilului o constituie (auto)ironia, derivând din luciditatea cu care acceptă deșertăciunea, trăsătură imanentă ființei umane. E vorba de o formă de rezistență în fața acestei realități și, în

același timp, de atenuare a ei ori, mai precis, de temporizare, iar obiectul (auto)ironiei îl reprezintă, în special, evenimentele care jalonează existența și, cu precădere, dragostea, cu diversele ei fațete, de semenii, în general, de părinți, de sine, de celălalt. De aceea, pentru că viața cu marasmul ei aduce și nedreapta uitare, nu doar uitarea benefică, terapeutică, a relexor, *de sf. vasile îmi aduc aminte de tata/ de sf. (constantin și) elena de mama/ de sf. nicolae îmi aduc aminte de mine/ chiar așa ce mai fac (?)*. În timp ce ipostazei celei mai captivante pentru cei mai mulți dintre oameni a dragostei poetul îi revelează „rețeta” (*elixirul este un cocteil care are în componența sa / o picătură din sângele ei și una/ din sângele tău*), consecințele (*după ce-l bei/ ai să poți trăi în voie tragedii*) și, de asemenea, îi motivează statutul: *îndoiala face din dragostea lumească/ un dulce infern/ spre care se precipită mulți*. Auspiciile *Odeii* (în metru antic) sunt elocvente, oximoronicul *dulce infern* fiind omologul *voluptății morții*. În aceeași notă ironică, poetul oferă, totuși, o speranță: *elixirul dragostei se bea o singură dată*.

O realitate care angoasează sau, măcar, blazează este responsabilă și de prezența/absența virgulelor în textul poetic, al căror nou statut nu mai e, în viziunea poetului, acela de *virgulă intelectuală*, transformându-se într-*un simplu semn al singurătății/ din frazele noastre*.

Faptul divers, știrea de presă, orice poate deveni, în poezia lui N. Preliceanu, punct de plecare pentru scris: *o navă care transporta plane dintr-o țară în alta a fost surprinsă de furtună*, iar de la o „informație” mai mult sau mai puțin importantă, se ajunge la alegorie, fiindcă povestea pianelor scufundate în ocean, *în felul indirect în care cad frunzele toamna*, devine alegorie a lumii care poate fi metamorfozată prin artă.

O poezie a descătușării voinței e, uneori, proclamația libertății eului: *nu mai vreau să fac/ ce mi se cere/ ce mi se spune/ ce mi se ordonă// nu mai vreau să mă schimb/ după cum iarna cu iarna/ și toamna târzie cu o toamnă/ și mai neagră*.

Între amintiri (*insolente*) și prezent, versurile din 1996 exprimă – tot calm resemnat – tristețea ratării clipeilor de fericire de către cel care a fost iubit o singură dată, de către cel care-și vrea numele luat în seamă, fie și culcat pe frunzele pe care și-l scrie, de către cel care, după *zeci de ani de atunci*, abia târziu își dă seama *că părul ei era în flăcări etc.*, etc. O nostalgie evidentă cuprinde aceste *însemnări de dincoace de mormânt*, peste care tronează, tot amintire, desenată *din când în când/ pe un ecran îndepărtat*, ceea ce a fost *portretul unei femei*.

Amintind, *mutatis mutandis*, de *Nevermore* al lui Poe, *să ne grăbim, filofteio*, traduce tristețea – oricât s-ar încerca escamotarea ei prin ironie – incurabilă a omului în fața implacabilului care-i guvernează destinul. O (auto)ironie amară transpare și aici din fiecare strofă a poemului, în care invocarea *filofteiei* constituie pretext pentru meditație, pe teme eterne care traversează sensibilitatea artistului, subordonate lui *fugit irreparabile tempus*.

Volumul lui N. Preliceanu cuprinde o poezie fără artificialitate, în care se poate observa, dincolo de tonul ironic de suprafață, tandrețea privirii cu care e urmărită viața imediată, lentă sau contorsionată, cu aluviunile, dar și cu zonele ei senine. Nelipsite, de obicei, într-o antologie, elementele de artă poetică exprimă aici ideea gratuității poeziei: *în cele din urmă va trebui/ să fac decontul/ tuturor celor spuse sau scrise sau: aplecat pe-o parte poemul ia apă sau, poezia va fi marea/ iar tu într-un val, încât nu-ți vei mai pierde/ niciodată viața/ i se șoptește-n adânc*. Cu alte cuvinte, revenind mereu la Eminescu (răzbat și aici ecouri din *Memento mori: Din agheazima din lacul ce te-nchină nemurirei/ E o picătură-n vinul poeziei ș-a gândirei...*), în artă e salvarea de timp și de trecerea lui, chiar dacă, adesea, scrisul fiecăruia în marea artei *nu se mai poate citi ori poemul nu se mai vede/ un cerc enorm/ se îndepărtează deasupra*. Totuși, *poemul îl face pe om/ cartea îl judecă/ singură/ în cele din urmă*.

Alteori, ca în unele versuri din 1996, mai ales, moartea e așteptată ca o izbăvire, care își amână însă sosirea, fiindcă *nu ai atins încă probabil/ poziția optimă*. Ca și în volumele ulterioare, se remarcă și în cel din 1990 un acut sentiment al precarității ființei, omniprezent – direct sau indirect – în toate poemele. De pildă, într-o poezie (*ziua de mâine*), artistul mărturisește: *cel mai tare mă tem de ziua de mâine/ când crengile plopului se vor scufunda/ cu tot cu ochii mei... ori: parcă îmi fuge sufletul de sub picioare*, pentru că *semințele zădărnici* sunt peste tot și, de aceea, eul constată apolinic: *ce frunze ce liniște mare ni se suie în trup/ de la pământul care ne măsoară clipele*.

În consonanță cu temele amintite, este și cea, de asemenea străveche, a identității oamenilor în fața destinului, tulburătoare pentru orice sensibilitate: *dar oare pe unde în care ținuturi s-au dus/ zilele mele și clipele mele trecute/ să fie trăite/ din nou prima oară sau această poemă a vieții*, fragment din *VIAȚĂ*, poate fi continuată de toți ceilalți: *voi puteți completa/ cu viața voastră/ această poemă*. Și, totuși, în ciuda repetabilității, în numele oricui își asumă cu sinceritate micimea destinului, poetul recunoaște: *eu nu știu nimic despre viață, deși am înghețat am foșnit m-am topit/ am scrâșnit*, iar absența virgulelor aici ar putea fi citită și ca o sugestie a continuității, fără pic de răgaz, a caznelor viețuirii.

Poezia surprinde, cu mijloacele-i specifice, o realitate incomodă de care poetul nu se lasă însă descumpănit, de vreme ce continuă să caute *cuvântul ce exprimă adevărul*, cu toate că, dorind să-și spună patimile proprii, se izbește de limitele limbajului: *când încerci să te exprimi pe tine/ îți dai seama/ de imperfecțiunea limbii/ și cazii în genunchi și rămâi așa/ o bună bucată de vreme/ ștergi cuvintele scrise peste tot în jurul tău*. Și toate aceste eforturi continuă, deși e arhicunoscut adevărul că *degeaba vrei să perfecționezi lucrurile/ și chiar pe tine mi s-a șoptit/ moartea e singura care te perfecționează/ la infinit*. Aflarea adevărului, în pofida tuturor piedicilor, rămâne însă o preocupare pe care poetul

n-o poate eluda: *încă n-am aflat adevărul/ mai trebuie să trăiesc.*

Dacă totul se repetă, la scara umanității, la nivelul individului tristețea este și mai profundă, fiindcă *niciodată aceste lucruri nu se vor repeta/ niciodată nu vom mai fi tineri și nici măcar niciodată nu vom mai muri/ a doua oară.*

Absența certitudinilor (*puține lucruri mai știu/ numai aproximații îmi trec prin minte*) e generatoare de neliniști, mai ales când se profilează un *orizont înghețat.*

Un poem remarcabil din 1978, *ce ai făcut în noaptea sfântului bartolomeu*, reiterează tema *vinovaților fără vină*, a căutării nodului în papură, ocupație a oamenilor, în general, și parcă a românilor în special, fiindcă, așa cum încheie poetul, orice argument ai găsi uneori spre a fi exonerat de vină, se găsește imediat și contraargumentul: *ce ai făcut în noaptea*

sfântului bartolomeu/ de ce nu erai născut în noaptea sfântului bartolomeu/ (...)/ nu ajunge/ să fii singur iarăși nu ajunge/ trebuia să mai chemi pe cineva/ chiar înainte de a te naște/ nu te credem despre noaptea sfântului bartolomeu.

Prin urmare, antologia lui Nicolae Prelipceanu conturează un *portret sumar al unui necunoscut de altădată*, iar acest adverb conținut se poate decoda nu neapărat cu sensul „dintr-o epocă de demult”, ci de „altă dată” decât cea consemnată de Istorie, mai exact un portret al omului în ansamblu, preocupat în primul rând de istoria proprie sau căreia aceasta nu-i (mai) permite să se consacre Noptii Sfântului Bartolomeu, pentru că are de trăit zilnic fragmentele lui din această noapte.

M. BAHNA

Eugen Evu: Poeme medicinale

După cum se anunță chiar prin titlu, volumul de versuri al lui **Eugen Evu**, *Poeme medicinale* – Editura DACIA XXI, Cluj-Napoca, 2011, apărut în colecția POETI CONTEMPORANI –, este o carte care vizează o terapie pentru partea, totuși, incurabilă a ființei, sufletul, fiindcă poemele sale sunt *medicinale*, cu proprietăți, deci, de medicament!

Cu o structură eterogenă la nivel prozodic, scrise în vers clasic, dar și modern, aducând, în același text uneori, rime, asonanțe și versuri libere, poemele se deschid cu *Asompiunea*

(titlu care va reveni), ridicarea la cer, sugerându-se că, în cele din urmă, salvarea/mântuirea omului poate veni cu adevărat doar prin ridicare la cer – a ochilor, a gândului –, cu alte cuvinte, prin revenirea la credința adevărată: *Apogeul ființei ca minune/Învierea prin Asompiune*. A nu se înțelege însă că e o carte cu tentă religioasă! *Poemele medicinale* exprimă artistic frământări ontologice care îl determină pe poet să

analizeze nu doar propriul drum, ci și pe cel al lumii, în general, reamintind că *De milenii/ Eroarea este aceea/ Că fiecare învins/ Se luptă cu trecutul./ Astfel și popoarele/ Astfel și civilizațiile/ Astfel Specia.*

Referitor la prezența versului clasic, aceasta, alături de inversiunea sintactică (*N-ai drept la moarte, veșnic ostatic/ Partea din mine a o implora...*), conferă o notă ușor desuetă, în unele texte ale volumului și revelează nostalgia poetului, creator al unor imagini artistice al căror insolit îi păstrează, cu toate acestea, prospețimea: *Tu mușcătura, eu plinătatea/ Cea suspinată din paradis*, în ciuda faptului că unele structuri sintactice aduc nu ermetism, ci ambiguitate enunțului: *Încă pulsează-n ascuns jumătatea/ Fructul să cadă neinterzis...* Spre deosebire de acestea, alte poeme (*Autumnală*, de exemplu), cu o delicatețe care traduce o sensibilitate accentuată de melancolie, se compun din elemente care creează chintesența imaginarului unui anotimp – de suflet, în primul rând – reprezentând înfățișări emblematicale ale acestuia în arta literară: cromatica specială, copleșitoare, cocorii etc.: *Dropii de foc prin spinii înfloriți./ Toamna-i delir de trantrice cromatici/ Prin parc iubiri bătrâne, singuratici/ Cocorii uitați ai basmelor; lunatici/ Pierind cu umbra-n spate, viscolii...*

Volumul cuprinde o lirică reflexivă, în care eul se confesează, oferindu-i cititorului posibilitatea de a-i străbate angoasele, visurile, de a fi părtaș la *hermeneutica iluziei*, prin care face *studiu de caz* al trăirii metamorfozate în idee (ca în *Bloguvia two*). Iubirea (și izvorul ei pământesc, indeniabil, femeia, mai ales că *În golul dintre brațele femeii ce ni-i dată/ Tresare un hiat de inefabil viu...*), zădărnicia zbaterilor existențiale dintotdeauna (*Același altul e omul dintotdeauna...*), viața, moartea, arta ca manifestare a aspirațiilor spre cunoaștere sau ca ofrandă dragostei, cunoașterea prin permanenta construcție și reconstrucție a

sinelui, acestea sunt doar câteva dintre temele care alcătuiesc paradigma neliniștilor creatoare ale poetului, a cărui atitudine, mai de grabă contemplativă decât gravă, față de ceea ce constituie *de facto* lumea, se exprimă uneori nostalgic, alteori ironic sau ludic.

Dominantă însă este tema dublului (ale cărei rădăcini sunt departe, la origini, de la *Gemelarii/ Abel cel ucis și Cain*, ceea ce explică manifestarea schismatică a ființei: *inima e a mea, pulsația nu!*): eul așteaptă să se întregească prin venirea fratelui *celest* (ceea ce sporește neliniștea, inducând trăiri oximoronice: *Plânsul meu râde*), sufletul e *gemelar* și aspiră la atingerea unui egoism protector, care-l îndeamnă să se rezume la sine (*O, suflete-al meu/ Gemelar!/ Nu mai citi cărțile altora/ pe ale tale scrie-le/ pe ale inimii tale...*), ceea ce exprimă teama de a nu-i fi invadat habitatul lăuntric, venind dinspre simbolism (*Suflete-al meu/ nu dăru-i ca să nu fii jefuit*). Dublul este ilustrat, de asemenea, prin aluzia la cele două lumi, numite de Eminescu în *Memento mori: lumea cea aievea și lumea-nchipuirii*, fiindcă, în volumul de față, *lumea din noi, visată-n fiecare* se află la antipodul celeilalte, din care pornesc însă toate. Drama latentă a acestui *statu-quo* vine din imposibilitatea contopirii celor două părți, cu atât mai mult cu cât se află în puncte diametral opuse sau chiar jumătatea cealaltă, spre care se tinde, superioară celei tangibile, în orice caz, nu e decât *Himeră-ncarnată* de gând. De aceea, invocarea îngerului sălbatic (*Înger de sine-al divinei cunoașteri/ Între morminte fără de nașteri*) poate fi decriptată ca manifestare a aspirației spre împlinirea propriei ființe și, în același timp, ca autoevaluare a eului, prin aprecierea atitudinii proprii față de viață, față de cunoaștere: *N-am de cuvinte foamea primară...* Definițiile indirecte ale eului (*labirint ocultat*, ca și cartea, *Izvor ingenuncheat, stelar, de spume*), de asemenea, tot prin raportare la amintita temă a dublului, exprimă nu atât realul, cât, mai ales, eul dorit, împlinit (*prin vis; Onir*).

O trăsătură evidentă a poeziei lui Eugen Evu este prezența livrescului, atât la nivelul lexicului, cât și prin conexiunile culturale și prin apelul la intertextualitate: *Compozit și sinoptic/ Arheii îți vor îmbia și otrava/ Și vindecătorul amar/ Hermes Trismegistos/ „Sturm und Drang”/ Mistic sceptic luminist/ Însă ciclic tânăr/ Vertical algoritm...* Iubitor de vocabule prețioase, rare, plasate în titluri îndeosebi, dar și în conținuturi (*Asomptiune, Ontopoema, Mitopem, Onir, Euristica, Teogonie, Psalmodie, Ontogeneză, Athanor* etc.), poetul își dezvăluie și în felul acesta predilecția pentru rafinamentul pe care nu-l poate găsi cu adevărat decât în dublu, iar singura posibilitate tangibilă, de înfăptuire a acestui vis, e cartea, pe care o caracterizează drept spațiu ezoteric, necesitând inițiere, cu atât mai mult cu cât aici se poate apropia de înțelegerea sensului vieții prin cel al morții, preocupare definitorie a oricărei ființe raționale: *În labirintul care-i cartea,/ La care pagină e moartea?/ În cel pe care, uitat în mnemotecă, / Un semn de carte tace-n piruetă...* Dar, în fenomenologia poeziei, risipită de-a lungul volumului, *Ontopoema* este, în același timp, *delirul subcuantic*, declanșat prin intervenția transcendentului, remodelat la rându-i de

imaginația poetului (*Zei canibali, îngeri măcelari*), într-un univers dominat de toposuri străvechi, peste care guvernează etern femeia, prin postura ei de *trofeu* sau de *fruct interzis*. În privința procesului de creație, acesta presupune mereu cazna, suferința: *În chinuri renaște murind epopeea –/ Geme Memoria Lumii Pangeea*.

Chiar și senzualitatea este revelată în manieră livrescă în poeziile lui Eugen Evu (ca în *Orgasmul*, spre exemplu), astfel că abundența de termeni neologici, mulți dintre aceștia cu o formă rară ori modificată *ad-hoc*, temperează, tinzând chiar spre anulare, emoția, încât catharsisului îi ia locul tendința, firească, de deciptare a mesajului, care pare adeseori ermetic, obscur, însă e un ermetism îndeosebi lexical, fiindcă, dincolo de lexemele pentru care optează poetul, se ascund imagini sau idei-clîșeu ale artei literare: *Electron erogenic/ Capriccio pe orbite/ Orb sub degete/ Scriere de mână/ A golului de aripă/ Reminiscență/ Telepatică a/ Treimii de zeu/ Acest ceva cineva/ Care prin poem/ Te resoarbe/ Pulsatorie/ Mușcătură/ Sublimă-n/ Sărut/ Din sâmbure/ De sălbăticie –/ Din rut,/ Orb, divin anacolut (Orgasmul) sau, aducând pe alocuri a barbianism: *Levitează somn în veghe/ De memorie clătinată/ Sub nirvanica lor zeghe/ Toate au mai fost odată*. La fel: *Latentul viu, însemnat cum Oul/ Și-n vegetal de-aseenea prin semințe/ Cuvântul este Număr iar ecoul/ Etern în clipa-i numără-n Ființe/ Eterna Lumii-n timp Unicitate;/ Paternul act întru Feminitate*.*

Construcțiile aforistice, frecvente, pot fi, de asemenea, puse în relație cu amintita preferință a poetului pentru exprimarea adesea emfatică: *Toate dogmele/ Toate ideologiile/ Toate doctrinele/ Sunt sadomasochiste./ Utopiile fac dinamica lumii/ Gemene [iarăși dublu! – n.n.] foamei și fricii; Trădările fac istoria; În hybris/ Trădarea și frica gemene-s:/ Viață și moarte; Ochiul compus al antinomiei/ Nu vindecă moartea:/ Ea naște etc.*

În general, poeziile scurte din volum sunt cele care îi dau valoarea, aici exprimându-se, dintr-o suflare, necenzurată, sinceră, *Emoția ființei, cea neștiind să moară*, având în subsidiar *Gimnastica nocturnă a viselor fertile*.

În finalul acestor rânduri, trebuie menționat un aspect care nu e de neglijat: o consecință, fără îndoială, a grabei din nu se știe ce pricină, cu care, probabil, a fost trimisă cartea spre tipărire, fără să beneficieze de o corectare atentă, așa cum merită orice carte valoroasă, este prezența supărătoare a unor abateri de la normele limbii literare (de pildă: *Mătasea stării care n-o zdrențuie nici vântul...* ori forma „apocastază” sau: *Cei ce trăiesc prea-arderi ai mortului trecut/ își plâsmuie din spaime inoculata Vină...* etc.), la care se adaugă inconsecvența utilizării punctuației, fapt, de asemenea, supărător, care e în defavoarea acestui volum de versuri, altfel, așa cum am arătat, moment notabil în contextul literaturii române actuale.

Mioara BAHNA

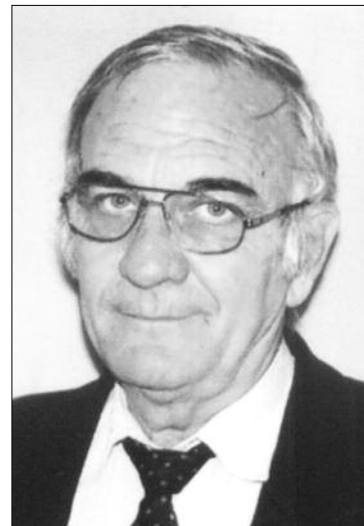
De ce iubim culorile?

De foarte multe ori am scris despre culoare ca formă de comunicare în pictură. Nu insist degeaba în acest sens. Culoarea, prin complexitatea ei, are datele necesare unei comunicări deosebite. Insist asupra faptului că ea, culoarea, nu are nevoie de prea mult (sau deloc) „ajutor” pentru a crea plăcerea estetică. La fel ca și sunetul, culorile se adresează în mod special spiritului. Acest lucru se poate argumenta prin corespondențele lor geometrice, dar și psihice. Culorile sunt reprezentate din punct de vedere geometric, la nivel mental, astfel: roșu - pătrat, galben - triunghi, albastru - cerc, oranj - trapez, verde - „triunghi” cu laturi curbilini și violet - „pătrat” cu laturi curbilini.

În articolul de față am să încerc să demonstrez de ce iubim culoarea albastră, dar și complementara sa oranj. Albastrul este perceput ca cerc. Cercul este un simbol fundamental care ține de perfecțiune. Cercul simbolizează cerul cu mișcarea lui circulară. El este un element al lumii spirituale și transcendente. Este și origine, dar și sfârșitul lucrurilor - alfa și omega.

Cercul ca semn al armoniei a servit normelor arhitecturale. Interiorul unui cerc poate să cuprindă un pătrat și un triunghi (mandala). Ca simbol al timpului (perfecțiunea în 360 grade) indică mișcarea - „roata se învârtă”.

Simbolul cercului este o imagine arhetipală a totalității psihicului. El creează un soi de liniște - protecție, în limitele sale (când vrea să protejeze un individ o face prin inel, brățară, coroană, brâu, iar atunci când vrea să protejeze o comunitate

se transformă în cordon circular de apărare în jurul unei localități, incintă etc.).

Culoarea albastră este cea mai imaterială dintre culori - transparență, val al apei, al cerului. Fiind cea mai rece dintre culori (nu cea mai închisă) și poate cea mai pură, albastrul deschide forma, o pulverizează ca pe o pasăre în văzduh. Trece de la reverie la vis. Semnificația sa metafizică, acea gravitate supraterestră ne invită la respect. Albastrul face legătura dintre terestru și cer, cu toate misterele lor. Albastrul este culoarea lui yang, deci a influențelor binefăcătoare.

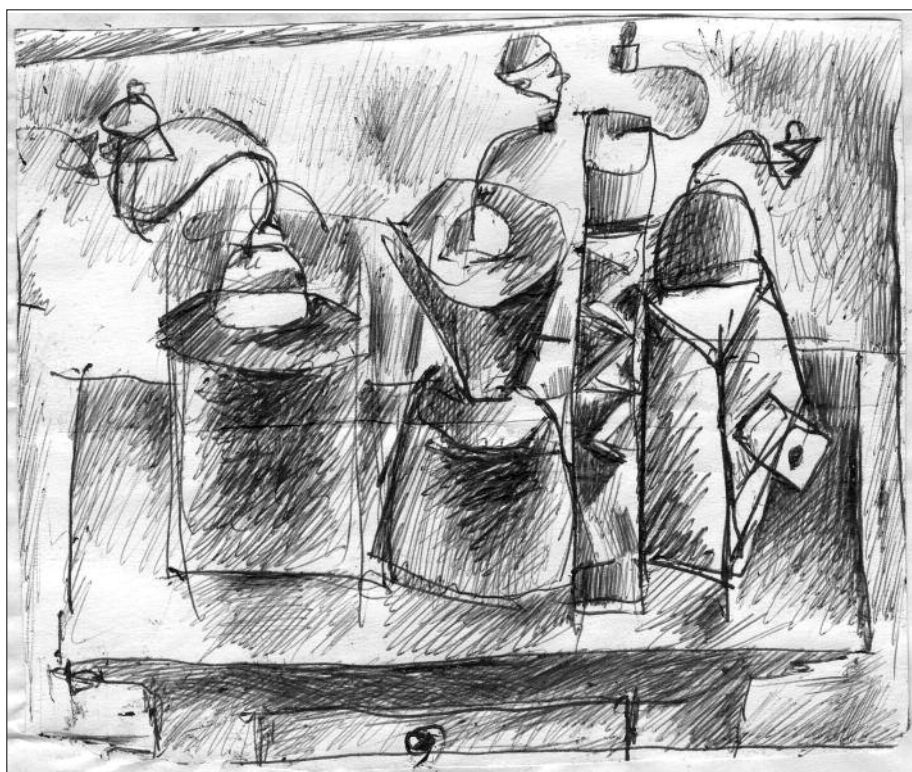
Complementara albastrului este oranjul, care din punct de vedere geometric transmite minții forma trapezului (este o figură geometrică ce provine dintr-un triunghi - galbenul și dintr-un pătrat - roșul).

Ca triunghi rețezat la unul dintre vârfuri, trapezul lasă impresia lucrului început și neterminat - figura oprită din ascensiunea ei, amputată. De aici și o lipsă de exactitate, care poate anunța eșecul.

Psihologic însă culoarea oranj prezintă echilibrul dintre spiritual și libido, lucru greu de realizat și atunci avem de-a face mai degrabă cu un simbol al necredinței și al incertitudinii. Culoarea oranj este cea mai caldă din tot spectrul, fiind situată între roșu și galben.

Absența soarelui (de fapt a oranjului) creează o depresie. În cantitate mare, culoarea oranj este sufocantă, cere complementara sa, adică albastru, tocmai pentru a o potoli. Încercați să priviți culorile ca pe purtătoare de mesaje nu ca pe vopsele care acoperă unele suprafețe și vă veți simți la fel de fericiți ca în preajma sunetelor.

Ion PANTILIE

GH. PANTELIE - Natură statică

Fragilitatea zidurilor din scoici

Volumul de debut al lui Kévin Broda, *Iubire tăcută / Amour silencieux* (cu o traducere din limba franceză de Letiția Ilea și publicat la Editura Grinta, 2012), stârnește curiozitatea lectorului tocmai prin alegerea autorului de a debuta bilingv, franceză – română, în România atâta vreme cât el este cunoscut cât de cât în Franța, aceasta fiind țara natală; Kévin Broda s-a născut în 1981. Deși vorbim despre un volum de debut dar și despre un autor prezent în publicațiile din Franța, Belgia, Polonia și România, aportul traducătoarei Letiția Ilea nu este de neglijat în realizarea traducerii acestei cărți care are nu mai puțin de 200 de pagini. Sintagma „traduire c’est trahir” nu se justifică chiar dacă este știut că traducătorii trebuie să ia multe decizii în ceea ce privește caracterul particular al textului datorită diferențelor dintre limbi. Letiția Ilea, ea însăși poetă de o aleasă ținută, a surprins cu dibăcie sensurile textului poetic al lui Kévin Broda iar legătura dintre autor și cititor s-a făcut odată cu „l’art pour l’art”.

Lectura volumului despre care vorbim mi-a dat prilejul să observ că autorul este atent la multitudinea de acțiuni care se desfășoară deopotrivă în plan apropiat și în plan îndepărtat iar accentul pus pe încărcătura afectivă este o miză evidentă. Elementul predominant al acestei cărți este fragilitatea. Deși la lectură versurile par destul de simple, în realitate ele duc la profunzimea pe care autorul a mizat. „Construiesc un castel de nisip / Rugându-mă ca nimeni / Să nu-i distrugă zidurile din scoici / Copilul meu mă privește amuzându-se // Desenez un fluture / Lungindu-mă în zăpada proaspătă / Și dând din aripile mele fragile / Copilul meu mă privește amuzându-se // Trag zmeul / Rugându-mă ca vijeliile / Să nu-i întrerupă zborul / Copilul meu mă privește amuzându-se // (...)” (*Jocuri de copil*). Chiar dacă autorul se află într-o bună relație cu orientarea din apropierea lui, în interiorul poetului lucrurile stau cu totul altfel, uneori duc chiar la rătăcirii, însă acestea au o țință precisă: ordonarea vieții. „Precum o pasăre care nu știe / Ce ramură / Va fi stâlpul cuibului său // Rătăcesc în adâncimile mele / Pentru a deveni / Arhitectul vieții mele // Care sunt deci materialele / Ideale pentru a găsi armonia ? // O foaie și un stilou / Pentru a desena drumul / Care sunt” (*Muncă de architect*).

Pot afirma despre Kévin Broda că este un poet încă pe drum, ale cărui căutări, de cele mai multe ori, sunt prezentate ca o analiză pertinentă. Poetul încearcă să stabilească o relație între logică și spațiul poetic însă aceasta rămâne în volumul de față doar un act de voință. „Sap înspre cer, / Cu inima și rațiunea drept unelte / Îmi construiesc galeriile. // Tunel fără ieșire, / Confuzie a gândurilor, / Rațiunea m-a înșelat, / Trebuie să-ntorc. // Întâlnesc surori / Și întreb care e drumul. / Sora dreaptă îmi spune stânga / Sora stângă îmi spune dreapta. // O iau drept înainte / Căci inima mea își zărește steaua. / Îmi

construiesc muntele de pământ / Și urc pe vârful lui / Ca să ating lumina.” (*Cârțiță celestă*).

Autorul trebuie să decanteze substanța poeziei de lucrurile comune. Astfel cred că poate folosi în beneficiul actului său creator profunzimea rațiunii despre care amintea în versurile citate din poezia „Cârțiță celestă”.

Deși imaginarul domină această carte, și nu doar din motivul precum că fiind intitulată astfel elementele alcătuitoare universului ar îngreuna travaliul poetic dar și percepția cititorului, autorul face o demonstrație de forță și lasă cititorului interpretarea încrângăturilor metaforice aducând în planul poetic elemente cosmice. „Așteptându-și copiii / Pe care îi iubește atât / Ea dezbracă / Peștele zburător // Degetele îi alunecă / Cu ușurință / Peste rochia argintie // Ea face să dispară / Oasele / Pentru ca oaspeții săi / Să nu se strâmbe // Ea a pregătit totul / Pentru ca rășetele / Să locuiască inimile / Pentru câteva ore // Privind / Aripile albastrii / Ea începe să viseze / Că zboară deasupra rănilor sale” (*Mamă zburătoare*).

Există în această poezie un câmp energetic care irupe în toate direcțiile.

Niculina OPREA

Cristian Bădiliță: *Jucați-vă mai des cu focul* 153 poeme vechi și noi

„Poemele care alcătuiesc antologia **Jucați-vă mai des cu focul**, alcătuită și prefațată de **Alex. Ștefănescu**, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2012, au fost selectate, pe criterii subiective – de către criticul **Alex. Ștefănescu** – din următoarele volume: *Duminica lui Arcimboldo* (Brumar, Timișoara, 2004), *Apocalips de buzunar* (Curtea Veche, București, 2005), *Regele cu o harfă în mâini* (ediția a II-a, Curtea Veche, București, 2007), *Poeme pentru păsări și extraterestri* (Curtea Veche, București, 2007), *Cartea micilor erezii* (Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2010), *Zimți. Peisaj cu maimuță și înger. Scrisori apocrife ale lui Archibald de la*

Cruz (Limes, Cluj-Napoca, 2011). Au fost lăsate intenționat deoparte volumele *Dumnezeu de la Mancha doarme cu tâmpla crăpată pe umărul meu*, *Serafita*, *Concert pentru harfă și ghilotină* și *Calendar poeticesc*, întrucât acestea nu pot fi decupate în poeme autonome, fiecare alcătuind un tot unitar. Ultimul capitol din antologie cuprinde poeme inedite.” (*Notă asupra antologiei*).

Prezent la Botoșani, imediat după ieșirea cărții de la tipar, autorul – Cristian Bădiliță – a confirmat că nu are alt „amestec” în alcătuirea antologiei, decât acela de a fi scos câteva texte, din selecția făcută de Alex. Ștefănescu, pentru a rămâne... 153 poeme (!). Motivația numărului – 153 – o aflăm din chiar motto-ul ales de autor: „s-a suit în barcă și a tras năvodul la mal, plin cu pești mari, o sută cincizeci și trei” (Ioan 21,11).

Cristian Bădiliță „obligă poezia – atât de înstrăinată de ea însăși, în ultima vreme – să reîntre în definiția ei. Să redevină un mod de a încânta. Și o face cu grație, jucându-se, nu dând lecții. Scoate la iveală noi și noi poeme, cu candoarea

unui copil care lansează, de pe o terasă, baloane de săpun asupra lumii prozaice de jos”- scrie Alex. Ștefănescu în generoasa (și meritata!) prefață: „Cristian Bădiliță și jocul cu focul”.

Ilustrăm spusele Maestrului cu un sonet („Sonet chagallian”, pag.23): „Dormi împăcată și zurlie/ În ritmul roșilor de tren,/ De la Paris pân’la Rouen/ O oră bună să tot fie./ Canicula îți dă târcoale/ Sorbindu-ți ultimul oftat,/ Visezi vagon cu paturi goale/ Și aer condiționat./ Te răsucești prin somn și-ți pică/ Din mâini volumul necitit/ Despre retorica antică./ Îngerul trece și-l ridică/ C-un melancolic fâlfâit/ (Era o îngerită, cică).”

Cum, în prezentarea unei cărți, rar ne este dat să beneficiem de un asemenea „suport” (de judecăți și idei!), dăm credit – în continuare – spuselor/scriselor lui Alex. Ștefănescu: „Nota particulară a lui Cristian Bădiliță o constituie persistența emoției în actul ludic. Citindu-i versurile simți că este vorba de un poet care și-a rafinat sensibilitatea prin cultură și nu de un om cultivat care scrie versuri (...).” „Temele sale predilecte – ca ale oricărui poet demn de luat în considerare – sunt nașterea, dragostea și moartea, cu mențiunea că nașterea are în cazul său ca substitut metafizic creația. Aceste teme organizează întreaga viață interioară a poetului (...)”. „Romanță, cântec de lume, folclor citadin, poem livresc, diverse alte forme neconvenționale de poezie se combină liber în scrisul lui Cristian Bădiliță. Poezia lui face atingere „în treacăt” cu poezia lui Eminescu și a lui Miron Radu Paraschivescu, a lui Minulescu și a lui Mircea Dinescu, fără să rămână tributară vreuneia din ele.”

Spre edificare, propunem cititorilor „Fruntea cu solzi albaștri” (pag.48): „Poeții vor muri în zori/unii prin cârciumi, alții prin altare,/ de vii vor arde, zei întâmplători,/ fără să ceară nimănui iertare./ Va fi o sărbătoare moartea lor;/ orașul nu-și va pune-n cap cenușă,/ femeile nu vor ofta de dor;/ doliu nu ne vom coase peste ușă./ Doar o secundă, patetic, vom visa/ la ochii lor cu cearcăne și prapuri,/ la fruntea cu albaștri solzi pe ea,/ pe care azi nu-s cruci, nici epitafuri./ Apoi vom sparge un pahar cu vin/ de-asfaltul plin de moaște și vom plânge/ pentru poeții care trec și vin/ vreo patru lacrimi și un strop de sânge// fără să ne dăm seama că-i târziu/ și nu avem de-acum nicio scăpare -/ un solz albastru crește-n fiecare/ și înflorește zilnic un sicriu.” Deși – privind oarecum – în alt plan, nu fundamental diferită e viziunea poetului din „Poeții” (pag.182): „Poeții au ajuns o sectă./ Un

*mic grupuscul timorat./ De acțiune indirectă./ Un nu știu ce.
Un surogat./ Tot mai timid. Mai igolatu./ Abia de ne citim pe noi./ Poeți flămânzi din patru-n patru./ Și însetați din doi în doi./ Ar trebui să scriu pe ziduri./ Ar trebui să fug din cărți./ Poemul să-l pompez prin riduri./ Să curgă naibii peste hărți./ Ne cerem scuze parcă-ntruna./ Nu mă citiți, că sunt poet./ Spurc lașitatea cu minciuna./ Trăiesc abstract, dar mor concret./ Dați-mi bacșiș disprețul vostru./ Uitați că inexistent pe-aici./ Puneți-mi ceafa în căpăstru./ Din resturi faceți-mă bici./ Fitele fără dinamită./ Și indecent de muritori./ Mironosițe de elită./ Poeții mironositori.”*

În poemul „Jurnal cu îngeri” (pag.47), poetul „mărturisește”: „Miros a somn scriind aceste rânduri/ cu vârful inimii fără păcat,/ noaptea-mi trecură lupi sfoși prin gânduri/ niciun miel alb în dinți n-au sfâșiat./ Și urma lor lăsată pe zăpadă/ o simt în trup ca pe un blând tăiș,/ rană de inger mi s-a dat, nomadă,/ pe care o sărut pieziș.”

Șezând (și cugetând!) pe „Treptele poeziei lui Cristian Bădiliță”, Emanuela Ilie scrie în postfață: „(...) deși poetul s-a dovedit cel puțin la fel de harnic ca patrologul și eseistul Cristian Bădiliță, el a rămas aproape un necunoscut publicului larg. Greu de spus, firește, dacă exclusiv din cauza circulației deficitare a volumelor în cauză ori din vina comentatorilor fideli ai scriitorului stabilit în Franța, convinși pesemne de faptul că poezia unui savant de renume european nu trebuie tratată cu aceeași gravitate ca și secțiunile „grele”, „serioase” ale operei sale științifice.” Parțial, de acord. În ceea ce mă privește, l-am remarcat pe Cristi Bădiliță încă de la debut. De la debutul ca... poet. Și contrar „publicului larg”, până să fi primit - de la Dana Iurescu și Dan Lungu - cartea „Sf. Ioan al Crucii/ Sfaturi de lumină și iubire”, apărută la Editura „Eidos”, Botoșani, 1994, nu știam decât de... poetul Cristian Bădiliță! Dar, dincolo de această remarcă – evident,

subiectivă – împărtășesc punctele de vedere, mai mult decât avizate, din amplul studiu realizat de Emanuela Ilie.

...Apreciem munca și nu negăm utilitatea sfaturilor pompierilor („Cu focul nu-i de joacă”, „Nu vă jucați cu focul!” etc.), dar ne surprinde rolul de „agent” al lui Prometeu (!) pe care și-l asumă, curajos și inspirat, Cristian Bădiliță: „(...) În fiecare seară adunați resturile zilei/ și dați-le foc strigând Aliluia!/ În fiecare dimineață strângeți laolaltă resturile somnului/ și dați-le foc strigând dignus est!/ Ați fost îndeajuns de cuminți, precuminiți./ Ați fost iertători, mult preaiertători./ A venit timpul să vă maturizați, prieteni,/ să vă dezintoxicați de lumea aceasta atât de cuminte și de iertătoare./ Stătuț de precuminte./ Bolnav de iertătoare./ Jucați-vă mai des cu focul, vă spun.” („Jucați-vă mai des cu focul”, pag.207). De o frumusețe și o profunzime aparte, poemul - din care am citat ultima parte – dă și incitantul titlu al antologiei.

...Și dacă am reușit, măcar în parte, să trezim interesul cititorilor, meritul revine deopotrivă criticului Alex. Ștefănescu și autorului antologat, poetul Cristian Bădiliță, căruia îi și cedăm cuvântul pentru a ne face – în final – „Un fel de mărturisire” (pag.144):

„Scriu, poate, pentru că nu știu să iert/ cu altfel de cuvinte decât acestea/ reci și învăluite,/ pentru că nu știu să mă rog/ decât în blasfeme/ de-o neînchipuită lașitate,/ pentru că tot ce înșel/ iubesc până la urmă nebunește,/ pentru că nu cunosc decât ritul/ îmbălsămării prin cuvinte./ Scriu pentru că nu pot/ să-mi visez coșmarurile/ cu ochii închiși.”

- Nu-i așa că „mărturisirea” lui Cristi ne (cam) pune pe gânduri? Să facem și noi, nu numaidecât din datorie!, una similară, iscodindu-ne profunzimile sufletului. Suntem, oare, capabili?...

AI. D. FUNDUIANU

Ipostaze ale trăirii religioase

Smerenia. Orice demers spiritual cere un exercițiu de modestie, o spune Sf. Ioan Scărarul atunci când ne propune treptele desăvârșirii într-o bine și adevăr: „Nouă, neînvățaților nu ne este însă de folos a descrie unele ca acestea, de aceea ne vom îndrepta către servii sinceri ai lui Dumnezeu. Din ascultare față de ei întindem nevrednică mână și primim de la cunoștința lor condeiul cuvântului, pe care-l muiem în cerneala și în strălucirea smereniei și-l slujim pe inimile lor pure, ca pe o oarecare hârtie, sau mai vartos ca pe niște table duhovnicești, zugrăvind cuvintele sau mai degrabă semințele dumnezeiești.” (1) Smerenia este strâns legată de pocăință, care este folositoare în măsura în care este sinceră, rațiune care se judecă pe sine însăși și care se judecă mereu pe sine. La rândul lor, cele două sunt intim legate de iertare. În traducerea creștină, iertarea și înțelegerea aproapelui, iubirea lui e mai presus de sine și constituie o regulă de aur. Smerenia este legată de sine, dar și de alteritate: acordarea iertării nu produce uitare instantanee, ci are un rezultat promisiunea de a adopta atitudini și practici care vor duce la iertare. „Iertarea biblică implică promisiunea de a evita să tot ții greșeala deasupra capului celui ce a greșit, promisiunea de a nu mai spune nimănui despre ea” (Adams, Joy E.) (2)

Rugăciunea. Este fenomen religios prin excelență, forma cea mai densă de manifestare a sacrului, un act efectiv de comunicare cu divinul, cu transcendentul. Ea antrenează întreaga ființă deoarece este o deplasare către El și o îngăduință a Lui de a se apleca asupra mea. Presupune meditație, interiorizare, liniște și singurătate. „Una este bucuria pe care o naște rugăciunea celor ce petrec în comunitate și alta aceea pe care o au cei ce se roagă în singurătate; prima poate chiar să mai rătăcească puțin, a doua însă e plină de smerenie.” (Sf. Ioan Scărarul) Mama Sica, în volumul „Cum să-i învățăm pe copiii Religia...”, insistă asupra

puterii mântuitoare și asupra necesității rugăciunii: „în angrenajul sistemului de învățământ, ce cuprinde atâtea materii, ora de religie este momentul psihologic în care, eminent, se pun bazele educației care constau practic în deprinderea rugăciunii, ordinii; iar ca o practică curentă, copilului trebuie să i se întipărească faptul că nimic nu se face sau nu începe fără Dumnezeu”. (3)

Tăcerea. Însotită de cunoaștere, tăcerea este „mamă a rugăciunii, cercetătoare a gândurilor, straja împotriva dușmanilor, prietenă a lacrimilor, iscoditoare a judecării lui Dumnezeu, ajutoare a pocăinței, tovarășă a isihiei, prilejuitoare a vedeniei, suire tăinuită spre Dumnezeu” (...). (4) Sfântul Vasile cel Mare considera exercițiul tăcerii de un real folos, comportamentul taciturn fiind bun mai ales pentru neofiti și, pentru a-și argumenta convingerea, folosește citate din Biblie: „Am pus strajă gurii mele când cel păcătos se afla înaintea mea” (Psalm 38.1), sau „Nici-un cuvânt putred să nu iasă din gura voastră, ci numai dacă este vreunul bun, spre întărirea credinței” (Efeseni IV. 29). (5) Tăcerea ca practică paideutică invocată de Sfinții Părinți poate fi folosită cu succes în realizarea educației, ca mediu prielnic reculegerii religioase, dar și ca sursă pentru întemeierea și întărirea ei.

Bibliografie:

- 1) Sf. Ioan Scărarul, Scara Raiului, Editura Amacord, Timișoara, 1999, pag. 143.
- 2) Adams, Joy E., Manualul consilierului spiritual creștin, Societatea misionară română, Wheaton, Illinois, pag. 169.
- 3) Popescu, Anastasia, Cum să-i învățăm pe copiii Religia (îndreptar realizat împreună cu Răzvan Bucuroiu), Editura Anastasia, București, 1995, pag. 165.
- 4) Sf. Ioan Scărarul, op.cit., pag. 280+281.
- 5) Biblia sau Sfânta Scriptură, ed. cit.

E. ALECU

Rolul educativ al Bisericii

În Sfânta Tradiție a învățurii creștine, Biserica este Trupul lui Hristos, prezent în lume și „nu există mântuire în afara Bisericii”. *Formă instituționalizată a manifestării religioase*, ea se raportează la un timp istoric și la un spațiu cultural anume. Influența ei pedagogică este foarte importantă; ea ne face părtași la tainele supranaturale, la misterele participării la manifestările în lume ale divinității, ne propune un ideal înalt – perfecțiunea existenței noastre; ne oferă un model de conduită. (1) Biserica e o comunitate care promite mântuirea și iertarea oamenilor, unde comuniunea de idei și trăiri unifică și întărește comunitatea credincioșilor. Ea e punctul nodal între imanent (umanitate) și transcendent (divinitate).

Biserica completează opera educativă începută de părinți și se dovedește a fi o modalitate complementară, alături de școală, în materie de formare spirituală, de educație morală, de activism cetățenesc. Nu trebuie subestimat aportul Bisericii în realizarea educației estetice prin intermediul manifestărilor sau obiectelor estetice implicate în acest spațiu: muzica bisericească, picturile, sculptura, designul arhitectonic, nu

numai că adâncesc sentimentul de respect și pietate, dar trezesc și susțin sentimentele, interesele, conduitele estetice ale elevilor. Biserica poate, de asemenea, să fie prezentă în desfășurarea unor manifestări culturale, activități de asistență socială sau caritabile și umanitare, manifestări sportive etc.

Pedagogii contemporani accentuează *virtuțile pedagogice ale sărbătorilor* religioase în cadrul Bisericii, mai ales pentru elevii de vârstă adolescenței și tineri. Cinstim Sărbătorile Domnești, raportându-ne la faptele Mântuitorului, pentru a fi mai atenți la faptele noastre. Îi serbăm pe marii sfinți pentru a ne regăsi în ei sau pentru a face la fel ca ei. „În timpul ceremoniei religioase elevii participanți nu sunt simpli spectatori, ci devin făuritori și chiar autori ai actului sacru”. (2). În concluzie, se impune ca Biserica și școala să conlucreze efectiv, ajutându-se reciproc.

M. FIANU

Bibliografie

- 1.) Cucos, C-tin, op. cit., p.90
- 2.) Ibidem.

Lector

Glasul cuvintelor lui Marius Zinca

Este vorba despre cea de-a opta carte a poetului piteștean, câștigătoare a unui concurs în spațiul virtual, un univers generos, în ultimii ani, și cu scriitorii noștri.

Marius Zinca seamănă perfect cu volumul „Glasul cuvântului” (Editura Docucenter, Bacău, 2012). Sunt gemeni. Sufletul unuia pulsează în paginile celui alt. Hârtia și coperta celui din urmă au chipul de-o nesfârșită blândețe al celui dintâi.

Cartea este lirică prin excelență, în pofida vocabularului restrâns, în ciuda structurii simple, reduse la schemă, la schelet. Poemele lui Marius Zinca nu au carne. Au doar oase și vibrație. Și reușesc să urce, să se cațere, să supraviețuiască pe o scală a intensității care frizează insuportabilul: *Auzea de la distanță/ zumzet de voci./ Suflete condamnate, ghemuite./ așezate într-un colț/ păstrau un aer răcoros./ Cu o intensitate care ar fi putut străpunge creierul./ șuvoaie de trupuri se înălțau... (Suflete condamnate)*

Marius Zinca a trecut prin experiența comei profunde și a amneziei totale. S-a întors, probabil și pentru că trebuia să transmită, în formula-i caracteristică, mesaje despre spații inaccesibile simțurilor comune și rațiunii. „Glasul cuvântului” cere o abordare din această perspectivă: omului i se mai acordă o șansă, o primește și revine, dar pe un palier superior de înțelegere; poetului i se mai acordă o șansă, pe care o materializează neprecupețind nicio clipă inspirată. Marius

Zinca scrie ca și cum ar fi în transă. Scrie ziua, scrie noaptea, comunică prin intermediul internetului cu lumea întreagă, trăiește, cu alte cuvinte, într-o tensiune aidoma vibrației textelor sale. Lasă impresia că, la un moment dat, va face scurtcircuit: *Își rezemase coatele de masă./ Simțea ochii târându-se pe obraji/ și mintea se învârtea./ un șoarece în cușcă./ Timpul se scurge nespus de încet. (Nespus de încet)*

Lansarea de marți, 10 iulie, de la Biblioteca Județeană Argeș, a sfidat cele 40 de grade de afară. Sfidarea este a poetului, cum sugeram și mai devreme. Prietenii din Pitești, de la Târgoviște, din București și chiar din Canada au ținut să-i fie alături. De dragul versurilor lui. Și poate și de dragul sfidării. Să citești și să ascuți poezie, la vreme de arșiță profundă, când până și mințile se topesc, e un fel de a protesta împotriva celor pieritoare, greșite, urâte și nedrepte de pe acest pământ.

Denisa POPESCU

Biblioteca Județeană Argeș, iulie 2012

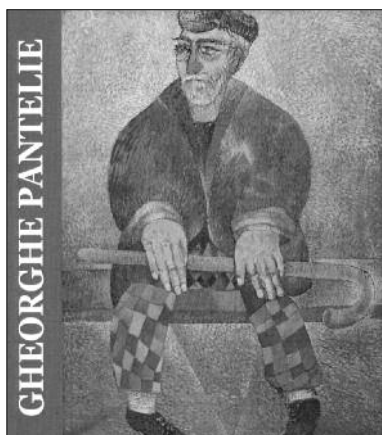
„Abia acum am înțeles ce este pictura”

Disparația în februarie 2008 a pictorului Gheorghe Pantelie i-a determinat pe prietenii lui să organizeze în același an o impresionantă retrospectivă care a umplut sălile de jos ale Galeriei de Artă Pitești și, de curând, să editeze albumul GHEORGHE PANTELIE, Editura Tracus Arte, București, 2012.

Lucrarea, apărută la scurtă vreme după albumul pictorului ION PANTILIE, printat de aceeași editură, debutează cu un autotret și continuă cu articole, referințe

Nu mai puțin neliniștit în privința acestei mari arte – pictura – este Ion Pantilie, fratele lui Gheorghe, care după un ocol prin lumea obiectelor, găsește modalitatea de a ieși din materialitatea și reprezentarea acestora și ne oferă în albumul său o serie de lucrări care povestesc lumina.

Ar fi să menționăm, la secțiunea „Referințe critice”, numele celor care semnează pentru Gheorghe Pantelie – Ion Frunzeti, Radu Ionescu, Constantin Prut, Virgil Mocanu, Alexandra Titu, Iolanda Malamen și subsemnatul –, în timp ce

critice, câteva gânduri-confesiuni ale pictorului, biografia și activitatea profesională a acestuia. Urmează 42 de pagini de reproducere din opera lui Gheorghe Pantelie. Aceeași structură o are și celălalt album, ambele fiind coordonate de către poeta Iolanda Malamen.

Deși a fost considerat un pictor remarcabil, Gheorghe Pantelie s-a îndoit ani de-a rândul de arta sa, căutându-și în permanență un mod de a fi, propria pictură, în multele și contradictoriile feluri de a fi ale picturii. Gheorghe purta nesfârșite discuții teoretice asupra picturii, asupra problemelor ridicate de ea. El picta, distrugea și o lua de la capăt. Numai în ultimele săptămâni ale vieții sale, deci la 67 de ani, când lucra pentru expoziția ce avea să fie ultima, a putut spune: „Abia acum am înțeles ce este pictura.”

Dar cum era pictura pe care ajunsese să o înțeleagă Pantelie? Aceasta reușise să elimine obiectul, lumea, materia și materialitatea, reprezentarea și, drept consecință, să rămână doar la culoare, la raporturile cromatice, așa cum muzica rămâne la sunete și la modularea lor artistică. Ultimele lucrări ale lui Gheorghe Pantelie sunt fără obiect. Sunt doar culoare. Iar culoarea lucrată de el este pictură.

„Abia acum am înțeles ce este pictura.” Iată o pildă pentru pictorul care, la 30 de ani, să spunem, crede că a înțeles pictura modernă și sensul ei. Dar și poezii care, oricum ar scrie, cred că scriu poezie, ar putea înțelege ceva de aici.

față de Ion Pantilie își exprimă punctul de vedere critic Radu Ionescu, Ion Frunzeti, Virgil Mocanu, Alexandra Titu, Iolanda Malamen, Pavel Țușară, Theodor Redlow, Aurelia Mocanu ș.a.

Apreciind în general contribuția Iolande Malamen la editarea celor două albume, nu pot să nu observ totuși calitatea închisă a lucrărilor reproduse în albumul lui Gheorghe Pantelie, semn că lucrarea nu a fost urmărită în tipografie de coordonatoarea ediției. Nici selecția lucrărilor nu este cea mai bună.

Ca o măhnire a cronicarului și a prietenilor (Daniel Preduț, Ion Pantilie și subsemnatul) care am considerat că în memoria lui Gheorghe PANTELIE merită să edităm albumul și să plătim editarea sa (familia pictorului nu a manifestat niciun interes în această privință), ar fi de amintit faptul că după mai bine de o jumătate de an încă nu am primit din partea Iolande Malamen, care și-a asumat răspunderea editării, decât 20 de exemplare, în contul unei sume din care trebuiau trase mult mai multe exemplare. Sperăm ca lucrurile să se rezolve totuși, pentru a putea lansa albumul în orașul în care pictorul și-a făcut veacul.

Virgil DIACONU